

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Két indítvány.

Nem akarok a Szeretetház ügyében közölt bizottsági javaslatához részletesen hozzászólni, csupán két indítványt óhajtok tenni.

1. Az említett javaslatban azt olvasom, hogy a Szeretetház 54,298 frt 24 kr. adósságától megszabaduljon, 5%-os kölcsönre van szükség, melyben a törlesztő-részlet is befoglaltassék.

En az indítványozom, hogy egyházkerületünk ebbe a pénzügyi műveletbe ne menjen bele, hanem a fennebbi adósság évenkénti kamatját és törlesztő-részletét egyszerűen rovassa ki a mélt. Igazgatótanács által az egyházközségekre és kollégiumokra, lelkészekre és tanárookra mindaddig, míg az adósság törlesztve nem lesz. Így az egész egyházkerület részt vehet abban a fenséges és gyönyörű munkában, mely a Szeretetház fentartását célozza. Ha a marosi egyházmegye megteszi, hogy évekkal ezelőtt vásárolt háza díjában minden egyháztól 1 frt 85 krt., minden lelkésztől 1 frt 49 krt., minden tanítótól 89 krt szed be »tanácsterem« czímen, miért ne tehetné meg egyházkerületünk, hogy Szeretetház czímen minden egyháztól és kollégiumtól, minden lelkésztől és tanártól bizonyos hányadot kérjen be. Ennek az indítványnak az elfogadásában nem találok semmi nehézséget s fel sem teszem, hogy akadna valaki, a ki felemelné tiltakozó szavát, annyival is inkább, mivel azt egyházkerületünk a szokásjog alapján meg is teheti. Ha szükséges, ez utóbbi állításomat példával is kész vagyok bizonyítani.

2. A bizottsági javaslat c) pontjában ezeket olvasom »A Szeretetház fentartásához köteles volna hozzájárulni minden egyházközség és minden kollégium legalább annyiszor egy-egy forinttal, a hány lelkészi, illetőleg tanári állást fentart.«

E helyett a javaslat helyett indítványozom, hogy minden egyház, illetőleg kollégium a krajczáros élőtőke módjára annyi krajczárral járuljon a Szeretetház évenkénti fentartásához, a hány egyháztaggal, illetőleg tanulóval bir. Különösen fontos ez reánk, lelkészekre nézve. Tudjuk, hogy minden egy-

ház tanítói nyugdíj czímen 12 frtot fizet s ugyanazon czímen még az iskolába járó tanulóktól is 15 krt szed. Így állott elő az a fatális helyzet, hogy míg egy 600 lélekből álló egyházközség tanítójáért évenként 18—20 frtot fizet, addig lelkészéért központi díjban 1, azaz egy frtot. Ideje már, hogy ez a szembetűnő aránytalanság megszűntetessék! Arra az ellenvetésre, hogy sok egyházközségnek nincsen módja arra, hogy ezt az új terhet hordozza, azt felelem: léteítsünk minden egyházközségben »Szeretetház-alap«-ot. Egy-két év alatt össze lehet gyűjteni 60—70 frtot állandó tőke gyanánt, csak akarni kell. Ennyit pedig mindnyájan megtehetünk saját magunkért.

Sámuel Aladár
ev. ref. lelkész.

Egyházi élet.

Bartók György dr. püspöki körútja.

(Folytatás.)

A helybeli dalkör éneke után Nagy Károly theol. tanár lépett szószékbe, hogy ékesszólásával leküsse az elméket és magával ragadja a szíveket. Alkalmi beszédének alapigéje Aggeus I. r. 9. verse volt: »Nagyobb léssen a második háznak dicsősége az elsőnél, mondja a Seregeknek Ura és e helyen adok békességet, mondja a Seregeknek Ura.« Ezután ugyancsak a helybeli dalkör énekének elhangzásával Bartók György dr. püspök tartotta meg felavató beszédét. Erőtéljes, tisztán csengő hangja betöltötte az egész templomot. A tartalom pedig? — Végig kellene e beszédet újból hallgatni, hogy az ember méltóképen mondhasson ítéletet felette. Annyi tény, hogy az ünneplő sereg mintegy megbűvölve, még lélegzetét is visszatartva hallgatta a szónokló püspököt s a hatást még a kevésbbé figyelmes szemlélő is leolvashatta az arczokról. A beszédre következő gyülekezeti ének még fokozta e hatást s nagyon talált hozzá mindjárt utána Bodor János zágoni lelkész szép keresztelési beszéde és imája:

»Ne tiltsátok, sőt bocsássátok és hozzátok ide e kisdedeket Kaf. és keresztyén Szülők! Nélkülök bizony nem volna teljes ez a templomfelavatási ünnepély. Avagy a szentségnek nem legbájosabb vonása-e az ártatlanság?! És tündökölhet az ártatlanság igazabb fényben, mint az ő szemekben, még ha könnyeik en át

Mai számunkhoz fél iv melléklet van csatolva.

is?! Óh hadd aranyozza be az ő ártatlanságok itt a felnőtteknek tökéletességre irányuló törekvéseit! Hiszen lám, az öreg Simeon késő vénségéig híven járta a jeruzsálemi templomot, de az csak akkor lett reá nézve az igazi béke hajlékává, midőn szemei meglátták azt, ki a gyermekben eljövendő vala; hadd támadjon itt, midőn őket a keresztségben Krisztus anyaszentegyházának tagjai közé vesszük be egy megszentelő közösség, egy üdvözítő kölcsönösség, melyben együtt érezünk felnőttek és kicsinyek, hogy bizony ez a hely Istennek háza, üdvösség kapuja; hadd vésődjék be a lelkekbe a szó, ha olyanok nem lesztek, mint a gyermekek, nem juttok be Isten országába!

De jól szivetekre vegyétek kedves Szülők és keresztyén Szülők a kötelességet, melyet ez a kölcsönösség reátok ruház. A mint e kisdedek ártatlanságában megszenteltetik ez a ház, viszont az ő ártatlanságuknak védelme, tökélyre fejlesztője nem lehet más, mint e szent hajlék a vallás javai által. És lehetne-e pedig más célotok velők, minthogy a tökéletesség útján vezessétek a boldogság felé?! Avagy mikor a keresztségben a Szentlélek ajándékát kívánjuk reájok ruházni: nem hangzik-e felétek a *Fiunak* szava: legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei *Atyátok* tökéletes! Bár az ő tehetetlenségüket tekintve, visszajesz-tőleg nehéznek látszik e parancs, ne csüggedjete: nemcsak eredendő bűnben, hanem jóra való fogékony-sággal, szivében a szentségnek habárcsak egy mustármagnyi, de fejleszhető csirájával születik az ember. Vagy Jézus ok nélkül vonzódott volna a gyermekekhez?! Óh bizony a gyermeki ártatlanság már magában az öntudatlan tökély; a tökély pedig az öntudatos ártatlanság. Ime tehát a ti feladatotok kedves Szülők és Keresztszülők: óvjátok meg minden szenytól szivőket, fejlesszétek öntudatosá ártatlanságukat, hogy ne csak addig ne tegyék a bűnt, míg nem ismerik annak csábitását, hanem kövessék mindenkor azért az erényt, mert abban ismerik fel emberi méltóságukat. Tegyétek hát erősekké, gazdagokká a hitben őket. Oltsátok be szivőkbe imádságát annak, a kié ez a ház; értesétek meg velők, hogy az ég és föld elmúlnak, de Istennek beszéde még e falak között is zeng, megmarad örökké és vezessétek el példaadásotokkal arra az utra, a mely a Jézus Krisztus. Akkor legyen bár földi pályafutásuk rövid: elérik a czélt, avagy nyuljon hosszura: nem fog terhessé válni az; várakozzék rájuk öröm, azért bűnös elbizakodottság nem veszen szivükön erőt; nagy fájdalom szorongassa bár keblőket: nem csüggednek el. És hogy e munkátokhoz ne hiányozzák a sikert biztosító isteni kegyelem: imád kozzunk!

Örökkévaló Isten, édes Atyánk az Ur Jézusban! Szent háza megépítésének befejezésénél, ime új építés alapját tesszük le ez újszülött gyermekek keresztségében. Óh mert édes remények közt tervezgeti a szülői és keresztszülői szeretet az ő boldogságuknak épületét, de ennek biztos alapját csak a te szent Fiadban vethetik meg, mert minket az élet küzdelmeiben tanítottál meg jó Atyánk, hogy senki más alapot nem vethet, mint a mely egyszer vettetett és ez a Jézus Krisztus. Ezt az alapot kívánjuk megvetni a keresztségben mi is. De azt is tudjuk jó Atyánk, hogy az alapra még tovább építeni kell, és pedig igéd tanítja, hogy ha az Ur nem építi a várost, hiában fáradnak az építők. Esedezve könyörgünk azért hozzád, midőn e helyen a szülők és keresztszülők magukra veszik a szent kötelességet, hogy szent félelmedben vezetik a boldogságra őket: add te is jó Atyánk kegyelmedet, az emberi erőtlenséget kipótló Szentlelkedet reájok. Segítsd Uram a szülőket és vedd édes atyai gondjaidba magad is az ártatlan gyermekeket, hogy ők, mint az Ur házában plántái virágozzanak. Hadd legyenek ékesek az erényben, mint a templom köveinek hasonlatosságára szépen kifaragott kövek; hadd építtessenek meg a Szentlélek

élőtemplomaivá. hadd terjedjen bennök a te országod és növekedjék a te dicsőséged. Amen!

Az uriszenttracsora sacramentumát *Kenessey* Béla theol. igazg.-tanár, egyházkerületi főjegyző és *Péter* Károly orbai esperes szolgáltatották ki. A ki csak az uriszentasztalhoz járult, bizonyára mindenki érezte, hogy ott *szentséget* ölel magához, a mi híven jellemzi e szentség kiszolgáltatásának módját. Vajha mindig és mindenhol így lehetne! A magasztos ünnepélyt *Veres* Károly helybeli lelkész imája s illetőleg a gyülekezet a „Himnusz” élénklésével zárta be. A magasan zárnyoló ima így hangzik:

„Kegyelemnek és örök szeretetnek Istene, édes Atyánk a Jézus Krisztus által! Leborulunk még egyszer előtted lélekben, mielőtt a te dicsőségedre rendelt ünnep véget ér. Előtted, a ki lélek és igazság vagy s kitől száll alá minden jó adomány és tökéletes adomány mihozzánk. Előtted, ki előtt ezer esztendő annyi, mint a tegnapi elmúlása, vagy egy rövid éj vigyázása Előtted, ki végtelen tökéletességben lakozol mifelettünk, de azért atyai áldásodat érezteted naponként mivelünk. Előtted, kinek valódat ég és föld be nem foghatják, kinek hatalmad nagy és örök; ki jelen vagy a legkisebb fűszálban és a kicsiny porszemben épen-úgy, mint az emberi lélekben, mely általad van hivatva tenni, nemesen munkálni és a szeretet országát e földön terjeszteni.

A te atyai áldásod bőségét mutattad meg minékünk, midőn jóvoltodból évekkal ezelőtt támasztál férfiakat, kik lelküknek egész melegével, szivők minden gondolatával azt munkálták, hogy e helyen a régi falak helyett újak emeltessenek, hol a te dicsőséged hirdettessék nemzedékről-nemzedékre, évszázadokról-évszázadokra. És ime Uram, a „*kő, a melyet az építők megvetettek, lett a szegeletnek fejévé.*” És ime áll a ház neked szentelve, hogy hirdettessék itt Uram a te dicsőséged, hirdettessék az evangélium és ápoltassék a magyar hazafiui érzélem. Igen Uram, te adtál erőt, hogy a megkezdett munkát a te nevedben folytatva, a te neved segítségül hívásával végre bevégezve előtted bemutatathatók. Óh, mennyi örömmel, mily magasztos érzelmeknek ünnepe ez! Hiszen e hely a Seregeknek Uráé, hol az élet fáradtságai és küzdelmei után nyugalmat és enyhületet talál a te néped. Hiszen e hely az, honnan hangzik naponként a hívogató szó „*jöjjetek énhozzám, kik meg vagytok fáradva és meg vagytok terheltetve, én megnyugosztalak titeket.*” E hely az, hol sebeire gyógyító balzsamot talál a szenvedő, vigasztalást a gyászoló özvegy, erőt a munkára hivatott, újabb reményt a csüggedő, menhelyet a sorsüldözött, Atyát az árva s lelki kenyeret és italt a szomjuhozó s bűnbocsánatot a bűnei miatt bánkódó. Igen Atyánk! E hely az, honnan segítségül kiáltunk tehozzád, Seregek Urához, midőn látjuk lábball tiporni az *igazságot*, üldözötni az ártatlanságot és becsületet és felülkerekedni. érezzük az erőszakot, gyűlölséget, szeretetlenséget: a te országodnak ellenségeit. Mert hiszen e hajlék nem más többé, „*mint Istennek háza és a menyországnak kapuja,*” honnan hirdetni a te akaratodat a Jézus Krisztus tudományában, az evangélium mindeneket megelevenítő szellemében, mily gyönyörű, mily fölemelő!

És mindezekre töled kérjük Atyánk az erőt, a kegyelmet, hogy soha meg ne fáradjon a te néped a te szolgálatodban és meg ne fáradjanak a te hivatalosaid országod terjesztésében.

Legyen azért a te szereteted a te népeddel, hogy a te félelmedben mindvégig megmaradva, a te tisztelkedben évről évre erősödve, legyenek egyen-egyen és együttesen szent nép, királyi papság, választott nemzettség s így a te országodnak méltó örökösei. Adj erőt nekik, hogy mint e hajlék építésében nem fáradtak meg, úgy továbbra is a szolgálatot, melyet vettek azt Urtól, könnyűnek és gyönyörűségnek tartsák. Adj

erőt, hogy példaadással buzdítsák az ifjakat tette, ki-tartásra, egyházunk felvirágoztatására, hogy legyenek ők erős fundamentomai e templomnak, élőkövei, erősek, mint a kősziklára épített ház, melyen a pokol kapui sem vehetnek diadalt.

Mi Urunk, Istenünk! Neveld bennünk a tehoz-zád való buzgóságot, serkents minket, hogy keressük szüntelen a te orczádat, hallgassuk a te beszédedet, hogy mind jó, mind keserves napjainkban te légy nekünk dicsekedésünk s még halálunkban is nyereségünk legyen a Jézus Krisztus, kit váltságunkra küldöttél kegyelmedből.

Legyen a te Szentlelked minden népekkel, hogy megértvén Fiad tanítását, követvén példaadását, igazi tökéletességre törekedjenek s mint testvérek szeressék egymást, mert hiszen *arról ismerlek meg titeket, hogy „az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek,*“ — mondja Üdvözítőnk.

Legyen a te kegyelmed a népek nagyjaival és vezetőivel, hogy munkájoknak gyümölcsözése láttassék meg azoknak előrehaladásában, boldogságában s így mint a te akaratomnak terjesztői érezzék azt az igaz boldogságot, mely a lelkiismeret helybenhagyásában és az öntudat nyugalmában van.

Áldd meg mindazokat, kik íme a mi örömmün-nünkben részt vettek közelből és távolból; küldd el hoz-zájok az igazi megelégedésnek és lelki békének meg-elevenítő érzelmeit, hogy ma mindnyájan érezzék szí-veikbe alászállani a menyországot s lelkükben oltárt építve a te tiszteletedre, melyen a keresztyéni öröm-nek és lelki áldozatnak lángja fennen lobogva, érezzék lelkükben a te atyai áldásodat, a te végtelen szere-tetedet. És áldd meg közelebbről a mi erdélyi Sionunk-nak főpásztorát minden áldásaiddal bő mértékben, hogy mint hajdan Mózes az ő népét, erős kezekkel, lanka-dást nem ismerő buzgósággal vezesse népét a meg-ígért Kanaán felé Áldd meg bölcs és szerető szívvel, hogy legyen ő nekünk ama fénylő nap, mely minél inkább ontja áldásthozó sugarait, annál gazdagabb a fényben, termékenyítő melegségben. Legyen a te kegyelmed és a te áldásod ő rajta!

Áldd meg anyaszentegyházunk jelenlevő vezérlő férfait, hogy hitben és tudományban legyenek ők min-denha világító szövetneke, égő fáklyája anyaszentegy-házunknak s nekünk diadalról-diadalra vezető szellemi vezéreink.

Áldd meg Uram e hazát, ennek minden lakóját igaz békességgel, hogy érezze itt kicsiny és nagy, sze-gény és gazdag: »A nagy világon e kívül nincsen szá-modra hely, Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell.« Amen

A felavató ünnepély után közvetlenül különböző testületek tisztelegtek a lelkészi lakásban püspökünk-nél. A testületek közül első volt az orbai egyházmegye lelkészi és gondnoki kara Péter Károly esperes veze-tése alatt, ki a következő beszédet intézte egyházke-rületünk fejéhez:

»Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr!

Mi, az orbai ev. ref. egyházmegye lelkészei, gondnokai, képviselői egyetemben azon kedves ven-dégeinkkel, kik a testvéregyházmegekből szivesek va-lának résztvenni a papolczi gyülekezetnek és egy-házmegeinknek örömeiben, megállunk Főtiszteleted előtt, kifejezést adni egyfelől hálás köszönetünknek azért, hogy kegyes volt a papolczi egyházközség templomá-nak felavatására megjelenni s egyszerűsággal egyhá-zmegeink egyházközségeit is látogatásával megtisztelni. Megállunk másfelől azért, hogy kifejezést adjunk Fő-tiszteletedbe helyezett őszinte bizalmunknak, hogy se-gedelmet s áldást kérjünk s támogatásunkat felajánljuk arra a nemes munkára, a melyet Főtiszteletedet ma-gára vállalt.

Tudjuk, érezzük nagyfontosságát ama feladatok-nak, a melyek egyházkerületünkben megoldásra várnak. Rendezni egyházkerületünk vagyoni ügyeit, egyszerű-síteni a központi igazgatást, megszüntetni a központo-sítás további fejlesztését, kiszélesíteni az egyházmeg-yeik autonómikus jogkörét, visszaadni az egyházköz-ségeknél s az által gyümölcsözőbbé tenni a központban elhelyezett tőkét; biztos alapra fektetni azon nagy-szabású intézményeket, a melyeket nagynevű, halha-tatlan előde életre hívott ugyan, de a melyeknek teljesen biztos alapra helyezésére, megszilárdítására elég idővel nem rendelkezhetett: íme azok a főbb feladatok, a melyeknek megoldását Főtiszteletedtől várja egyház-kerületünk.

S ha még csak ezek volnának! De sajnosan kell látnunk, tapasztalunk, hogy anyaszentegyházunkat. főleg a legujabb időben, folyton növekedő erővel és vakbuzgósággal támadja, ostromolja az ultramontaniz-mus fekete serege; s hogy a magyar nemzeti állam ezer éves alapjainak aláaknázására, megbontására tör-nék a hazában élő hűtlen nemzetiségek, azért egyház-kerületünkre a nagy alkotások biztosítása és a benső egyházi élet fejlesztése mellett még az a fel-adat is várokozik, hogy ezen ellenséges áramlatok és törekvések visszaverésére erős, megvihatlan szikla-várat képezzen. Ennek egy kis védműve az a templom is, melyet a papolczi gyülekezet annyi áldozattal épített s a melyet Főtiszteleted a mai napon magas rendel-tetésére fölavatni kegyeskedett, hogy hirdettessék ebben az evangéliumi tiszta tudomány, hogy hangozzék Isten-nek igéje minden hívő üdvösségére és az ő dicsőségére.

E sziklavárnak, erdélyi anyaszentegyházunknak első őrállójává Főtiszteletedet tette a közbizalom. Bi-zony nagy és soknemű az a feladat, a mely ezen állással együtt jár s mely Főtiszteleted vállaira nehe-zedik . . . Egy ember, még a legerősebb, legnagyobb talentumokkal bíró is egymagában könnyen összeros-kadhat alatta! De Főtiszteleted nem lesz, nem marad egyedül; mi mindnyájan kész szívvel, nemes lelkesé-déssel sorakozunk zászlója alá! S mint a vár őrserege, szent fogadást teszünk, hogy Főtiszteleted mellett hiven megállunk és nem reszketünk, mert »ha Isten velünk, ki lehet ellenünk?« Ezzel a hittel és reménység-gel s ajkainkon a hála szavaival, hogy Főtiszteleted körünkben megjelenni méltóztatott, kívánjuk, hogy Főtiszteleted egyházunk és hazánk javára, családjának boldogítására sokáig éljen!«

Ezen üdvözlő beszédre püspökünk szives szavak-kal válaszolt s biztosította a megjelenteket arról, hogy neki egész élete az anyaszentegyház javára, felvirágoz-tatására lesz szentelve, de mivel egy embernek ereje a nagy feladatokhoz képest elenyésző csekélység, kéri úgy a világiaknak, mint a lelkészeknek lelkes támo-gatását, hogy a magára vállalt feladatoknak minél si-keresebben megfelelhessen. — Majd a közjegyzők tes-tületének tisztelegése következett Keresztes Ede lécz-falvi körjegyzővel élén stb., miknek végeztével d. u. 3 órakor mintegy 100 teritékü közebed volt az Imreh-féle vendéglőben, melyen a lelkesebbnél-lelkesebb fel-köszöntőkben nem volt hiány. Közebed után az ün-neplők az ifjuság által rendezett mulatságot tekintették meg és ezzel a nagy nap programja ki is lett merítve s egészen bizonyos, hogy a papolczi egyházközség éle-tében kitörülhetetlen betűkkel lesz megörökítve a gyö-nyörű ünnepély minden egyes mozzanata.

Aug. 28 án reggel bucsut vett püspökünk a pa-polczi egyházközség hivatól s nagyszámú kíséretével Páké felé vette útját, hogy megkezdje az orbai egy-házmege egyház községeinek vizsgálatát.

Pákében a nagy közönség élén a felállított disz-ka-punál Jancsó Elek lelkész üdvözölte a püspököt s örömet és háláját fejezte ki azért, hogy a pákei egy-házközséget látogatásával megtisztelte. A püspök kö-szönő szavai után a lelkészi lakásra, innen pedig a

templomban vonult az egész közönség, a hol püspökünk nagyhatású beszédet intézett a hívekhez, buzdítván őket hazájuk és egyházukhoz való hűségre. Ő — mondá — szeretettel jött ide, azzal a forró szeretettel, mely anyaszentegyházához s ennek tagjaihoz csatlakozni s kéri a híveket, hogy kövessék, tartsák meg ők is a szeretetet, mely a tökéletesség köteleke. Végül Istennek áldását kérte a gyülekezetre és minden egyes tagjára, hazánkra és nemzetünkre.

Istenisztelet után generális vizitáció tartatott, melynek folyamán a püspök, az egyházkerületi főjegyző stb. részletesen megvizsgálták a pákei egyházközösség szellemi és anyagi ügyeit s meglelégedésüket nyilvánították a szép rend és pontos ügykezelés felett.

Az ezt követő ebéd után d. u. 1/2 órakor tovább indult a menet és 3/4 órakor *Kőrösre* érkezett. Itt a diszkapunál *Havadtói* Gerő lelkész mondott üdvözlő beszédet, melyben *Kőrösi Csoma Sándort*, mint csillagot állította oda az eszmény szolgálatára hivatott emberek elé. Az egyházközösség ügyei megvizsgáltatván, teljesen rendben találtak, a miért is püspökünk a lelkésznek őszinte elismerését fejezte ki. Majd a templomba ment a gyülekezet apraja-nagyja, a hol *Kenessey Béla* theol. igazg.-tanár, egyházkerületi főjegyző a templom kapuján olvasható „Erős várunk nekünk az Isten” ismeretes vallásos ének kezdő sorának alapján rövid, de gyújtó hatású beszédet tartott, a beszéd végétével pedig püspökünk áldását adta az egész gyülekezetre, a lelkipásztorra, a férfiakra és nőkre, a gyermekekre, az ifjakra, öregekre egyaránt.

Istenisztelet után szívélyes bucsut vettünk *Kőrösi Csoma Sándor* községétől s mintegy 40 fogattal 60 tagból álló bandérium kíséretében gyorsan robogtunk *Zágon* felé. A zágoni határ szélén *Cseh Ignác* községi lelkész szavakkal üdvözölte a magas vendéget, a ki is köszönését fejezte ki a szives fogadtatásért s azután tovább folytattuk utunkat *Mikes Kelemen* szűkebb hazája felé. A mezőn levő munkásokkal, kik dolgaikat végezvén, hazafelé siettek, még növekedett a menet. *Zágon* község végében pedig több ezer főből álló sokaság várt, úgy, hogy mire a diszkapuhoz értünk, ember ember hátán tolongott, a rend azért egy percze sem bomlott meg, sem valami véletlen baj nem esett. Itt *Bodor János* lelkész tartott üdvözlő beszédet a tőle megszokott tartalmasság és szónoki erővel. Mikor az ezernyi-ezer éljenző ajak riadalma lecsendesedett, a püspök válaszolt, melynek tartalma sokáig emlékezetes marad a zágoniak lelkében, mert nemzetiség és felekezeti különbség nélkül, apostoli szeretettel üdvözölte a közönséget s hirdetett nekik békességet, azt a békességet, mely az egymás iránti atyafiságos szeretetből származik, abból a szeretetből, mely nem gondol gonoszt, nem cselekszik álnokul, mely mindeneket elfedez, eltűr és a szívből soha el nem fogy.

A néparadat éljenzése zugott föl a püspök szeretetteljes üdvözlő beszédére s a menet zenésző és iskolás gyermekek sorfala közt lassu lépésben vonult fel a község tágas terére, hol a kocsi oszladozni kezdetek. A püspök a lelkészi lakásban, kísérete pedig a megjelölt szállásokon elhelyezkedvén, 1/2 órakor a lelkésznél szűkebb körű vacsorára gyülekezett, hol mintegy harminczan vettek részt. Ez estén két pohárköszöntő volt, melyek közül az egyiket a püspök mondta a kedves háziasszonyra, — lelkésznéire, a másikat a házi gazda, a lelkész mondotta a püspökre és kíséretére.

9 órakor fáklyásmenet közeledett a lelkészi lakás felé, melynek élén a *Nagy Imre* vezetése alatt álló dalkar és a *Szöcs Albert* vezetése alatti zágoni zenekar több darabot énekelt és játszott, *Tóth Samu* dr. körorvos pedig igen szép beszédben üdvözölte a püspököt, melyben köszönetet mondott, hogy eljött a zágoni egyházközösségbe is a vallásos hit erősítésére; örömet nyilvánította a felett, hogy olyan püspököt üdvözölhe-

ki vérünkben való vér s a kinek egész életpályája fényesen igazolja a költő szavait:

»Csak nem fájt el még a székely vér.
Minden kls cseppje drága gyöngyöt ér!«

A püspök igazi benső örömmel mondott köszönetet a szives megtiszteltetésért mert a mint mondá, a hangok harmóniája, mely a zene- és énekben nyilvánul, épen olyan jóleső gyönyörrel tölti el lelkét, mint az a harmonia, melyet *Zágon* lakói közt tapasztalt.

Ezzel egy napi munka beveződött s a főpásztor kíséretével együtt nyugalomra tért.

Aug 29-én d. e. 9 órakor egyházvizsgálat tartatott s úgy a lelkészi iroda, mint az egyházközösség szellemi és anyagi ügyei mintaszerű rendben találtak, miért a generális vizitáció a lelkésznek és gondnoknak teljes elismerését fejezte ki.

Az egyházvizsgálat befejeztével d. e. 10 órakor istentisztelet volt.

Az invokáció után *Nagy Károly* theol. tanár emelkedett fel a szószékre és mondott lelketemelő szép imát, melynek végeztével ismét a *Nagy Imre* vezetésére alatt álló egyházi dalkör összhangzó szép éneke emelte lelkünk vallásos érzéseit; most *Kenessey Béla* egyházkerületi főjegyző lépett fel a szószékre és taitott *Róm. I. r. 15* verse alapján költői lendületekben gazdag, világos, áttetsző hasonlatokban a gyermek által is érthető, igen tartalmas szép beszédet, melyet a beszéd végére alkalmazott imával fejezett be.

Ismét felhangzott a kórusban a dalkar s a püspök emelkedett fel a szószékre s rövid előfóhász után a lélek igazi bensősége, a hit ereje, a szeretet mellegségével tartott beszédben ragadta magával a közönséget, melynek orcáján tündöklött a beszéd hatása, midőn beszélt az ő küldetéséről, melyet vett az Ur Jézus Krisztustól, — az örök szeretetnek, az igazságnak, a türelemnek, a törhetetlen hitnek örökre imálandó mesterétől.

Templomból kijövet a gondnok köszönetet mondott a főpásztornak és kíséretének az ige hirdetéséért s azután fehér ruhába öltözött iskolás leányok gyönyörű virágcsokrokkal ajándákozták meg a vendégeket.

Majd a lelkészi lakáson a különböző küldöttségek tisztelgése következett. Legelől ment a róm. kath. egyház presbyteriumának 10 tagból álló küldöttsége: *Szöcs Albert* vezetése alatt, utána a gör. kel. egyház lelkésze híveinek 10 tagból álló kíséretével, majd a politikai közviselési közgyűlésének 6 tagból álló küldöttsége: *Cseh Ignác* községi jegyzővel élén; a helybeli egyházi ének- és zenekar *Nagy Imre* és *Szöcs Albert* karnagyok vezetése alatt; a zágoni áll. isk. tanítói és gondnoki kara *Szörcei Vincze* gondnoksági elnök vezetése alatt; a zágoni nőegylet és legvégül az ev. ref. egyházközösség presbyteriuma *Bodor János* lelkész vezetése alatt.

A püspök valamennyi küldöttségnek meleg szívből jövő szavakban köszönte meg a személye iránt tanúsított tisztelet és szeretet nyilvánítását. Buzdító lelkesítő beszédben hívta föl, hogy békességben, egyetértésben munkálják továbbra is itt e község javát ebben az anyaszentegyházban és a haza virágzását; csak úgy virágozik az anyaszentegyház, ha tiszta erkölcsi életű hívei vallásos buzgóságban, egymás iránti türelem és atyafiságos szeretetben élnek; csak az ilyen községek virágoznak és képezik a haza fölvirágzásának alapját stb.

Nem tehetjük, hogy ide ne iktassuk külön néhány szavát annak a remek beszédnek, melylyel a püspök a róm. kath. egyház küldöttségének (*mely a róm. kath. lelkész nélkül jelent meg*) szives figyelmét megköszönte:

„Hogyha az egyház vezetői túlról akkora választófalat akarnak is emelni, hogy az végképen elválassa

a különböző felekezeteket egymástól: mi ezt nem tesszük, ezt tenni nem engedjük s ebben számítunk a felekezetek világi tagjainak közös munkájára, hogy oly magasra ne emeljék a válaszfalakat, hogy azokon a szeretet keze baráti kézszerítással át ne nyulhasson. S ha tán árkot huznának, oly nagyot, hogy a pokol mélységig érne le: mi akkor is a szeretetből építenénk *aranyhidat* és átmennénk azon, nem azért, hogy hitünket megtagadjuk, hanem, hogy szives baráti jobbot szerítsünk s a túlvív barátokat tanítsuk, hogy ezt a vélt örvényt betölteni segítsenek

A tisztelgések végével a püspök néhány látogatást tett az egyházközség befolyásosabb tagjainál és más felekezetek előljáróinál.

Délután 2 órakor az ev. ref. egyházközség közebédet rendezett a vendégek tiszteletére, melynek folyamán igen sok pohárköszöntő hangzott el s ezek közt a helybeli daloskór *Nagy Imre* karnagy vezetése mellett — kinek érdeme egyrészt, hogy az ünnepély oly fényesen sikerült — néhány szép darabot énekelt. Emelte ez ünnepély fényét az, hogy a gör. egyház lelkésze és gyülekezete részvételével tartatott meg.

Közebéd végeztével d. u. 4 órakor búcsút vettünk Zágon községétől s tovább kísértük a püspököt *Barátos* községe felé. Itt a község végén felállított díszkapúnál *Bajkó György* lelkész adott kifejezést a főpásztor iránti őszinte tiszteletnek és ragaszkodásnak. Aztán a lelkészi lakásra, innen pedig — jóllehet az alkony közel volt — a templomba vonult az egész közönség, hol *Kenessey Béla* theol. igazg.-tanár, egyházkerületi főjegyző tartott buzgó imát és rövid beszédet az Emmausba menő tanítványok eme szavai alapján: „Maradj meg velünk, mert ime már beesteledik és a nap elhanyaglott. Bizony sötét volt, hogy alig lehetett az arcokat kivenni, mikor az igen szép és gyönyörű elmélkedés véget ért és a püspök állhatott föl megáldani a barátsági hiveket

Aztán ez is véget érven, a lelkészi lakásba mentünk és elég jókor, mert az ég csatornái megeredtek és csendes eső kezdett hullani az égből, hogy a magvetésnek aratása legyen. Itt a presbyterium jelenlétében részletes vizsgálatot végzett a püspök, melynek 8 óra után lett vége. Ezt a kedves, ifjú lelkésznő izletes vacsorája fejezte be s aztán a jól végzett munka után lelki békességgel mehettünk pihenni.

Aug. 30-án reggel 8 órakor a *czofalvi* egyházközséget látogatta meg a püspök. E kicsiny gyülekezet nevében *Csira Elek* egyházmegyei algodnok üdvözölte a szeretett főpásztort. Majd a templomban istenitisztelet tartatott s az egyházközség szellemi és anyagi ügyei megvizsgáltattak. Czofalváról az egyházkerület órallói *Telekre* utaztak, a hol a község végén felállított díszkapúnál *Deák Zsigmond*, a lelkészi lakásnál *Kovács Ödön* lelkész fogadta szives szavakkal a várva-várt vendégeket. Megérkezés után mindjárt istenitiszteletre hívta a gyülekezetet a harangok csengő szava. Az isteni tiszteletet, miként Czofalván, itt is *Kenessey Béla* theol. igazg. tanár, egyházkerületi főjegyző végezte rövid imával és beszéddel s a püspök megáldotta a nagyszámban összegyűlt közönséget.

Istenitisztelet után a püspök egyh. vizsgálatot tartott, melyet a lelkész házában családias ebéd követett s ennek végével tovább folytatta utját kíséretével együtt *Szörcsére*.

Szörcsén, az esperes székhelyén az ő megbízása folytán, fia ifj. *Péter* Károly alsó-sófalvi lelkész fogadta a püspököt a következő beszéddel:

„Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr!”

Nekem jutott a szerencse, hogy Főtiszteletet kíséretével együtt a *szörcsei* ev. ref. egyházközség nevében üdvözöljem s nagybecsű látogatásáért e gyü-

lekezet háláját tolmácsoljam. Az a kép, mely itt Főtiszteletet elé tárul, az a lelkes hangulat, mely e pillanatban mindnyájunk keblét eltölti, önkéntelenül is a *Bethesda* tavaról szóló bibliai történetet idézi fel emlékünkből. Ennek a tónak felszine — mint a bibliában olvassuk — többnyire nyugodt és sima volt, de koronként egy angyal megcsapdosta szárnyaival a tó tükre s ekkor a tó vize megmozdult, hullámszóba jött... E kicsiny gyülekezet élete is rendesen — mint a tó tükre szélesed idején — nyugodt és zavartalan; de vannak idők, mikor egy láthatatlan erő hatása alatt ennek felszine is megmozdul s legalább néhány órára olyanná lesz, mint a hullámszóban lévő tenger.

Ilyen élénk hullámszóban tartja most mindnyájunk lelkét Főtiszteletet látogatása feletti őszinte öröm és lelkesültség.

A *Bethesda* tavaról azt mondja a szent könyv, hogy partján százával üldögéltek a gyógyulás után vágyakozó betegek, de az óhajott gyógyulást csak egy találta meg, az t. i., a ki először ment be a tó felvert hullámaiba. Mi nem ringatjuk magunkat abban a csalóka hitben, hogy Főtiszteletet megjelenése mintegy varázsütésre az egész gyülekezetet ujja teremti, hogy minden lelki betegnek gyógyulást hoz, de hisszük, hogy a Főtiszteletet lelkesedése és buzgó odadása, Isten országa ügye iránt hasonló lelkesedésre és odaadásra buzdít sokakat, hogy azok a magvak, melyeket Főtiszteletet — mint az első apostolok, mindenféle szétjártván — elhiteget, a hitnek és szeretetnek kétezere éves magvai legalább egy-egy szívben termőtalajra találnak s eként, ha porszemekkel is, épül, terjed közöttünk Istennek országa.

Örömmel üdvözölöm azért Főtiszteletet e helyen, melyhez engem a gyermekkor kedves emlékei kapcsolnak, ebben az egyházközségben, mely itt az u. n. „Szent föld” közelében joggal tekinthető a protestantizmus egyik védőfalának, őrbástyájának.

Örömmel üdvözölöm Főtiszteletet e gyülekezet nevében s midőn ennek hálás köszönetét fejezem ki azért, hogy Főtiszteletet látogatásával megtisztelni kegyeskedett, szívből kívánom és kívánjuk mindannyian, a kik itt megjelentünk, hogy Főtiszteletet hazánk és anyaszentegyházunk javára, büszkeségére sokáig éljen!”

A püspök választásban megköszönte a szives fogadtatást s kijelentette, hogy az egyházközségben, melynek lelkésze az orbai egyházmegye érdemes esperese, nem vizsgálódní, nem bírálni jött, mert meg van győződve, hogy a ki egy egyházmegyét példás rendben tart, az saját egyházközségének is gondját tudja viselni. E meggyőződésben szívélyesen köszönti az egyházmegye esperesét, a ki egyfelől a vezetésére bizott egyházakat a *virágzás* magas fokára emelte, másfelől, mint családapa derék fiaikat, leányokat nevelt az egyháznak és hazának s így méltán tarthat számot sokaknak tiszteletére.

Fogadtatás után itt is a templomba siettünk, hol buzgó ének után *Nagy Károly* theol. tanár tartott szívből fakadó imát s nagyhatású beszédet Péter apostolnak a kezét feléje nyújtó bémához intézett eme szavai alapján: »Ezüstöm és aranyom nincsen nekem, hanem a mim van, azt adom: a názáreti Jézus Krisztus nevében mondom: kelj föl és járj!«... Majd pedig a püspök Istentől áldást kért a gyülekezetre.

Szörcséről pár órai időzést után *Tamásfalvára* érkezett a püspök, a hol *Béres János* lévita mondott üdvözölő beszédet, mely után a templomban istenitiszteletre sereglött össze a gyülekezet. Itt igen kellemsen lepfe meg a vendégeket az, hogy nagyok és kicsinyek egyaránt buzgón és szépen énekeltek.

Alig hogy az istenitisztelet véget ért, a püspök és kísérete a reá várakozó kovásznai küldöttség és díszbanderium kíséretében tovább utazott *Kovácsnára*.

(Folyt. köv.)

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1898. évi állapotáról.

(Vége.)

Természetesen most az a fődolog, hogy aztán a tanítók vegyék komolyan a dolgot, mert ők az egyháznak szintén behivatalnokai, az ő igaz vallásos érzelmök nagyon sok bajon segíthet.

De tekintve a protestantizmus szolgálataira, melyeket a haza megtartásában és a nemzeti élet fejlesztésében háromszázadon keresztül végrehajtott, az ország kormányának is kötelessége immár ezzel szemben vizontszolgálatokat tenni, mert ha mindentől eltekin-tünk is, már csak az sem lényegtelen indok, hogy Kálvin volt az, ki először tisztázta az állam és egyház viszonyát, felállítva a kölcsönös függetlenség elvét; ez az elv szolgált alapul és a kálvinista elem szilárd támaszúl, midőn a magyar állam kiszabadította magát a római egyház bilincseiből.

Eddig mi reformátusok az államtól nem sokat kértünk, de ma már, hogy megoldhassuk azon kulturmissziót, mely felekezetünkre a hazában úgy nemzetiségi, mint közművelődési tekintetben vár, kérnünk kell. De kisebb egyházi és papi segélyeknél meg nem állhatunk, ha a paritást, mely az 1608. k. e. I. t.-cikkben implicite benne foglaltatik, az anyagiak terén is egykor helyreállítani akarják.

Rengeteg az a vagyon, mely a róm. kath. egyház kezén felhalmozódott, melynek jórésze állami eredetű s még a reformációt megelőző időkből származott. Ezekhez nekünk is jogunk van, sőt ha a szolgálatot vesszük alapmértékül, melyet bármely felekezet e hazában a közművelődés terén tett, bizonyára a nagyobb százalék minket illet.

A mi azonban minket megnyugtat és a jövővel szemben reményre jogosít, e kérdésben az, hogy magának az államnak fog elébb-utóbb érdekében állani, hogy minket protestánsokat, kik a magyar nemzeti érdekeket mondhatni egymagunkban védjük, kik külföldről nem függő szervezetünkkel az állam létét nem veszélyeztetjük, kulturintézményeinkkel az állam javát előmozdítjuk, a mi munkánkat az igazság arányában a róm. katolikus testvérekkel, még ezek rövidsége mellett is egyenlő támogatásban részesítse.

De egyetemes egyházunk is alkalmazkodva az új idők követelményeihez, hogy a lehető az egyházi élet fellen-dítése terén megtehesse, módot keresett az egyházi teher-viselés aránytalanságának megszüntetésére. A konvent — az öt ev. ref. egyházkerület gyűlése — még a múlt esztendőben azt a határozatot hozta, hogy minden ekklezsiában össze kell irni az egyházi adót. Ez meg is történt és a kimutatások ez év tavaszán ülésezett konvent elé terjesztettek. Az eredmény azonban megdöbbentő volt, mert míg 2368 egyházban a reformátusok állami adója 7,186,475 frt, az egyházi adó 2,286,573 frt, tehát az állami adónak 47%-a. Ez még azonban meg-járná, de milyen aránytalanul van ez a teherviselés az ország különböző részeiben megoszolva. Van olyan hitközség, hol egy házasság zsellérember 15 frtnál is többet fizet, tehát állami adójának kétszeresét, három-szorosát. E baj orvoslása felett tanácskozott köze-

lebről a konvent és a segítségre nézve két alapelvet mondott ki: egyik az adózás aránytalanságának megszüntetése; a másik a szegény egyházak segélyezése. Mindkettővel könnyebbül a teher és a mi fő, a gazdagabb egyházak hordozzák legalább részben a szegény egyházak terheit és így sok egyház felszabadul majd a nyomasztó gondok alól. Míg az elvek végrehajtandó törvényekké válnának, addig türelem és kitartó munkásság legyenek jelszavunk.

Azonban az egyházi élet a protestáns elvek szerint belső erejének forrását mindig az egyes egyháztagok buzgóságából, áldozatkészségéből kell merítse; ennél fogva a mi anyaszentegyházunk és ennek tagjai a gyülekezetek az egyházépítés munkájában első sorban jövőre is a hívek tetterejére fognak appellálni. A művelt külföldön a protestáns hízhuzgóság csodákat művel: nemcsak saját gyülekezeti életét fejleszti, a könnyörületesség és megtartó szeretet művét gyakorolja, hanem a pogány népek megtérítésén is fáradozik.

Ha látjuk, hogy a külföldi protestáns testvérek üdvös célra nagymennyiségű önkéntes adományokat hordanak össze, e tényt még egymagában abból nem magyarázhatjuk ki, hogy ők gazdagok; az anyagi gazdagsághoz hozzá kell vegyük a szívek gazdagságait is a hitben és a szeretetben, akkor van aztán helyesen megfejtve a dolog. Hiszen nálunk is vannak gazdag emberek, mégis pang sok nemes czélú intézményünk: — igen, mert a mi gazdagjainknak szívük szegény a keresztyén hitben és a keresztyén szeretetben.

A mi egyházi életünk bizonyos hagyományos sablonok között mozog, melyektől nem tudunk szabadulni. Nálunk a nagyközönség az egyházi életre másként nem foly be, legfennebb, hogy néha a templomba megy predikációt hallgatni és azután — tisztelet a nemes kivételeknek — az egyházi adóért zúgolódik. Ez nem jól van így, ha jövőnket biztosítani akarjuk, végezzék el az egyház külső kormányzatát a vezérlő férfiak, de ezentúl az egyház keresztyéni életének a maga üdeségében és tevékenységében való fentartására minden egyháztagnak, mégpedig a nők bevonása mellett, be kell folynia, mert tapasztalati tény, hogy kivált a szeretet munkájának gyakorlásánál a nők nem nélkülözhetők.

A mi gyülekezetünkben már is terjedtebb munkakör van megnyitva a hívek tevékenységének egyházi életünk terein. Van dalárdánk, protestáns jó-tékony nőegyletünk, a téli időszakban vannak felolvasó estélyeink. Mindenki megtalálhatja tehát a magának való mukatért, kinek mint Isten adá: foglalatoskodhatunk a tanításban, betegek látogatásában, özvegyek, árvák gyámolításában, himnuszok, dicséretek zengésében, vagy a szentek céljaira való adakozásban. Tegyük azért mindnyájan kötelességeinket!

A szeretet Istené legyen a hála, gyülekezetünkben még el nem apadt a buzgóság forrása, sőt sokan vannak, kik cselekedetükkel vallják, hogy egyházunk szeretete lángol szíveikben. Ezért, hogy most mindnyájan láthassuk a lefolyt év eredményeit, ezzennel rátérek jelentésem tulajdonképeni tárgyára, a részletezésre.

Egyházközségünkben a lélekszám 3179; a múlt 1898. évben született összesen 84 gyermek, több mint az

előző évben tizenkettővel; házassági szövetségre lépett 31 pár, hárommal több, mint az előző évben; meghalt 67 egyén, több mint az előző évben tizzel. Hozzánk áttért 5 egyén, tőlünk kitért 1 nő. Konfirmált 78 növendék.

A mult évben tartottunk összesen 11 presbyteri, 2 képviselőtestületi, 1 közgyűlést, 7 szakértekezletet, 4 dalárdagyűlést.

A gyűlésen ellátott fontosabb ügyek voltak:

A polgári anyakönyvelés és szabad vallásgyakorlat életbeléptetése folytán beállott változó viszonyok figyelembe vételével gyülekezeti életünk közszellemének fejlesztése és a hivek egyházi kötelességei teljesítésének nyilvántartása szempontjából presbyteriumunk a maga kebeléből 6 tagot presbyter-diaconus címmel megbízott városnegyedek szerinti beosztással a születési és házassági esetekre való felügyeléssel, hogy így erkölcsi hatással odaműködhessék presbyteriumunk, hogy minden gyermek kellő időben megkereszteltessék és a házasulandók az egyházi áldást el ne kerüljék. A presbyter-diaconusok jelentésöket a lelkésznek teszik meg; az ellenőrzést a presbyterium gyakorolja, mely eljárás alkalmazásának már eddig is meglátszik áldásos hatása.

A presbyterium, illetve képviselőtestület által kiküldött adókirovó-bizottság az 1893. évi egyházi adókimutatást pontos utánjárással összeállította és szokott időben a városi adóhivatalhoz beterjesztette annak az állami adók módjára való behajtása céljából. A lelkiismeretes munkának eredménye az volt, hogy alig néhány felszólamlás történt a hivek részéről, a mely esetekben a kérelmeket presbyteriumunk a legnagyobb lelkiismerettel tárgyalta és a jogos felszólamlásoknál a kiigazítást eszközölte.

A mult évben, az előző évi jelentésem értelmében presbyteriumunk az egyház nagytermének építését végrehajtatta. Az építéshez a kölcsönt a mélt. Igazgató-tanács helybenhagyása mellett az egyház és a nőegylet takarékpénztárilag kezelt tőkéiből vettük $4\frac{1}{2}\%$ kamat mellett. A tőke és kamat törlesztésének fedezésére szolgál az E. M. K. E. 10 évi segélye; a földszinti bérosztály jövedelméből 330 frt, a nőegylettől és az egyházi dalárdától 15—15 frt évi jutalék mindaddig, míg a törlesztés egészen végre lesz hajtva, a mi 10, 11 évet fog igényelni. Ez alkalmazott eljárással a nélkül, hogy amugy is nehéz viszonyok között élő hiveinket újabb kirovásokkal terheltük volna, gyülekezeti életünk egy égető szükségén segítettünk, a menyiben minden irányú vallás-erkölcsi céljainak megvalósítására egy alkalmas, nagyobb-szabású helyiség birtokába jutottunk.

A hittan-tanítás és a konfirmálók előkészítése a mult tanévben is lelkiismeretes gonddal lett vezetve. A tanulók létszáma az alsó-, közép- és szakiskolákban 577 növendék volt. A közép- és szakiskolákban és a konfirmálandó növendékeknek hittant én tanítottam; az elemikben Saja Viktor kántortanító, a polgári leányiskolában Dánér Ábel ev. ref. vallású állami tanító, mint igeiglenes segéd-hitoktató. A vallásvizsgálatok a napokban zajlottak le a presbyterium által kiküldött biztosok és az érdeklődő nagyközönség jelenlétében, kik meggyőződést szerezhetek arról, hogy mi egész

lélekkel karoljuk fel gyülekezetünk ifju nemzedéke körében a vallás-erkölcsi nevelést és szemeink előtt nem a magunk kényelme, hanem a hitközség érdeke és a családok boldogsága lebeg.

Egyházi dalárdánk működésének sikereiből templomban, egyházi és dalestélyeinken mindenki meggyőződhetett arról, hogy az egylet szép hivatást tölt be. A dalárdisták a cél szem előtt tartása mellett a mult évben is szép eredményeket mutattak fel; nem tehetem azonban, hogy midőn erről szólok, elismerésem adóját le ne rójam Saja Viktor tanitónk iránt, ki nagy szakavatottsággal és még több türelemmel vezette a dalestületet. Most is, mint más években tettem, nem tudom eléggé a hivek szivére kötni dalegyletünk pártolását. A ki egyházát szereti, annak az egyház minden intézménye kedves kell legyen, dalárdánkkal szembe pedig ki kell jelentsem, bizony sokan több rokonszenvet tanúsíthatnának.

Protestáns jótékony nőegyletünk módosított alapszabályait, melyet a belügyminiszterium a folyó év elején látott el jóváhagyó záradékkal, kinyomattuk. Ebben az ev. ref. szegényeknek $\frac{3}{4}$ -rész segélyezés lett megállapítva és mivel az egyletet a reformátusok alapították és annak tulnyomó részben ma is azok a tagjai, biztosítottam a kormányzatban is részére a vezető szerepkört Nőegyletünk a mult évben rendezett havi segély címen kiadott 165 frtot özvegy asszonyoknak. Karácsonyi segélyezésre 296 frt 56 krt a szegény iskolás tanulók felruházására. Az egylet alapvagyonatakarékpénztári letétben 3311 frt 17 kr. Az egylet a mult évben rendezett két nagyobb-szabású előadást, melyeknek jövedelme 410 frt volt. Ezenkívül jövedelme tagdíjakból és kegyadományokból áll. Ez egyletünk a virágzás útján van, hogy azonban céljának minél inkább megfelelhessen, a hivek fokozott érdeklődése a fő, a mi remélem, Isten után nem is fog a jövőben sem hiányozni.

A mult tél folyamán tartottunk új nagytermünkben egyházi felolvasó estélyeket, mindig nagy számú érdeklődő közönség jelenlétében. Ugy a felolvasások anyaga, mint a szavalatok, dalok nagyban hatottak, hogy lelkeinket nemes gondolatokkal, sziveinket tiszta érzéssel töltsék be. A felolvasó estélyek hasznos voltáról meggyőződött közönségünk; én pedig ígérem, hogy a mint bevezettem azokat, fáradságot nem ismerve fogom a jövő évben is irányítani, csak az Önök érdeklődése ne lankadjon. A közreműködött felolvasók, szavalók, énekesek és a dalárda fogadják e helyről is szives köszönetemet mult évi közreműködésükért és azon reményem nyilvánítását, hogy a jövőben is támogatásomra lesznek.

A mult év április 11-én a 48. törvények 50 éves jubiliümán és augusztus hóban király urunk születésnapja alkalmából hálaadó istentiszteletet tartottunk, mindkét alkalommal zsufolásig telt templomközönség jelenlétében.

Nemzetünket ért megrendítő gyászeset alkalmából, a midőn a haza leborult felséges királynénk ravatala elé, mi is könnyes szemmel, fájó szívvvel gyűltünk össze gyászszal bevont templomunkban, és az özszes városi előkelők jelenlétében elsirattuk őt, kit mindnyájan anyira szerettünk. Imáinkban felemelked-

tünk a Seregek Urához és kértük Őszentfelségét, hogy adjon apostoli királyunknak lelki erőt ez újabb nagy csapás elhordozására.

Gyászkoszorut vittünk püspökünk, imár néhai Szász Domokos és főgondnokunk Bethlen András gróf ravatalára.

Meglátogatott minket az Ur és könnyeket fakasztott szemeinkben, hogy megismerjük a földi dolgok mulandó voltát és az ő mindeneken uralkodó nagy hatalmát. Imádkozunk az Urhoz, hogy kegyelmével szentelje meg az elköltözötték nyugalmaát és nekünk az élőknek vesse emlékezetünkbe a múlt idők nagy alakjainak tényeit, hogy bölcsességet tanulhassunk.

Megültük a múlt évben is a reformáció emlék-ünnepélyét; majd ifjúsági ünnepélyt tartottam, hol szavatok, beszéd és ének képezték a programot; végül a múlt évben a legbuzgóbb templomi énekes tanulók jutalom-könyveket kaptak Az ünnepélyt nagy közönség élvezte végig.

Az istentiszteletet a hívek a múlt évben is szép számmal látogatták, a mit igazol az is, hogy 132 frt 8 kr. perselypénz lett elszámolva az egyház pénztárába a szolgálattételének lezámítása után.

A vallásos élet lendületére vall, hogy közvetítéssel a múlt évben a »Téli Ujság«-ra negyvenen, a »Szövétnek«-re huszonötön fizettek elő.

Az egyház számadásai — melyek rendes úton felülvizsgáltattak és pontos vezetésükről úgy a presbyterium, mint a képviselőtestület meggyőződhetnek — arról tesznek tanúságot, hogy az egyház biztos úton halad előre és habár hosszabb idő múlva is, de az építésekkel kapcsolt nagy befektetésekre felhasznált pénzalapját vissza fogja állíthatni.

Áldozatkészségüknek egyesek a múlt évben is szép tanujelét adták: Koós Ferencz kir. tanácsos, ny. tanfelügyelő úr az egyháznak adott könyvtárát a múlt

évben is gyarapította; az E. M. K. E. 200 frt segélyt adott; Kovács Áron dr. fűtésalapra adott 4 frtot, Gencsy Endre dr. főtörzsorvos adott a tanácsteremre 200 frtot. A konf. ifjak gyűjtöttek az egyházi épületek fentartási alapjához 15 frt 20 krt. Puskás Sándor mérnök neje adott egy 60 frt értékű urasztaltakarót; Gencsy Endre dr. főtörzsorvos a nagyterem felszerelésre 20 frtot. Hajek Károlyné a templomi énekes gyermekek jutalmazására 10 frtot, a koncert jövedelme a terem felszerelésére a Sassyné ő nagysága ajándékával 70 frtra ment fel. Az ajándékozások összes értéke 579 frt 20 kr. Ez áldozatkészség a hitűség példás megnyilatkozása. Vajha e forrása az egyházépítésnek soha ki ne apadna közöttünk!

Mélyen tisztelt Közgyűlés! Akarom hinni, hogy jelentésem mindnyájokra emelőleg hatott, mert ennek minden sora gyülekezetünk hitűségéről és munkásságáról tesz tanubizonyágot az egyházépítés terén.

Ezek után magamról mit mondjak? Időm, törekvésem az egyházépítés munkájára van szentelve . .

De mégis engedelmmel még hálámat tolmácsolom az én segítő- és munkatársaimnak: Molnár János nyugalmazott lelkész, Gencsy Endre dr., Orbán Ferencz, Koós Ferencz, Kovács Áron dr., Sebesi Béla, Puskás Sándor, Mártha Miklós, Jakó Pál, Szabó Antal, Gál Antal afainak, a presbyteriumnak, képviselőtestületnek a gondnok uraknak és mindazon egyháztagnak, a kik a múlt évben is mellettem állottak és munkánk sikerre vezetésében támogattak.

Ezek után jelentésemet a Közgyűlés elbírálása alá bocsátom.

A szeretet Istene pedig legyen velünk, hogy a mi munkánk haladjon diadalomról-diadalomra!

Péchy Árpád

brassói ev. ref. lelkész.

TÁRGZA.

Péter apostol élete és tanai az evangéliumok, Péter két levele és az Apostolok Cselekedeteiben közölt beszédei alapján.

II. Péter mint keresztyén.

a) Péter Krisztussal.

Péter életének az az időszaka ránk nézve már közvetlenebbül fontos, a midőn Jézus őt egy új életre hívja: az ő tudományának tanítványává szólítja el. Itt már ő keresztyénné lesz; átlép amaz iskolába, melytől jövőjének boldogságát várja. Még nem tudja mi az, a mit tanulni fog Mesterétől, a mi őt boldogítani fogja, de ez nem is nyugtalanítja. Elég neki a Mester indokolatlan, de sokat mondó szava: »kövess engemet«.

Péter keresztyén életének első időszakát — mely az ő elhivatásával kezdődik és Jézus menybemenetelével záródik be — az evangéliumi elbeszélések alapján állíthatjuk össze. A legelső adatot pedig életének a Mesterrel töltött időszakához ott találjuk, a hol Jézus őt magához szólítja a halászatból s tanítványává teszi.

Az evangéliumoknak ez az elbeszélése ránk nézve sokkal érdekesebb, mintsem hogy szorosabb megfigyelésünket kikerülhetné.

Máté evangéliuma IV. részének 18—20. verse következőleg mondja el Péternek apostollá lett elhivatását: »Mikor pedig járna Jézus a Galilea tengere mellett, láta két atyafiakat, Simont, ki mondatik Péternek és Andrást, annak atyjafiát, kik a hálót akkor vetik vala a tengerbe (mert halászok valának). És monda nekik: Kövessetek engemet és azt mivelem, hogy embereket halásszatok. Azok pedig azonnal elhagyván a hálókat, követék Jézust.«

Ime, az elbeszélés rövid és jellemző. Jézus a nélkül, hogy magát megismertetné, egyenesen csatlakozásra szólítja fel Pétert és Andrást egyszerre. Mi bizonyára azt kérdeznők, hogy »miért« és »hová«? Nem úgy Péter és András; ők minden habozás nélkül egyszerre engedelmeskednek az isteni parancsnak: »azonnal elhagyván a hálókat, követék Jézust.« Avagy talán ők már ismerték a Mestert előbbi működéséből s azért követik őt minden ellenvetés nélkül? A megelőző elbeszélésekből ez nem tűnik ki. Jézus előbbeni működéséről csak az elhivatást megelőző (17.) vers emlékezik s ott is csak ennyit általánosságban: »Az időtől fogva kezdé Jézus prédikálni és ezt mondani: Térjete meg, mert

elközelített a mennyeknek országa. « Azt kell tehát felfennünk, hogy Péter nem tudott volna ellenállani a Mester hívó szavának, még ha akart volna, akkor sem. Ugy látszik, hogy a Mester első megjelenése hatott rá annyira, hogy lelkében valami ösztönszerű sejtelem támadt s a nélkül, hogy tudná »hová« és »miért«, követi a hívást »azonnal«. Lelke, mely a jövőben él, megérzi, hogy a jövőt jelenné teheti; átlépi az ó-szövetség házának küszöbét. E perctől kezdve az egyszerű halász egy egészen új életnek lesz tulajdonosa, Krisztus közvetlen tanítványa.

Péter Krisztussal eltöltött életének emez első időszaka valóságos iskola; mai nyelven szólva, egy tanfolyam, melyben a »testté lett íge« isteni tudományára készítetett elő ama tizenkettő, melynek elsejéül Simon Péter és az ő testvére András hivatott el. Ezen kis körben élte le Péter keresztyén életének első időszakát. Az isteni Mester közvetlen közelében, általa nevelve, készítve elő arra az időre, a midőn majd, — hogy úgy fejezzük ki magunkat — mint kész tudósokat küldheti ki őket munkájának folytatására. Nem ugyan mint emberi bölcsességnek tudóit, hanem mint a hitben megnyilatkozó isteni erőnek tulajdonosait.

A tanítványnyá lett Péter készségének nemcsak az első találkozás alkalmával adta tagadhatatlan jelét, hanem a legnagyobb ragaszkodással és bizalommal követi Mesterét, mint a kitől életének boldogságát várja. De a ragaszkodás, a bizalom Mester és tanítvány között kölcsönös volt, mert Jézus is mindjárt első találkozásától fogva nem csekély reményeket fűz Péter személyéhez. Ő benne találja fel azt az erős sziklát, melyen alkotását felépíteni kívánja. János evangéliuma szerint, mindjárt a mint András Jézushoz vezeti Simont, Jónának fiát, ő reá tekintvén, mondá neki: »Te vagy Simon, Jónának fia, te hivatattal Kéfásnak, mely azt teszi, ha megmagyarázod: kőszikla.« (Ján I. 43.)

Olyan nagy tehát Jézus bizalma Péterhez, hogy mindjárt első találkozására alkalmával világos kifejezést ad annak a Péter (Kéfás) név adásával. A neveknek pedig az ókorban nagy jelentőséget tulajdonítottak: a név megváltoztatása új hivatalt, új méltóságot fejezett ki. És itt nemcsak a névadás fontos, hanem maga a név is jellemző, mely Péter szilárdságát, a Mester által felismert erős jellemét, férfias erejét fejezte ki. Hogy aztán miért és mennyiben volt ő az (t. i. Péter), meglátjuk, ha végig kísérjük további életén, mely Jézus életműködésével áll szoros kapcsolatban annyira, hogy Péter elhivatásától kezdve egész a Mester mennybemenetelig ő Jézusnak leghűségesebb tanítványa.

Azonban meg kell jegyeznünk, hogy Péter életének további vizsgálatánál sem adhatunk az újtestamentomi adatok alapján időrendi (chronologiai) életrajzot, mert hiszen az újtestamentomi iratok célja, még a midőn szorosan történeti elbeszélésekkel van is dolgunk, egészen más, mint a történeti; célja a vallás-erkölcsi tanítás. Hanem igenis a történeti adatokat lehetőleg időrendben állítva össze Péter magán életére is, de különösen a Mesterrel szemben elfoglalt álláspontjára, a Mester tanításai alapján kiképződött felfogására, jellemének fejlődésére fordítjuk tekintetünket.

Az evangéliumok azon elbeszélésétől kezdve, a midőn Jézus Pétert tanítványúl hívja el, egész addig,

a midőn Máté evangéliuma XVI. részének 16. versében Péternek egy igen nevezetes vallomása van közölve, egy nagyobb időszak áll közben. Ebben az időben kell beillesztenünk azoknak a beszédeknek, tanításoknak, gyógyításoknak legnagyobb részét, melyeket a Mester tanítványainak jelenlétében végzett. Ez az időszak a tanítás ideje. Ebbe az időszakba esik a Máté evangéliuma V—VII részében közölt legfenségesebb alakja Jézus tanításainak (az u. n. hegyibeszéd), melyben ő országának mintegy alkotmánylevelét hirdette ki. Mint a nevezett hely közli, tanítványai ott voltak közvetlen közelében s így bizonyára ott volt Péter is. Alkalma volt tehát itt a jézusi vallás magasabb, fenségesen tisztult erkölcsi felfogását összehasonlítani azzal az ótestamentomival, melyben ő felnevekedett Hallania kellett itt Péternek is, hogy az ő Mesterök nem a törvénynek és prófétáknak eltörlésére, hanem inkább betöltésére jött el. A »megmondott a régieknek, én pedig ezt mondom néktek« szembeállítás hosszú sorozatából meg kellett értenie Péternek azt is, miként akarja az ő Mesterök betölteni a törvényt és prófétákat.

Közvetlen a hegyiprédikáció után van felemlítve Jézus néhány gyógyítása, melyek közül ránk nézve nevezetes a Máté evangéliuma VIII. részének 14—15. versében elbeszélte gyógyítás Péter házában. Elhivatása után nem sok idővel történhetett, hogy Jézus meglátogatta Pétert az ő házában s az ő napát, ki hideglelésben szenvedett, meggyógyítja. Ezen hely világosan mutatja, hogy Péter családos, vagy legalább feleséges ember volt s bizonyítja azt is, hogy Jézus hozzá bizalommal, vonzalommal közelített: őt és családját házában meglátogatta. Az említett látogatásra, ugyanis nem valami véletlen eset, talán éppen Péter napjának betegsége szolgált alkalmúl; Máté evangéliuma legalább nem indokolja semmivel Jézus látogatását, csupán ezt mondja: »És mikor ment volna Jézus a Péter házába, látta az ő napát feküdni az ágyban hideglelésben.

A Mesterrel való mindennapi érintkezés, a közvetlenül látott és hallott dolgok bizonyára mély hatással voltak Péternek lelkére s alig lehet kételkednünk, hogy nap-nap után újabb kétségek támadtak benne a szigorú törvényekkel szabályozott hagyományok iránt. Vajjon hogy értelmezze a Mester mondását: »nem jöttem a törvény eltörlésére, hanem inkább betöltésére?« Péterben az ő ember tusakodik az újjal.

Jézus pedig még igen számos alkalommal közölte isteni tudományát tanítványaival s a hozzágyűlt sokasággal. Beszélt nekik példázatokban a mennyeknek országáról; megmondja véleményét a régi törvényekre, szokásokra vonatkozólag; megfelel a farizeusoknak, hogy t. i. a »szombatnak is ura az ember fia« (Máté ev. XII. r. 8. v.). Beszél a külső czeremóniális szertartásokról s midőn a tisztálkodási szabályok túlságos szigorú megtartását követelő farizeusoknak ezt mondja: »Nem fertőzteti meg az embert, a mi a száján megyen be, hanem a mi kijön a száján, az fertőzteti meg az embert (Máté ev. XV. r. 11. v), — ennek Péter (ki a külsőségek és tisztálkodási törvényeknek engedelmes szolgálja volt egész életében) magyarázatát kéri (a 15. v. szerint). Péternek kérdésére Jézus csodálkozva for-

dúl tanítványaihoz, mondván „Mégis értelem nélkül vagytok-e ti is?”

Ime a gondos Mester mennyire ügyel tanítványainak értelmi fejlődésére. De nemcsak erre, hanem arra volt főként nagy gondja, hogy a hitben erősítse őket. Egy alkalommal arról is meggyőződik, hogy Péternek még hite sem oly erős, mint a minőnek kell lenni az ő leendő apostoláé. A Máté evangéliuma XIV részének 28—31. versei épen erről tesznek tanubizonyságot. A mint ugyanis a megelőző versek elbeszélik, hogy Jézus mint jár a tengeren, mint ijed meg ennek láttára a hajóban lévő sokaság s a midőn Jézus bizalomra inti őket, Péter így szól: „Uram, ha te vagy, parancsolj, hogy hozzád mehessenek a vizeken” (28. v.). Midőn aztán Jézus biztatására a tengerre lép, a nagy szél miatt félelem fogja el s kiáltani kezd, mondván „Uram tarts meg engemet! „És mindjárt Jézus kezét kinyújtván, megragadá Pétert és monda neki: Óh kicsinyhítű, miért kételkedél?” (30. és 31. v.) Péter tehát ekkor még kicsinyhítű, hitben is gyöngye; nem kész tanítványa a Mesternek s így még sok városokat és falvakat kellett bejárnia előbb; tanítani a zsinagógákban, predikálni az Isten országának evangéliumát, gyógyítani betegeket s ezek által tanítványainak értelmét, hitét növelni, gyarapítani. s csak azután mondhatta nékik: „Elmenvén pedig prédikáljatok ésezt mondjátok. Elközelített a mennyeknek országa. (Máté ev. X. r. 7. v.) Csak midőn látta, hogy hitők erős, akkor adhatott nekik hatalmat a tisztátalan lelkek felett s hogy gyógyitanának minden betegséget és erőtlenséget.

Igy fejlődtek a tanítványok a Mester keze alatt egész odáig, a mikor hitőket megpróbálva, kiküldötte (apostolokká tette) őket s bizonyára már földi pályájának vége felé történhetett a Máté evangéliuma XVI. részében közölt elbeszélés, a midőn Jézus, mint egy utolsó vizsgára állítja őket, hogy még egyszer megpróbálja hitőket, a mi nélkül tanítványainak sikeres működését nem remélhette.

Ezen utolsó próbának leírása a XVI. r. 13. versében kezdődik. Elmondja itt az evangélista, hogy „mikor pedig ment volna Jézus Cézarea tartományába, megkérde az ő tanítványait mondván: „Engemet embernek fiát kinek mondanak lenni az emberek?” S midőn a feleletet megkapja a 15. versben, így folytatja kérdését: „Ti pedig kinek mondotok lenni engemet?” E kérdésre következik Péternek egy igen nevezetes nyilatkozata: „*Te vagy ama Krisztus, az élő Istennek fia.*” (16. v.)

Ime szavak, melyek a legbensőbb hitnek, az erős meggyőződésnek hangján szólottak, annyira kielégítették a Mestert, hogy ő sem késik épen oly határozott hangon adni teljes meglegedésének kifejezést, mondván: „Boldog vagy Simon, Jónának fia, mert a test és vér ezeket nem jelentette néked, hanem az én menynevei Atyám. De én is mondom néked: te Péter vagy és ezen a kősziklán építem fel az én anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vehetnek azon diadalmat. És néked adom a mennyek országának kulcsait és valamit megkötözenedsz e földön, a mennyekben is kötözve leszen és valamit megoldandasz e földön, a mennyekben is oldozva leszen.” (17—19. v.)

Távolról sem szabad azonban itt arra gondolnunk, hogy az egyház összes hatalmát és szellemi örökségét egyedül Péter kezébe rakta volna le Jézus, a többi apostoloktól mindezeket megtagadta. Az idézett kérdés általánosan volt feltéve a tanítványokhoz s így a felelet, mely Péter ajkairól erős hittel elhangzott, a többi tanítványok nevében is szólt. Így Jézus a mit Péternek mondott. azt egyszersmind a többi tanítványoknak is mondta. Sőt talán egész általánosságban vehetjük a feleletet, t i, mondotta mindazoknak, kiknek hitök sziklaerős, hogy rajta anyaszentegyházát felépítse.

(Vége következik.)

Szádeczky Béla.

Különfélék rovata.

Az „Eötvös-alap országos tanítói egyesület” folyó évi aug. 19-én 45 tanuló (tanítók gyermekei) és 35 tanítói családnak juttatott segélyt, tehát összesen 80 tanítói családnak gondjait enyhítette. A segélyezettek közül 3 egyetemi hallgató 100—100 frtot, 7 egyetemi hallgató, 24 gymn. tanuló és 11 tanító- s tanítónőképezdei növendék 50—50 frtot, továbbá 35 tanító-tanítóözvegy és árva szintén 50—50 frtot nyertek. Vallást tekintve a 45 tanulóból 15 ev. ref., 9 ág. hitv. ev., 17 róm. hath., 1 gör. kath., 1 unit. és 2 izr., a 35 családból pedig 10 ev. ref., 8 ág. hitv. ev. 12 róm. hath., 1 unit. és 4 izr. vallásu. Az alapnak felajánlott szabadasztalok jótéteményében Budapesten a múlt tanévben 106 vidéki tanító fia részesült. Vallást tekintve volt e 106 fő- és szakiskolai tanuló között 10 ev. ref., 27 ág. hitv. ev., 58 róm. hath., 1 gör. kath. 1 unit. és 9 izr. vallásu. A lefolyt 24 év működésének eredményéről az alap számadókönyvei a következő adatokat mutatják fel: A jelzett idő alatt 369 esetben nyújtott már segélyt, 550 esetben pedig ösztöndíjat és 359 tanuló számára szerezte meg Budapesten az ingyenes déli étkezés jótéteményét és így összesen 1278 tanítói családot részesített már áldásaiban. Az alap által eddigelő nyújtott jótétemények pénzbeli értéke 87,000 frt; tőkésített vagyona jelenben 89,319 frt 44 kr.

Az „Eötvös-alap országos tanítói egyesület” pályázati hirdetésménye. Az »Eötvös-alap országos tanítói egyesület« az alapszabályaiban kitűzött cél érdekében s hogy tagjaival nemcsak ösztöndíjak és segélyek nyújtásával tegyen jót, hanem vidéki tagtársainknak a budapesti tudományegyetemen vagy egyéb fő- és szakiskolákban tanuló gyermekeinek kiképezését is megkönnyítse a »Budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok ipartestületéhez« minden évben folyamodik, hogy annak tagjai egy-egy vidéki tanítógyerek számára a tanév tartalma alatt ingyen adni ebédet adni sziveskedjenek. Ezen megkeresésünkre a múlt tanévben 106 vidéki tanító fia részesült az ingyen déli étkezés jótéteményében. E jótéteményben a jövő tanévben csak azoknak a kartársainknak a fiai részesülhetnek, a kik az „Eötvös-alap” pénztárába a f. évi szept. 1-ig a 20 frtos örökös tagsági díjat beszolgáltatták. Az ezen jótéteményben részesülni óhajtó tanulók az egyesület elnökségéhez intézett kérvényeiket *Lakis Vendel* titkár úrhoz f. évi szept. 15-ig küldhetik be (VI., Érsek-utca 4). Melléklendő az 1898/99. tanévről szóló iskolai bizonyítvány vagy index-másolat és igazolvány arról, hogy a folyamodó melyik intézetbe vétetett fel.

A kik indexeiket az „Eötvös-alap” elnökségénél félvekenként bemutatni elmulasztják, a jótéteményben többé nem részesülnek; elesnek ezen kedvezménytől azok is, a kik már ezt *három ízben* élvezték, ha csak atyjuk az alap jótéteményeihez való jogosultságot a

20 frt örökös tagsági díjnak másodizben való beszolgáltatása által meg nem szerzi újból.

E jótétemény odaitélésére nézve az »Eötvös-alap gyűjtő és kezelő orsz. bizottság« f. évi szept. 20-ig intézkedik Budapesten, 1899. aug. 1-én. Az »Eötvös-alap« gondozói.

Erdélyi Lajos dr. és Pünkösti István h. lelkész 25 frtot küldtek be szerkesztőségünkhöz a Szeretetház javára. Ez összeg az Uzonban és vidékén szüniülő ifjúságnak szegény tanulók segélyezése céljából Uzonban aug. 26-án rendezett társas összejövetele alkalmából befolyt jövedelem egy része, melyet eddigi gyűjtésünkhöz csatoltunk s takarékpénztárba tettük.

Egyházi értekezlet Debreczenben. »Áron is megvegyétek az alkalmatosságot, mert a napok gonoszak,« — mondja a nagy apostol (Eféz. 5. 16.) Hogy a napok ma is gonoszak, azt nem szükséges bizonyítani. Hiszen minden egyházi lap tele van panaszszal és kesergéssel. Sok a baj és súlyos sebek várnak orvoslásra. Épen azért áron is meg kell vennünk az alkalmatosságot, mely most abban a tényben kínálkozik, a mely bizonyára minden prot. ember szívét örömmel tölti el, hogy t. i. a Magy. Prot. Irod. Társaság az idén Debreczenben tartja gyűlését. Reméljük, hogy az ország minden részéből léssen »mozgás és indulás« a hirneves város felé. Ez a tömegesebb gyűlekezés igen jó alkalmat nyújt arra, hogy ne csak a prot. irodalom erősítéséről tanácskozzunk, hanem hogy a legégetőbb egyházirodalmi kérdésekről is tájékozást szerezzünk. Ezek között okvetlenül szólnunk kell arról, 1. hogy miként lehetne gyakorlatias és erélyes eszközökkel az evangéliumi igazságokat tartalmazó könyveket is lapokat minden kézbe s az azokban rejő erőket minden lélekbe eljuttatni? Szólnunk kell arról is, 2. hogy miként lehetne és kellene egyesületi úton a nőket és az ifjúságot a Krisztusnak megnyerni s belőlők seregeket alkotni, a melyek az evangélium fegyvereivel megharcolják a nemes harcot a bűn minden neme ellen s miképpen kellene a mértékletlenségnek gátat emelni? Azért is, Isten nevében bizva, lépéseket tettünk, hogy ama tervezett egyházi értekezlet, melynek megtartását több egyházi lap kívánatosnak mondotta, a Magy. Prot. Irod. Társaság ülésaitől függetlenül s a nélkül, hogy annak rendezőségét még több fáradsággal terhelné, szept. 20-án d. u. 5 órakor Debreczenben a kollegium disztermében tényleg megtartassék. A midőn ezt e becses lap ovalsóinak tudomására hozzuk s őket ez értekezletre meghívjuk, reményünket fejezzük ki, hogy a részletes programot a jövő számban közöljük s hogy az értekezleten Isten áldása fog nyugodni. Budapesten, 1899. szept. 4-én. Többek nevében: Szóts Farkas, Szabó Aladár dr., Kecskeméthy István dr., Hamar István, Gergely Antal.

Tíz éves találkozót tartottak aug. 31-én a Bethlen-főiskola volt theol. akadémiajának azon növendékei, a kik 1889-ben tették le a papi vizsgát. Voltak pedig akkor, kik oklevelet nyertek számszerint huszonheten. Megjelentek ebből számszerint kilenczen. Meghalt egy; kimentette magát négy. Hát a többi hol maradt? Nem keressük azt sem, hol vannak, azt sem, miért nem irtak? Maga az eljárás amugy is mindent megmond. A kik pedig jelen voltak, a főiskola dísztermében elénekelték a XC. zsolt. első versét, melynek elhang-

zása után *Bartha* Lajos a.-gyéresi pap igen szép és magasztos imában adott hálát a jó Istennek. *Vajda* Ferencz szász-lónai pap üdvözlő és megnyitó beszéde* következtet ezután, melynek hatása szintén nem maradt el. Ennek végeztével jegyzőkönyvet vettek fel és kimondták hogy volt tanáraik emlékére alapítványt tesznek és hogy tiz év múlva ismét összegyűlnek. Tisztelegtek *Nagy* Lajos volt tanáruknál és jelenlegi rector-professornál; sürgönyileg üdvözölték és fejezték ki hódolatukat *Bartók* György dr. püspöknek, a ki szintén tanáruk volt; nemkülönben *Kenessey* Béla főjegyzőt és theol. igazgatót is köszöntötték. Mindketten Kovásznáról sürgönyileg válaszoltak. Végül felkeresték a temetőkeretet és meghalt tanáraik sirjánál rótták le a kegyelet adóját. Kicsinyben is szép és magasztos ünnep volt ez. A kik megjelentek, gazdagabbak lettek egy szép emlékekkel; a kik elmaradtak, sajnálhatják, mert ők ennyivel szegényebbek!

Nyilvános számadás. Tíz éves papi találkozónk alkalmából volt tanáraink emlékére teendő alapítványhoz hozzájárultak a megjelentek közül: *Bartha* Lajos, *Kovács* Árpád, *Lőrincz* János, *Lőrinczi* József, *Fábián* Márton, *Vajda* Ferencz 5—5 frttal; *Kóbori* János 10 frttal. Beküldött *Bajkó* György és *Borbély* Sándor 5—5 frtot. Összesen 50 frt. Határozatból kifolyólag e helyen is felkérem velünk együtt vizsgázott kollégáimat, hogyha alapítványunkhoz hozzá akarnak járulni, szives adományukat október hó végéig juttassák el hozzám, mert akkor végleg el fogok számolni. Addig a begyűlt összeg a szász-lónai hitelszövetkezethetnél kamatozik. Szász-Lónán, 1899. szept. 4-én. *Vajda Ferencz.*

Az ev. ref. tanítók aug. 22-én Komáromban országos gyűlést tartottak, melyet *Antal* Gábor dunántúli püspök szép imával és beszéddel nyitott meg. A gyűlés eléggé népes volt és a tisztviselők megválasztásával ért véget. Megvitatott két kérdést. Az egyik: »Az osztott népiskola tanterve és a református iskolák.« Ezzel kapcsolatosan *Konkoly Th.* Béla kirtörvényszéki bíró 50 frt. pályadíjat tűzött ki a következő kérdésre: »A törvények és a közélet tapasztalataiból merített okokkal támogatva tárgyalassék, hogy az egységes tanterv országos alkalmazása mily befolyást gyakorolna a normal tananyag feldolgozására az elméleti és a gyakorlati tanítás s általában a népoktatásra? És a valláserkölcsei tárgyak intenzív tanítása mellett a vallásos nevelésre s a nemzeti fejlődésre?« Ezen értekezés elkészítésére hat-hat hónapi határidő tűzessék s a pályamű beadására kéressenek fel a hazai összes állami, egyházi és magán elemi tanintézetek oktatói, a magyar néptanítók és hitoktatók vallásfelekezeti különbség nélkül.« A másik megvitatott kérdés: »A nyugdíjtörvény és a kántori fizetés« volt. Végül a *zsinati memorandum* tárgyában elfogadták a következő előterjesztést: »Mondja ki az országos egysület, hogy a magyarországi ev. ref. tanítók egyeteme nevében a közelebb tartandó zsinat elé memorandumot terjeszt. E memorandumban kéri és sürgeti: 1. A valláserkölcsei képzés helyesebb irányba terelését. 2. A népiskolai tanterv, szervezet igazgatása és rendtartás egységesítését, javítását s a népiskolai szervezet minden pontján a szakszerű irányítás előtérbe állítását s a tanítóknak, mint szorosan vett szakembereknek képviselői jogát. 3. A néptanítók anyagi helyzetének a tanítók képességével arányban álló rendezését s e célból az állam segítségének igénybevetését. 4. A néptanítók jogi helyzetének oly módon való tisztázását, hogy azok, mint az egyház testének egyik fontos alkotó eleme, az egyházi önkormányzat ügyeit in-

* Közölni fogjuk. Szerk.

téző minden forumon képviseltetési jogot nyerjenek.
5. Az ország összes ev. ref. egyesületeit ebben az ügyben záros határidő alatt véleményezésre szólítja fel.

A tiszáninneni ev. ref. egyházkerület folyó évi közgyűlését szept. 26. s következő napjain Sárospatakon tartja meg

Duka Tivadar dr. kitüntetés. A budapesti tudomány-egyetem tanácsa legutóbb tiszteletbeli orvos-doktorrá választotta **Duka Tivadart**, Angliában élő jeles hazánkfiát, anyaszentegyházunknak a buzgók között is egyik legbuzgóbb tagját, az európai híru tudóst, a Magy. Tud. Akadémia evező tagját. Görgei egykori titkárát, az angol bengáliai hadsereg nyug. fő-törzsorvosát stb. E kitüntetés arra méltóbb egyént nem is érthetett

Iskolai értesítők. Az 1898 - 99. isk. évről a következő értesítőket kaptuk meg: 1. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. fakultásának értesítője. Szerkesztette **Kenessey Béla** a theol. fakultás igazgatója. 2. A nagyenyedi ev. ref. Bethlen-kollegium értesítője. Kiadta az **igazgatóság**. 3. A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium értesítője. Az előjáróság megbízásából kiadja **Bedőházi János** koll. igazgató. 4. A székelyudvarhelyi áll. segélyezett ev. ref. kollegium értesítője. Szerkesztette **Gönczi Lajos** igazg.-tanár. 5. A szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium értesítője. Az előjáróság megbízásából szerkesztette **Simon Ferencz** igazg.-tanár. 6. A sepsi-szentgyörgyi áll. segélyezett ev. ref. Székely Mikó-kollegium értesítője. Az előjáróság megbízásából szerkesztette **Pap Lajos** igazgató. 7. A zilahi áll. segélyezett ev. ref. kollegium értesítője. Szerkesztette **Kincs Gyula** igazg.-tanár. 8. A debreczeni ev. ref. főgymn. értesítője. Közli **Sinka Sándor** igazgató. 9. A debreczeni ev. ref. tanítóképző-intézet értesítője. Közli **Kovács Lajos** igazg.-tanár. 10. A sárospataki ev. ref. főiskola (akadémia és gymn.) értesítője. Összeállították **Radácsi György** akadémiai és **Szinyei Endre** gymn. igazgatók. 11. A szatmár-németi áll. segélyezett ev. ref. főgymn. (XXIX.) értesítője. Szerkesztette **Borsos Benő** igazgató. 12. A kecskeméti áll. segélyezett ev. ref. főgymn. értesítője. Közrehocsátja **Katona Mihály** ez évi igazgató

„**Keresztyén vallásban Középkolák felső osztályai, tanító- és tanítónőképezdek s hasonrangú iskolák használatára.** Irta **Nagy Károly** ev. ref. theol. tanár. Első rész. A keresztyénség előkészítése, fellépése és első alakulása a bibliai iratok alapján. Kolozsvárt. Ny. Gombos Ferencznél. 1899” Ára 1 frt. Terjedelme 6 és 1/4 — sűrűn nyomott (nyolczadrét) iv. **Megrendelhető szerzőnél: Kolozsvárt, ev. ref. theol. fakultás épülete.** E műre már lapunk előző számában felhívtuk volt az érdeklődők figyelmét. Most újból felhívjuk, mert meggyőződésünk szerint a czimben kitüntetett iskolákban e könyv, mint vallástani könyv sokszoros tekintetben be fog válni. Melegen ajánljuk összes **lelkésztársaink** és **tanáraink** figyelmébe is, azokéba t. i., kik a keresztyén vallás előkészítéséről, fellépéséről és első alakulásáról a bibliai iratok alapján hű és tiszta képet akarnak maguknak szerezni. Tájékozásul megjegyezzük, hogy a mű **második része** (az új-szövetség) 1900 évi január hónap elején szintén meg fog jelenni.

Hivatalos rész.

3154—1899. NYILVÁNOS NYUGTÁZÁS.

B. e. Szász Domokos püspök aa. emlékének megörökítésére és a Szeretetházra eddigelő a következő kegyes adományok folytak be:

1. Bánffy Dezső br. főgondnok aától	50 frt — kr.
2. Kemény Kálmán br.	150 —
3. Bánffy Dánielné Onagyméltóságától	10 —

4. Soltész Sámuel cserefalvi lelkész gyűjtése.....	2 frt 97 kr
5. Kovács Gyula domokosi lelkész	2 —
6. Farkas Lajos domokosi tanító	— 50
7. Krausz Antal csendőrhadnagy	— 50
8. Szilágyi György kolozsvári polgár	— 50
9. Sámuel Aladár selyei pap...	4 50
10. Goldstein Dávid gyűjtése	15 „ 65 „
Együtt.	236 frt 62 kr, azaz

kétszázkarminczhat frt hatvankét kr

Fogadják a nemes szivü adakozók Ig. tanácsunk őszinte köszönetét.

Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 31-én.

Kádár János dr.
titkár.

Vály Gábor dr.
elnökhelyettes.

840—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyébe kebelezett **hidalmási** III. osztályu egyházközség **papi** állomására pályázat nyittatik.

Javadalma: tisztességes lakáson, melléképületeken és 3 hold belsőségen kívül 549 frt, 63 kr; ebből 332 frt 86 kr dézma- és alapítványi kamaf, 124 frt 40 hold kánonika-porció jövedelme, a többi kepe.

Pályázati határidő 1899. évi szept. 3)

Pályázati kérések nt. Pap István esperes aához S.-Magyar-Berkeszre (u. p. Nagy-Somkut) küldendők.

Kolozsvárt, 1899. szept. 3-án.

Bartók György dr.
püspök.

835—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett **nyárad-szt. benedek-ákosfalvi** III. osztályu egyházközség papi állomására ezenel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül: 13 hold 1303 □ öl első oszt. szántó; 6 hold 1048 □ öl első oszt. rét; 253 □ öl legelő; 241 □ öl kert; kepe és fa, összesen 575 frt 26 kr., azaz ötszázhetvenöt frt huszanhat kr. becsértékben

Pályázati határidő: 1899. szept. 30

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárad-Szeredára.

Kolozsvárt. 1899 szept. 1-én.

Bartók György dr.
püspök.

MEGHÍVÓ.

A deési ev. ref. egyházmegye közgyűlésének mt. tagjait folyó évi szept. 26 án d. e. 10 órára Deésre, a fiúiskola tanácstermébe rendkívüli közgyűlésre tisztelettel meghívom.

Tárgyai: 1. Az Igazgató-tanács által a Szeretetház érdekében elfogadott bizottsági javaslatra, 2. a főtiszt püspök urnak az egyházkerületi lelkészek, lelkeszi özvegyek és árvák gyámintézetére vonatkozó s az Igazgató-tanácsnak 2920—1899. sz. határozati javaslatával elfogadott előterjesztésére adandó véleménykimondás. 3. Az egyházmegye 1900. évi költségelőirányzatának megállapítása. 4. Segély-kérvények, kérelmek, indítványok tárgyalása.

S.-M.-Berkeszen, 1899. szept. 4-én.

Pap István
esperes.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A hit és az akarat.

(Felolvasatott 1899. szept. 10-én a tanév megnyitása alkalmával.)

Méltóságos Előljáróság!

Nemes ifjúság!

Nagyérdemű közönség!

Itt állunk, mi a vezetők és Önök, nemes ifjúság, a kiket az Ur reánk bizott, egy nagy szakadék szélén, a tudományos kérdések szédítő mélységei felett. Át tudunk-e menni a szakadékon, meg tudjuk-e járni a mélységeket, — avagy belébukva, elveszünk-e? — ez a kérdés. Vagy *William Jamesnek* gyönyörű hasonlatát idézve, azt mondhatjuk, hogy úgy vagyunk, mint a magas hegyi ösvényen hófogatagban és vakító felhőkben álló útas, a ki a futó felhők mellett csak egy-egy pillanatra láthat meg egy-egy útdarabkát. Ha bizonyta lankodással megáll s révedező szemekkel azt keresgeti, hogy melyik az igazi út, ott fagy meg álló helyében. Ha pedig hamis útra tér, összezúzza magát. Nem tudja biztosan, hogy hát egyáltalában van-e helyes és a nehéz helyzetből kivezető megbízható út? Mit tegyen?

»Legyen erős és bátor! Tegye és remélje a legjobbat és nyugodtan várja a bekövetkezendőket!« — mondja neki a teljesen gyakorlatias pozitivistá.

»Kisértse meg, hogy talán ez, vagy amaz út lesz a jobbik« — tanácsolja a skeptikus bölcselő, — »mert hiszen egyáltalában nem tudhatjuk, ha vajjon van-e biztos út? Az egész élet csak „talán“-okból áll.«

Nem; nemes ifjúság, egész határozottsággal állítom, hogy nem ez az utolsó kijelentés. Mind a két tanácsban fél-igazság van. Az első azért hiányos, mert nem jelöli meg az elhatározás, az akaratforrását; nem azt az alapot, a melyen tehesse és remélhesse a legjobbat az a szegény, nehéz helyzetbe jutott útas. A másik pedig azért, mert vagy egy bizonytalan útnak kergeti neki, vagy pedig míg ott tépelődik a maga „talán“-jaival, aggságoskodva néz ide s oda, ott engedi elpusztulni.

Van a két tanácson kívül egy harmadik, egy erőteljes pozitívum, — a *hit*. „Talán“-okkal az életben

nem lehet operálni. „Talán“-nal nincs győzelem, hűség vagy bátorság sugallta tett. Nincs szolgálat, nagylelkűség, önfeláldozás, szóval nincs erény az ethikai téren és nincs a tudományban kutatás, kísérlet, alkotás. A „talán“-okkal szemben a pozitív hit az egyetlen, a mi mellett physikai és szellemi életet élhetünk. Hitünk a győzelemben, a sikerben az egyetlen, a mi a győzelmet és sikert biztosítja.

Egész physikai életünk nem egyéb, mint egy örökös kockázat abban a nagy küzdelemben, a melyet a környezettel folytatunk és tényleg személyünk percéről-perczre, óráról-órára egy halálos játékra van feltéve. Ellene tudunk állani a környezet megsemmisíteni akaró hatalmának, tudunk váltakozó harcmodora különböző fázisaihoz alkalmazkodni: élünk; ha nem: meghalunk. A halál a környezetnek az elernyedte és ellenállásra képtelen szervezet felett vett győzedelme.

Szellemi életünk is egy örökös küzdelem a létért, a mely harcban belső, szellemi egyéniségünk van szintén óráról-órára feltéve a játékra. Óriási meredélyek szélére állít bennünket untalan a tudomány s itt is úgy vagyunk, mint a physikai életben, hogy ha hiszszük, hogy a szakadékot át tudjuk ugrani, lábaink erőt nyernek s átjutunk. De ha nincs hitünk önmagunkban és a sikerben és azokra a szép fejtegetésekre gondolunk, a melyeket a „tudományosság védői a „talán“-ról elmondottak, akkor addig tétovázunk, míg bizalmat veszelve, lábaink reszketni kezdenek és kétségbeesve a mélységbe vetjük magunkat.

Csodálatos, hogy az emberek épen azt a *hitet* nézik le, vetik meg, akarják sárba dobni, a mely nélkül pedig egy pillanatig sem élhetnek meg; azt a hitet, a mely nélkül se élni, se gondolkozni nem tudunk és a melytől csak azon az áron foszthatjuk meg magunkat, ha „szellemi nullák vagyunk“. A hit, — eltekintve vallási vonatkozásaitól és tartalmától, — egy olyan hypothesis, a melylyel dolgozunk, vagy jobban mondva, a mely nélkül nem dolgozhatunk; mert hogy pl amaz u. n. „örök természeti törvényekre“ hivatkozzam, azt, hogy a természet holnap ugyanazokat a törvényeket követi, a melyeket ma követett, ez egy olyan felvétel, a melyet senki sem *tudhat*, de a melyet a megismerés és a cselekvés lehetősége érdekében mindenki felvesz,

elhisz, sőt követel. A hit hypothesisise és egyéb, különben tudományosaknak mondott hypothesisisek között az egyetlen különbség csak az, hogy míg némely hypothesisist öt perc alatt meg lehet dönteni, addig amaz évezredekkel daczol és minél később következik be valamely hypothesisre nézve a csalódás, annál erősebb a benne való hit.

A tudományos hypothesisisek értéke attól függ, hogy segítségükkel mennyi jelenséget lehet megismerni, megmagyarázni és érthetővé tenni.

A vallási hypothesisnek, a szűkebb értelemben vett hitnek értéke pedig attól, hogy belőle milyen erkölcsi élet fejlődik, a cselekvő személyt hogyan tudja alakítani, benne micsoda ethikai erőket képes kifejteni.

Nem azt az abstract embert kell vennünk, — mikor az embert és az életet vizsgáljuk, — a kit a tudós a maga íróasztala mellett a saját „tudalmából” alakít meg; hanem a konkrét embert, úgy, a mint az van és a konkrét viszonyok között él. Azokat a souverain postulatumokat kell tekintetbe vennünk, a melyek eltagadhatatlanul állottak egy Kant elé is, mint a tiszta ész követelményei, vagy mint kategorikus imperativus. Ez a konkrét ember pedig, — a mint *Fichte* annyi igazsággal mondotta, — »cselekvőség«. »Az ember szívében a tetterő örökélő forrása buzog«, vagy a mint a magát radikális empiristának nevező William James mondja: »az akarat határozza meg az életet. Ez az ember ősjoga. Az akaratnak joga van a gondolkozásra is befolyást gyakorolni; nem ugyan a tényeknek a részletekben való megállapítására, mert e tekintetben az értelemnek egyedül maguk a tények után kell igazodnia, hanem egészben a való felfogására és jelentőségére. Ha a tudományos megismerés elérne a dolgok végéig, akkor megélhetnénk csupán a tudományyal. Miután azonban a tudomány csak épen a széleit, a körvonalait világítja meg annak a homályos continensnek, a melyet universumnak nevezünk, szükségünk van oly eszmékre, a melyek egész lényünknek megfelelnek, gondolatokra, a melyek lehetővé teszik, hogy cselekedjünk, reméljünk, éljünk. Valamely világnézet felvétele, elsajátítása mindig a kedély, az elhatározás dolga, az akarat ténye, akkor is, mikor az ember az agnostikus önmegtartóztatásra határozza el magát, hogy egy lépéssel sem megy tovább, mint a meddig a tudományos bizonyítás elér, vagy akkor is, mikor elhatározza, hogy bizonyos eszményi előfelvételeket alkot az universum végső természetéről, a mely felvételek nélkül végelemzésben még sem tud ellenni. Ha a természet folyásának csak puszta nézői volnánk, akkor elég volna a tisztán tudományos ismeretre szorítkoznunk. De mi együtt cselekvők, együtt teremtők vagyunk a világban s mint ilyenek nem mellőzhetjük, hogy az élet és annak rendeltetése felől ne alkossuk meg a végső felvételeket. Az élet az egész világfolyással feloldhatatlanul össze lévén szöve, nem lehetünk el a nélkül, hogy a valóról általában és annak az erkölcsi és a szellemi élethez való viszonyáról bizonyos előfelvételeket ne alkossunk.«

A konkrét emberben legérdekesebbek és legértékesebbek ennek hite és eszményei, melyek akaratát, cselekvőségét elhatározzák és épen azért soha sem dialmaskodhatik valamely olyan bölcséleti irány, a mely

vonakodik az ember legerőteljesebb érzés- és akaratit hajtóerőit határozottan elismerni. A fatalismus, mely minden törekvést hiábavalónak tart, soha sem lehet uralkodó világnézletté, mert az az ösztön, hogy az életet mint törekvést és küzdelmet fogjuk fel, nemünkben kiirthatatlan; míg ellenben az egyéni erő kifejtését annyira hangsúlyozó praedestinatio gondolat lassanként meghódítja a világot.

A konkrét ember, a ki minden szükségét a maga idejében érez, semmi kárpótlást nem fogad el az életért az élet teljességén kívül. Azt szürke elméletekkel eláztatni nem lehet. A dolgokkal szemben, a melyek öntudatra jutnak, nem a theoria az első kérdés: mi ez? hanem a gyakorlat: mire való? mit tegyek? A megismerés teljesen tökéletlen, míg csak cselekvésbe át nem megy.

Mint cselekvő lényekben van egy elem bennünk, a melyet a keresztyénség határozottan elismer, de a melyet a bölcsészek mellőznek. Ez az elem a hit. És innen érthető meg a keresztyénségnek az a hódító ereje; mert épen amaz erőnek felel meg, a melyek a konkrét emberben vannak, annak lelke követelményeit elégitik ki és cselekvését teszik szabaddá. Igazságot nyújt, hogy az igazság által szabadokká tegyer. Innen a protestántizmus gyors diadala is, mert Luther vagy Kálvin azokra az erőkre hivatkozott, a melyek a legközönségesebb emberben is megvannak, erőkre, — mint a kegyelemből hit által való megigazulás és az önerőnk felett való kétkedés, — a melyek személyesek és a melyeknek nincs semmi szükségük papi közbenjárásra; erőkre, a melyek az embereket egyenesen és közvetlenül Istennel állítják szembe.

Lényegünkben legmélyebb az a belső élet, a szívnek az a homályos régiója, a hol akaratunkkal és nem akarásunkkal, hitünkkel és remegésünkkel egyedül vagyunk. Mint a hogy a barlangok nyílásain, a földkéreg szakadásain törnek ki a föld mélyéből azok a vizek, melyek a forrásokat alkotják, úgy veszik külső tetteink és elhatározásaink forrásai a maguk eredetüket a személységnek homályos, elrejtett mélységeiből. Itt rejlik legmélyebb szervünk a dolgok lényegével való érintkezésre s lelkünk e konkrét mozgulásaihoz szólnak összehasonlítgatásokkal az elvont tételek és tudományos bizonyítékok. Itt lenn, belső életünkben *valóság* az, a mi pedig a rideg ész előtt csak *lehetőség* és az a valóság határozza meg cselekvésünket. Gyönyörűen mondja W. *Salter*, hogy a »bátorság lényege: az életet rátenni valamely lehetőségre a hit lényege pedig az a meggyőződés, hogy ez a lehetőség létezik.

Ama közönséges meghatározás mellett, hogy a hit az, a mikor az ember valamit elhisz, a miről tudja, hogy nem igaz, a hit tulajdonképen hazugság. A hit valóságban mindig csak élő optikra vonatkozhatik. A hitet mindig a cselekvéshez kell mérni és a vallásos hit védelme is a cselekvés körül forog. És ha sikerülne valakinek bebizonyítani, hogy az a cselekvés, melyet a keresztyén vallásos hit diktál, vagy inspirál, semmi- ben sem különbözik attól a cselekvéstől, melyet a naturalistikus hypothesis indit: hajlandó volnék kimondani, hogy az egész keresztyén vallásos hit merőben felesleges és az ennek igazolásáért vívott küzdelem

csak üres játék, komoly lelkekhez méltatlan donquichotti szélmalom-harcz.

Nem azzal a Pascal-féle üzleties szellemet eláruló, hamis okoskodással kívánom a hit szükségét Önök előtt igazolni, a mely azt mondja, hogy »vagy azt hiszitek, van Isten, vagy azt, hogy nincs. Melyiknek adtak előnyt? Az emberi értelem nem tud rá feleletet adni. Köztetek és a dolgok között egy szerencsejáték folyik, a melynél az utolsó ítélet napján vagy fej, vagy írás esik. Fontoljátok meg, melyikkel nyertek vagy veszítetek, ha mindeneteket a »fej« re, azaz az Isten lételére teszitek rá. Ha nyertek, örök üdvösséget nyertek; de ha veszítetek, tulajdonképen mégis semmi kárt nem vallotok. Ha e játéknál végtelenül sok lehető esély volna is és köztük csak egyetlen, a mely Isten mellett szólana, akkor is mindent, a mitek van, Istenre kellene raknotok, mert ha ily módon egészen biztosan tennétek ki magatokat a véges veszteségnek, úgy minden véges veszteség csekély ár a végtelen nyereség lehetőségével szemben. Menjetek azért, vegyetek szentelt vizet és olvastassatok miséket; a hit magától jó és elaltatja kételyeiteket, — *cela vous fera croire et vous abêtira*. Miért ne inkább ezt? Alapjában mit veszítettetek?! — és általában nem is akarok semmiféle elméleti bizonyítgatásokba bocsátkozni, csak arra hívom fel Önöket, hogy jöjjenek és lássanak! Jöjjenek és velünk együtt keressék az emberi lélek mélységeit, nézzék meg az isteni kijelentés szentek-szentjének titkait, szemléljék az Isten felséges üdvtervét, a mint azt előkészítette és a mi Urunk, a Jézus Krisztusban megvalósította, lássák meg az ő csodálatos dolgait az évezredek hosszú folyamán és a jelen történeteiben, a természet és a szellem világában és ha majd a belső testimonium spiritus sancti szavát hallják Önök is, akkor álljanak az Ur elé, mint egykor a fiatal Sámuel: »Szólj, mert hallja a te szolgád!« (I. Sám. III. 10.) Aztán majd megértik és megérik, hogy míg egyfelől »a hit az olyan dolgoknak valóságok, a melyeket reménylünk és a mely dolgok nem láttatnak, azoknak bizonyos mutatójuk«: addig másfelől ez a hit a cselekvésre ösztönző legfelségesebb erő, a mely nagy és szent köteleességeket ró reánk, a mely hegyeket mozdít ki helyökből és a mely meggyőzi a világot!

A Krisztus evangéliumának ereje abban az örök igaz kijelentésben van, hogy sem az Isten, sem az universon nem követel tőlünk semmi olyat, a mit közülünk a legkisebb is meg ne tehetne. A siker, a diadal mindig és mindig csak a cselekvés energiájától függ; ez az energia pedig attól a hittől, hogy nem szenvedünk hajótörést.

Az a hóvihartól körülvevett, felhőkbe burkolt, meredélyen álló útas sem megfagyni nem kénytelen egy álló helyében, sem lezuhanni a szakadékba. Az Ur kézen fogva vezeti az ő gyermekeit és a hit világánál biztos ösvényt mutat.

Bizzuk Ő reá a mi útainkat és Ő majd megcselekszi!

Kenessey Béla,
theol. igazgató.

A társadalom jellege.

(Felolvasatott a sepsi papi értekezlet ülésén.)

Tisztelt Értekezlet! Mai fölolvásom tulajdonkép egy elkésett polemia. Irataim közt találok egy, a közelmúltból származott följegyzést. Sajnálom, hogy a pontos dátum nincs rajta. A följegyzés ez: »A budapesti róm. cath kongresszus, mely azért ült egybe, hogy megóvja a társadalom katolikus jellegét, táviratilag üdvözli a római szent atyát.« Már akkor, mikor e följegyzést tettem, reflectálni akartam e táviratra, valamely napilap hasábjain, de elmulasztottam. Attól féltem, hogy talán nem fogtam jól fel e távirat szövegét s nem akartam a regebeli lovag példáját követni, a ki szélmalomot néz ellenségnek s az ellen harczol. De többször tündöve e tárgy felett, ma már kizártnak tartom a tévedést. Hiszen e kifejezés alatt nem lehet egyebet érteni, mint a mit tényleg mond. Hogy pedig e kérdést ide hozom, a mélyen tisztelt papi értekezlet elé, annak két oka van. Egyik az, hogy annak a táviratnak szövege minket protestánsokat is, kik szintén e társadalom tagjai vagyunk s számunk is ki tesz egy pár milliócskát, bizonyára érdekel. De ha ez az ok nem fogadható el, ott van a másik. Nem vagyunk sem hazafiság, sem lelkiismeret dolgában oly helyzetben, mint gróf Zichy Nándor úr ő nagyméltósága, ki azt mondja: »Első sorban katolikus vagyok, azután magyar!« A történelem bizonyítja, hogy a mi anyaszentegyházunk fiai híven állottak a nemzeti eszmék szolgálatába mindenkoron, ez eszméket szolgáljuk ma is főleg éppen a társadalmi életben s így az említett távirat szövege kell, hogy minket is érdekeljen.

Tisztelt Értekezlet! A vakságnak két faja van. Elég szerencsétlenség: nem látni meg azt, a mi van. Rég túlélt elvek dohos pinczejében tanyázni s nem látni, hogy kívül már megvirradt, szánalmas helyzet. De az emberi tévedések előidézésében sokkal több szerep jutott a vakság másik fájának. Annak, mely az előbbivel ellentétben olyant lát, a mi nincs. Ennek a vakságnak szüleménye az a famozus távirat is, mely a magyar társadalomra ráfogja a katolikus jellegét. De distingváljunk. Eltekintve attól, hogy a nagy emberi czélok közösségénél fogva az emberiség egyetemes társadalmat is alkot, meg kell élesen különböztetnünk az egyes népek életében az államhatalmat és a társadalmat. Ideális nemzeti élet az, hol az államhatalom nem egyéb, mint a társadalmi közakarat képviselője; sőt tán annak szigorú megtestesülése. Megközelíteni ez ideális viszonyt Smiles szerint csak akkor fogják a népek, mikor a történelem ítélő szelleme sarkövet állíthat a meghalt cézárizmusnak. Mikor az általános emberi szabadságot, az együttélés örök rendjét, nem mesterségesen föntartott hatalom biztosítja, hanem a társadalom törvénytisztelete.

Hogy a múltban és jelenben ettől a viszonytól messze voltunk és messze vagyunk még, arról meggyőző egy pillantás a történelem eseményeire. Maga a társadalom gyakran a legélesebb ellentétben áll az államhatalommal, a mi természetes is, minthogy ez amannak igen sokszor nem hogy érdekeit szolgálja, de jogait megnyirbálni, erőit megbénítani törekszik. A

forradalmak ezen alapon nyernek életet. Mert a népek benső élete nem tűr magán sokáig erőszakot. A társadalomnak életszüksége, hogy összes erőit szabadon használhassa és alkotásaiban lenyűgöző halalom ne korlátozza.

Nálunk, t. értekezlet, magyar nemzetnél a társadalomnak sokkal több és súlyosabb feladata volt, mint más szerencsésebb népeknél. Alig háromszáz esztendőre a királyság alapítása után kihalt nemzeti uralkodó házuk. A hatalom főképviseelője attól kezdve csaknem állandóan idegen, kinek vére nem lüktet együtt a mienkkel, szive dobbanása nem ad visszhangot a mi szivünknek dobbanására.

Megkezdődik hosszú sorozata a jogért folytatott harcoknak. E harcok súlyosabb jelleget épen abban a korszakban kezdenek ölteni, melyre a reformáció mozgalmának kezdete esik. Ha ráfogással akarnék élni, én is mondhatnám, hogy a magyar történelemben e korszak társadalmá protestáns jellegű volt. Hiszen annak minden rétegébe ekkor szivárognak át az új eszmék. Ekkor kezdődik az a nagy processus, melynek célja a hitéletnek minél teljesebb megtisztítása. De nem állítok ilyet! Sőt kész vagyok az ellenkezőjét bizonyítani. Mert mi e korszaknak igazi képe? Vérengzésig menő türelmetlenség az ellenkező vallásos meggyőződés iránt. Brutális elfojtása a gondolat szabadságnak. Visszaélés a szeretet vallásának nevével, megtévesztése a mesterségesen butaságban tartott tömegek lelkiismeretének. A ki tudja, mily eszközökkel küzdött ebben a korszakban az egyedül idvezítő hivatalos egyház, az meggyőződésből fogja átengedni e korszak jellegzésének dicsőségét a katholicizmusnak.

És mégis. A magyar társadalom még akkor sem katholicus jellegű. A mi országunkban a vallási üldözések soha sem öltöttek oly nagy mérvet, mint más népeknél. Hja! azok ráértek minden erejüket és figyelmüket a vallási ügyekre fordítani. Nem volt alapjában megtámadva nemzeti életük, mint a mienk. Nálunk e korszakban a vallás csak másodrendű kérdés. Első volt: a lenni vagy nem lenni! Mint a kelevény sajgását érzi a testnek utolsó porusa is, a magyar társadalom minden legkisebb idegszála vonaglott a nagy veszedelem érzetében és e társadalom a legparányibb erő is küzdelem bevitte, hogy az élet föntartását biztosítsa.

Mint a későbbi századokban, úgy e korszakban is a katholicizmus a reakció szolgálatába szegődött. Osztozott a megtévedt államhatalom jog ellen elkövetett merényleteiben. És miután itt is szemben találja magát a magyar társadalmat, adhatta e annak a maga jellegét?

Mind szomorubb és szomorubb korszak következik. Idegen aspirációk mind nagyobb nyomással nehezdednek a magyar közéletre. A függetlenségért, az önálló existenciáért mind nehezebb küzdelmeket kell vívni, nagyobb és nagyobb áldozatokat hozni. Lehetett-e phisikai ideje a nemzet társadalmának e titáni harcok alatt felekezeti jelleget ölteni? Nem kellett-e fölrázni minden szunnyadó erejét, hogy jogát az élethez bebizonyítsa? II. Rákóczi Ferencz buzgó katholicus. Jezsuiták nevelik. De az ő lelkének se tudnak oly karaktert adni, hogy meg ne hallja a fojtogatott magyar társadalom jajkiáltását s egész életét áldozatul ne hozza: »pro libertate et pro patria.

A mult század vége felé az eddig teljesített kötelesség mellé újabb kötelesség járul. Itt domborúl ki a nemzeti társadalom igazi képe. Itt is, ott is tátonganak a sebek, miket százados nagy harcok hagytak emlékül. Szellemi életünk elmaradott a világtól. Tudományunk parlagon hevert. Nyelvünk sem volt, melylyel irodalmat teremthetünk volna. A mise nyelvén született irodalom épen úgy lehetett a másé, mint a miénk. Művészetünk semmi.

Mind oly sebek, melyeknek más orvosa nem lehetett, mint az öntudatra ébredt nemzeti társadalom. Ha ez a társadalom katholicus jellegű lett volna, az alkotni valók óriási halmaza előtt betakarja magát a »non possumus« száraz kifogásába s belemerül a »dolce far niente«, az édes semmittevés élvezetébe. Mint a hogy a maga igazi fejlődésére nem tett a katholicizmus századok óta semmit.

Azóta pedig alkot a világ. Szédületes gyorsasággal teszi lépéseit az emberi haladás. A protestántizmus alapelve az örök fejlődés általános emberi elv lett, mely mindenható erejével megsokszorozza a társadalom munkaképességét. A jövő nagy kérdéseivel szemben teljesen kizártnak vehető, hogy bármely nemzet társadalmá is katholicus jelleget ölthessen.

A miénk annyival kevésbé, mert mi sajátos viszonyban élünk. Mi a mult emlékeit morál gyanánt őrizgetjük. A mi társadalmunk célja, küzdelme nem lehet más, mint nemzeti életünk teljes kiépítése. Sok intő jelünk van, a mi erre sarkal. Az elviharzott küzdelmekről itt is, ott is egy-egy szent sírhalom beszél.

És én, t. értekezlet, míg e sírokat be nem temeti a futó idő, míg lelkemen átborong a mult nagy áldozatainak emlékezete; míg látom, hogy a nemzedék fel fogja, megérti: micsoda szent ügy vértanuinak dicsősége ragyog rá vissza és miféle szent cél lebeg előtte is, állítom, hirdetem és a valóság igazat ad nekem, hogy addig a mi társadalmunknak jellege nem lehet más, mint a mi volt mindig, s a mi valójában ma is: *magyar nemzeti*. Éscsak addig van jól, a míg ez így van!

Szabó Jenő.

A körlelkészi szervezet revisioja.

Mindazon alkotások közt, melyek b. e. Szász Domokos nagynevű püspökünk nevéhez fűződnek, fájunk és felekezetünk érdekeinek egyik sem tett és tesz oly megbecsülhetetlen szolgálatot, mint a hazarészünk különböző vidékein faji és felekezeti szempontból veszélyeztetett hitsorsosaink megmentését, tömémentését célzó missiói egyházak szervezése, melyek csak később nyerik a pap és pap közt megkülönböztetést felidéző, körülbelül a politikai közigazgatási körök analogiára született és sok tekintetben méltán kifogásolható „körlelkészség“ elnevezést.

Jóllehet mi körlelkészek, a kik előtt néhai püspökünk ezen legnagyobb alkotása a legszebb munkatért nyitotta, áldó kegyelettel őrizzük az ő nagy nevének emlékezetét: mindazonáltal indittatva érezzük magunkat arra, hogy a szolgálat közben szerzett tapasztalatok alapján, illetékes felsőbb hatóságainak előtt a körlelkészségeket és a körlelkészeket érdeklő némely intézkedések módosítása érdekében a kezdeményező lépést megtegyük.

A körlelkészcségek szervezésére vonatkozó elvi határozatok kimondják, hogy a körlelkészi állomások a főtiszt. püspök ur javaslatára a mélt. Igazg. Tanács által kinevezés útján töltenek be (Rkiv. egyh. ker. közgy. jkv. 1887. évi. 81 jkvi. sz., „Utastás“ 199. §.), továbbá, hogy a körlelkészek, közkereseti eljárás mellözésével, hivatalból dislocálhatók vagy nyugdíjazhatók (Lásd u o.)

A mi a kinevezést illeti, arra nézve, noha egyházszervezetünk alapelveivel és tételes törvényeinkkel ellenkezik, a mint ezt Cseresznyés Ödön kartársunk annak idején világosan felfejtette, (Prot. Közl. 1887. évi 12. 13. sz.), — figyelemben veendőknak kell elismernünk n. dr. Szász Bélának a kinevezés mellett előadott érvelését is, (Prot. Közl. 1887. évi. 14. 15. sz.), azonban helyesnek tartanók a kinevezés elvének me-revségét oda módosítani, hogy a kinevezés az érdekelt missiói egyház presbiteriumának meghallgatása mellett történjék, mivel ezen eljárás a legtöbb helyen jelentékeny egyházi terheket viselő híveknek némi jogot nyujtana az egyházi élet legfontosabb kérdésében is, s bizonynyal jótékonyan hatna a felekezeti buzgóság fokozására is. — Különben ilyen eljárás az utóbbi idökben nem egy esetben történt, s megnyugtató eredménnyel is járt. — Söt egyházszervezetünk alapelveihez és törvényeinkhez való közeledés volna, ha az egyszerű véleményadás helyett pl. hármas kijelölési jog adatnék a presbiteriumoknak, vagy pedig a mélt. Igazg. Tanács által megejtendő hármas kijelölés alapján, épen választási jog adatnék a missiói egyházak teherviselő hibeinek is.

A körlelkészekre nézve személyileg ennél sokkal fontosabb és agályosabb, a közkereseti eljárás mellözésével, közigazgatási uton való dislocatió, mely mint Damokles kard, hajszálon függ mindnyájunk feje felett. Cseresznyés Ö. idézett cikkeiben alaposan kimutatta ezen elvnek egyházszervezetünkkel homlokegyenest ellenkező, s a kivételes intézkedésnek komolyan semmivel sem indokolható voltát, mely mellet Dr. Szász Béla is, idézett cikkeiben, csak a cél iránt való felelősség, némely qualificationális előnyök, — beváltatlan, s ez idő szerint is beválthatatlan nyugdíj ki-látás hangoztatásával tudott érvelni. — Söt hogy ilyen ingtag érvelését elfogadhatóvá tegye, odáig ment, hogy a körlelkészeknek a kinevezésre jogosított hatósággal szemben való viszonyát önkéntes vállalkozástól függő szerződésének minősítette, melyet el vagy el nem fogadni, mindenkinek tetszésére van bizva.

A közigazgatási dislocatio elve alkalmas a legjobb törekvést, a legbuzgóbb szándékot is megbénítani. A bátrat is, ha nem is felénkké, de túlon túl aggodalmaskogóvá teszi. Minden jóakaratu kezdeményezésnél mindig, mint sötét árny, ott kísért az a gondolat, hogy hátha a hívek egy része, néha csak egyetlen ember, a jószándékot vagy meg nem érte, vagy félreértve, a pappal ellentétbe jut, s a nélkül, hogy ok volna rá, belekapaszzkodva a dislocatio elvébe, addig izgat a pap ellen lenn és fenn, mig a pap dislocaltatik vagy nyugdíjba küldetnék, ha volna rá fe-dezet. Volt már rá eset, hogy a felsőbb impulsus foly-tán kezdeményezett törekvés idézte elő a leglelkis-meretesebben munkálkodó körlelkész dislocáltatását! Hogy ezen elv fentartása, nemcsak agályos, hanem sérelmes is, hogy n sokat hangoztatott kálvinista papi függetlenséget merőben semmivé teszi, hogy a szabad vélemény nyilvánításnak ugy egyházi, mint más vonatkozásu kérdésekben szárnyát szegi, hogy a papi tekintélyt megalázza, hogy mindenben habozóva, minden-kivel szemben gyanakvóvá teszi: azt bővebben bizonyítani felesleges még azok előtt is, kik ugy gondolkoznak, hogy a dislocatio alkalmas a pastoralis prudentia fejlesztésére. — Gyenge past. prudentia az, mely ilyen erkölcsi kényszerből születik. — Ha a past. prudentia hiányában, — saját hibájából, — jut a körlelkész ellentétbe a gondjaira bízott hívekkel, vagy a gyülekezet érdekeivel: megérdemli a fegyelmi úton való megtorlást, s mi szükség van arra, hogy a törvény megkerültsék? miután egyh. törvényeink 303. és 304. §-ai szerint, minden kivételes intézkedés nélkül, a megtorlásnak ugyanazon nemei alkalmazhatók rendes bírósági úton, melyeket a kivételes rendelkezés állapít meg. Ha pedig valaki önhibáján kívül kerül kényszerhelyzetbe, s a bajt orvosolni képtelen, azt saját jól felfogott érdekei és az eszélyesség fogják arra megtanítani, hogy dislocaltatását önkéntes elhatározásból kérje, de a fegyelmi eljárásra akkor is elengedhetetlenül szükség van, hogy az önhibáján kívül kényszerhelyzetbe jutott körlelkész megtámadott reputatiója elfogulatlan bírói ítélettel helyreállítsák. Még azon gondolat sem indokolható, mely taxative óhajtana felsorolni azon eseteket, melyekben a hivatalból való áthelyezés alkalmazható volna, mert hiszen ez csak azon eseteket tartalmazhatná, melyeket az egyházi törvények 301. §-a általában fegyelmi esetek gyanánt megjelöl.

(Folytatjuk.)

TÁRCSA.

Péter apostol élete és tanai
az evangéliumok, Péter két levele és az Apostolok Cselekedeteiben közölt beszédei alapján.

II. Péter mint keresztyén.

a) Péter Krisztussal

(Vége.)

A Mester tanítványai tehát kiállották a próbát; Péter hitvallására — mint jó tanítványok — meg is kapják a méltó jutalmat a Mester feleletében. Mert hát

a bizalomnak, az elismerésnek, a jövőbe vetett reménységnek lehet-e teljesebb megnyilatkozása, mint a minőt ezen szavak kifejeznek: »ezen a kősziklán építem fel az én anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vehetnek azon diadalmat.«

Hogy a Mester tanítványain megtegye ezt az utolsó próbát, arra bizony nagy szükség volt, mert ismerte a körülményeket s jól tudta, hogy napjai meg vannak számlálva. Ezért tiltja meg tanítványainak, »hogy ne mondanák senkinek, hogy ő volna ama Jézus Krisztus.« (Máté XVI. r. 20. v.) És ezt bizonyára nem azért tette, mintha a világosan látott veszélyből akart volna menekülni, hanem azért, mert időre volt még szüksége, hogy a bekövetkezendő dolgokra előkészítse

tanítványait. E mellett tanuskodnak a 21. és következő versek is, hol ezt mondja az evangélista: »Az időtől fogva kezdé Jézus jelenteni az ő tanítványainak, hogy neki Jeruzsálemben kellene menni és sokat szenvedni a vénektől és a papi fejedelmektől és az írástudóktól és megöletnie, de harmadnap feltámadnia. És Péter megfogván Jézust, kezdé dorgálni, mondván: kedvezz uram magadnak, ne legyen az tenéked.

A Mesternek erre adott felelete világosan mutatja, hogy mennyire biztosan látta ő jövőjét, a midőn Péternek ártatlan, de erős hitről tanuskodó kérésére a legkeményebb szavakkal válaszol, mondván: »Távozzál el tőlem Sátán, bántásomra vagy nékem, mert nem vagy bölcs az isteni dolgokban, hanem az emberi dolgokban.« (23. v.) Őt tehát, Pétert, a kit előbb oly erősnek hitt és látott, hogy a pokol kapuitól sem félti felépítendő anyaszentegyházát, most a legkeményebben utasítja vissza: Sátánnak nevezi, mert nem bölcs az isteni dolgokban, hanem az emberiekben, mivel nem látja be, hogy neki nem közönséges emberi célja van, hanem magasabb isteni küldetése, melynek minden körülmények között engedelmeskednie kell.

A tanítványoknak Jézus által történt megpróbáltatását s az azt követő elbeszéléseket más evangéliumban is feltaláljuk. Így Márk evangélista is közli (VIII r. 29–34. v.) bizonyos változtatással, illetve kihagyással. Márk ugyanis a Máté evangéliumában található Péternek tett ígéretről egy szóval sem emlékezik meg, hanem a Péter-féle nyilatkozatot (»Te vagy ama Krisztus«) a Mester intő szavai követik, »hogy senkinek azt ő felőle ne mondanák.

Jézus tehát intette tanítványait, hogy senkinek ne mondanák, hogy ő ama Krisztus. Ezt pusztán óvatosságból tette, mert jól tudta, hogy még nagyon sok van hátra, mit közölnie kell tanítványaival. Sietett ezért még némely nem ismert dolgot feltárni előttük.

Az elbeszélte dolgok után hatodnappal történt, hogy Jézus tanítványai közül kiválasztja Pétert, Jakobot és Jánost s felviszi őket egy magas hegyre, hol Mózes és Ilyés jelenik meg előttük. Péter itt ismét a Mesterhez való szoros ragaszkodásának s az általa nyert tökéletes boldogságának ad kifejezést, midőn (Máté ev. XVII. r. 4 versében) így szól Jézushoz: „Uram! jó nekünk itt laknunk; ha akarod, csináljunk itt három hajlékokat: néked egyet, Mózesnek egyet és Ilyésnek egyet.“ Erre következik Jézus megdicsőülése („Ez az én szerelmes fiam, kiben én megnyugodtam: őtet hallgassátok“ 5. v.).

A XVII. r. 24. s következő versei szerint Kapernaumban látjuk Pétert a Mester oldala mellett. Itt azokkal, „a kik a két drakhmát szedik vala“ felmerül a vámszedés kérdése. A Mester Pétert régi nevével (Simon) szólítva, megkérdezi, hogy „e földi királyok kiktől szoktak venni adót vagy rovást? Az ő fiaiktól-e, vagy az idegenektől?“ És bár a régi hagyományok és törvényes szokásokat jól ismerő Simon Péter azt feleli: „az idegenektől“, de azért Mestere utasítása folytán a kihorgászot hal szájából csodás módon megszerzett stratert vámúl adja oda kettőjükért, hogy meg ne botránkoztassa a vámszedőket.

Majd a XVIII. r. 21. v. szerint egyenes kérdést intéz Péter a Mesterhez, mondván: »Uram, megbocsásak-e az én atyámfiaimnak valamennyiszer ellenem vét-

kezik? Megbocsásak-e hétszer? Monda neki Jézus: nem mondom, hogy hétszer csak, hanem hetvenhétszer is.« Péter tehát még mindig érzi gyengeségét s már most látja a fenyegető veszélyt, mely a mester körül egyre növekszik s némely dologban az ő tanácsát kéri ki. De Jézus a nélkül sem szűnik meg tanítani, figyelmeztetni őket. Szól nekik az élet közvetlen tapasztalataiból vett világos példázatokban; követendő példát állít eléjükbe a kisdedekben; majd a földi javak s a világi gazdagság mellőzésére inti őket, a mire Péter így felel: »Ime, mi mindeneket elhagytunk és követünk tégedet, mint létszen ezért dolgunk? Jézus pedig monda nekik: Bizony mondom néktek, ti, kik engemet követtetek, amaz újonnan való születéskor, mikor ülend az embernek fia az ő dicsőséges székibe, ti is ültök tizenkét székekben és megítéletek az Izraelnek tizenkét nemzetségét. És valaki elhagyja házait, atyjafiat, menyeit, hugait, atyját, anyját, feleségét, gyermekeit, jószágát az én nevéért, százannyit veszten és az örök életet örökség szerint bírja. Sok elsők lesznek utolsók és sok utolsók elsők.« (XIX. r. 27–30. v.)

Igy növekszik Péter, erősödve a hitben és a gondos Mester egész a legutolsó időkig nem szűnik meg tanításaival, csodákkal, — ha szükség volt rá — intéssel, dorgálással is készíteni őt és társait a rájuk várakozó feladatra s előkészíteni a közel jövőre.

Elérkezett az utolsó idő is. »Eljőve a pogácsának napja, melyen meg kell vala öletni a húsvéti báránynak. És elküldé (Jézus) Pétert és Jánost, mondván: Elmenvén, készítsétek meg nekünk a húsvéti bárányt, hogy együk meg.« (Luk. ev. XXII. r. 7–8. v.) A két tanítvány elmegy, s az utasítás szerint elkészíti a húsvéti bárányt. »És mikor eljött volna az idő, letelepedék és a tizenkét apostolok ő vele egyetembe. És monda nekik: Nagy kívánsággal kívántam e húsvéti bárányt megenni veletek, minekelőtte én szenvednék«, stb. (Lukács ev. XXII. r. 14–15. v.)

A vacsora alatt, melyen kiosztá Jézus tanítványainak a kenyeret és bort, feltárja előttük a közeljövőt s figyelmezteti őket, hogy egy közülök elfogja őt árulni, majd Péternek ismét régi nevét szólítva őt mondja: „Simon! Simon! Imé a sátán kívánt titeket, hogy megrostálna, mint a gabonát. De én imádkoztam érted, hogy el ne fogyatkozzék a te hited; te azért idővel megfordulván, a te atyádfiaid erősíted. Ő pedig monda néki: Uram! te veled kész vagyok mind tömlőzre, mind a halálra menni! Ő pedig monda néki: Mondom néked Péter, ma nem szól addig a kakas, mignem megtagadod háromszor, hogy te nem ismertél engemet. (Lukács ev. XXII. r. 31–34. v.) Máté evangéliuma szerint (XXVI. r. 31. v.) a Mester összes tanítványaihoz szól, mondván: „Mindnyájan ti ez éjszaka megbotránkoztok én bennem, mert megvagyom írva: megverem a pásztort és elszélednek a nyájnak juhai.“ Péter itt is kész a felelettel: „Ha mindnyájan megbotránkoznak is te benned, én soha meg nem botránkozom. Mondanéki Jézus: ... háromszor megtagadsz engemet.“ (33–34. v.) stb.

Azután a Gecsemáné kertjébe megy Jézus, magával vive Pétert és Zebedeus két fiát. Itt már szomorodni kezd a Mester s felette igen gyöttrődni; majd kéri Pétert, hogy míg ő félre megy imádkozni, vigyázzanak. Nemsokára azután visszatérve az imádkozásból,

Pétert alva találja. Másodszor is kéri tehát, hogy vigyázza; majd még harmadszor is. De Péter újból és ismét elalszik. „Akkor méne az ő tanítványaihoz és monda nékik: Aludjatok immár és nyugodjatok,“ imé elközelgett az óra és az embernek fia adatik a bűnösöknek kezekbe. Kelyetek fel, menjünk el: Imé elközelgett a ki engemet elárul.“ (Máté ev. XXVI. r. 45—46 v.)

Az áruló csók is elcsattant s a Mestert körül fogják ellenségei. És imé egy azok közül, a kik a Mester körül állottak (Péter), kardját kihúzza s a főpap egyik szolgájának levágja a fülét. Akkor monda annak Jézus: Tedd el a szablyádat helyére, mert valakik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniük (52. v.). A jó Mester a szerencsétlenül járt szolga fülét meggyógyítja. Azután megfogják Jézust s viszik a főpap házába. »Péter pedig követi vala távol. És mikor tüzet gerjesztettek volna a palotában és mind együtt leültek volna, Péter is leüle ő velek És mikor ötet látta volna egy szolgáló leány, hogy a tűznél ülve, szemeit reá vetvén, monda: Ez is ő vele vala! Ő pedig megtagadván, mondván: Asszony, nem esmértem ötet.« (Lukács ev. XXII. r. 54—57 v.) És így kétszer megtagadta mesterét. De a mint harmadszor is kimondja a »nem ismerem« szót, azonnal megszólal a kakas és figyelmezteti a tanítványt Mestere jósló mondására, melyek most mint vádló szavak hangzottak vissza füleibe: »Mielőtt a kakas szólana, háromszor megtagadsz engemet.« Érti lelkének kinos fájdalmát, mely szemeiből könnyeket facsar ki

Hát a sziklaerős hitű Péter is ide jutott? Hogyan egyeztethető össze az ő róla eddig alkotott felfogásokkal? Ama tüzes szavakkal, melyeket kevéssel előbb az ő szájából hallottunk elhangzani: »Ha mindnyájan megbotráncoznának is tebenned, én soha meg nem botráncozom. Ha meg kell veled is hálnom, meg nem tagadlak téged!«

Ha a körülményeket megvizsgáljuk, ha valamennyire bele tudjuk képzelni magunkat Péter lelki állapotába: a feltett kérdésre könnyen megadhatjuk a feleletet. Péter, a midőn a fennebbi heves nyilatkozatot tette, bizonyára nem gondolt még ama gyalázatos bántalmakra, miket Jézus ellenségei később az ő szeme láttára követtek el szeretett Mesterén. Ő azt gondolta, hogy Jézus a legutolsó pillanatban is tud és képes magán segíteni. Erre enged következtetni az a kérdés, melyet a Mester elfogatásánál ő hozzá intéztek a körülötte állók, mondván: »Uram, vágjuk-e őket fegyverrel?« (Lukács ev. XXII. r. 49. v.) Mintha csak azt várták volna még akkor is, hogy egy varázs-igével ártatlanná tegye ellenségeit. Vagy talán nem várhattak ilyet attól, ki halottakat támasztott, ki szemök láttára járt a vizen s más hasonló csodákat művelt? E helyett azonban azt kellett tapasztalniok, hogy isteni Mesteröket a leggyalázatosabb módon és eszközökkel sértgették gonosz ellenségei. Elképzelhető az a nagy, belső küzdelem, mely Péter lelkében dúl. A kételkedés, hogy vajjon hát ez volna az ő nagy Mesterök, ki magát nem tudja megszabadítani ellenségei kezéből? Ilyesféle gondolatokba merülve szemléli Péter a tűz lobogó löngjét, a midőn egyszer hallja a szavakat: »Ez is ő vele vala.« Egész öntudatlanul mondja ki az első »nem« szót s ezt aztán még kétszer ismételi. Majd öntudatlanul zavart állapotából a kakas szavára eszmélni kezd s úgy érzi, hogy ő most már rendíthet-

len apostola Krisztusnak. Azok a könnyecseppek, melyek arczán végigcsordultak, visszaadják öntudatát. Kiállotta az utolsó kemény próbát is, mely megtörte ugyan, de el nem pusztította, hanem a mesternek sziklaerős apostolává alakította, ki most az eddiginél nagyobb és megdönthetetlen hittel vallotta: hogy Jézus a Krisztus.

Emez erős hitében csak megerősítette az apostolt a feltámadott Krisztussal eltöltött életideje. Az evangéliumi iratoknak ez időre vonatkozó közlése terjedelmére és színezetére is különböző. Míg ugyanis Máté és Mark evangéliumában egész röviden van előadva, hogy Jézus tanítványai előtt megjelenik, velök beszél s újra elküldi őket tanítani minden népeket, addig a többi evangéliumokban ennél már többet találunk feljegyezve. Lukács evangélium már azt is elbeszéli, hogy a midőn Jézus feltámadását Mária és Magdaléna hírül viszik a tanítványoknak (Márknál: tanítványoknak és Péternek), Péter futott e hír hallatára a koporsóhoz, hogy saját szemeivel győződjék meg, hogy Mesterök nincs többé a sírban. Majd meggyőződik arról is, hogy feltámadott, a mint előttök megjelenik s figyelmezteti őket a jóslatokra, melyek az ő halála és feltámadása által mentek teljesedésbe; figyelmezteti őket apostoli teendőikre, megígéri a Szent lelket melyet küld reájok s megáldva tanítványait: »felvitetik vala menybe.«

Krisztusnak feltámadása után Péterrel töltött idejére vonatkozólag azonban legtöbbet közöl az evangélisták közül János evangéliuma. János szerint még »háromszor jelentetett meg Jézus az ő tanítványainak, mínek utána feltámadott volna a halálból. (János ev. XXI. r. 14. v.) Legutóljára akkor, a midőn a hiában fáradozó Péter Mestere parancsára még egyszer a mélyre veti hálóját s ekkor már tömérdek halat fog, a miből még egyszer s utóljára együtt étkeznek ő vele. Emez étkezés után a gondos Mester az apostól Pétert még utóljára megpróbálja hitében. (János ev. XXI. r. 15—17. v.) »Mínek utánna azért ebédelték volna, — írja a 15. v. — monda Simon Péternek Jézus: Simon, Jónának fia szeretsz-e engemet ezeknél inkább? Monda néki: Úgy Uram, te tudod, hogy szeretlek téged! Monda néki: Legeltesd ez én bárányaimat! Ezen kérdést Jézus még egymásután kétszer intézi az apostolhoz, s őt meg is szomorította, »hogy harmadszor is mondotta volna néki.« Miután a Mester így igazán meggyőződik az apostol szeretetéről és hitéről, már a két utolsó kérdés után ezt feleli a szeretetéről tanúságot tévő apostolnak: »Legeltesd az én juhaimat.« (16—17. v.) Eme végső parancscsal lőn Péter apostol Krisztus feltámadása után régebben nyert apostoli küldetésében újból megerősítve.

Szádeczky Béla.

Különfélék rovata.

Theol. fakultásunk tanévének ünnepélyes megnyitása f. hó 10. napján ment végbe. Főtiszteletű püspökünk tartott valóban felséges imát s theol. fakultásunknak tudós és pedig a magasabb értelemben vett élet számára tudós igazgatója tartotta azt a tartalomban és czélban egyaránt értékes megnyitó beszédet, melyet lapunkban közlünk is. Vajha az a magasabb hangulat, sőt elhatározás, melyet e megnyitó ünnepély keltett, rá nyomná bélyegét a tanév mindennapi munkájára is. **Főtiszteletű püspökünk** az ő külső fényben is, főleg erkölcsi sikerekben gazdag körútjáról Kolozs-

varra visszaérkezett s a f. hó 11 és 12. napján tartott alapvizsgálatokon és képesítő vizsgálatokon, mint püspök, elnökölt s egyszersmind, mint tudós theologus és egykori theologiai tanár a kérdésekben is nagy-szabásu részt vett. A vizsgálatokon Sándor János, Somkerei Miklos, Deési Gyula, dr. Elekes Viktor és Bodor János, mint a vizsgálóbizottságnak az egyházkerületi közgyűlés által választott tagjai jelentek meg. Főt. püspök úr f. hó 19-én a protestáns irodalmi társaság közgyűlésére Debreczenbe utazik.

Ertesítés. Belső-farkas-utcai templomunk belsejében a nagymérvű takarítási munkálatok egy pár nap alatt teljesen befejeztetnek. A templomnak újból megnyitása f. hó 17-én, vasárnap reggel 9 órakor kezdődő ünnepies isteni tisztelettel lesz.

A Kolozsvártt vallástanítással foglalkozó ref. tanerők f. hó 10. napján *Molnár Albert* theol. tanár elnöke alatt gyűlést tartottak. E gyűlésen a kolozsvári iskolákban járó ref. növendékek vallástanítása érdekében történtek intézkedések. Hisszük, hogy a vallástanításban itt Kolozsvártt már is eltagadhatatlanul meglevő lendület nem alá szállani, de éppen emelkedni fog.

A brassói ev. ref. egyházközség 1899. év szeptember hó 17-én, vasárnap d. e. 10 órakor kezdődőleg az ev. református templomban nagynevű főgongnokának néhai Bethleni gróf Bethlen András nagy méltóságának emlékére emlékünnepélyt rendez.

A tiszántúli egyházkerület folyó évi tavaszi közgyűlése el határozta, hogy a debreczeni főiskola philosophiai fakultására gyűlt alapok évi jövedelmének terhére addig is, míg a phil. fakultás föllállitható lesz s maga a kerület gondoskodhatik a ref. tanárképzésről, 2 ösztöndíjat állít föl 500—500 frttal ref. tanárjelöltek képzése céljából. Ez ösztöndíjjal a kerület két ifjút helyez el az Eötvös-tanárképzőben a közoktatási kormány beleegyezésével. Ez ösztöndíjasok, református szellemük ápolása céljából, egyszersmind köteleztetnek, hogy egyetemi tanulmányaik mellett a budapesti ref. theol. akadémián, a dunamelléki ref. kerület jóváhagyása kikérésével, mint ingyenes rendkívüli hallgatók félévénként egy-egy theologiai tantárgyat és pedig colloquium kötelezettsége mellett hallgasanak. Ilyen hallgatandó tárgyak első sorban: prot. egyháztörténet, prot. egyházjog és egyházalkotmány, symbolika. A tanárjelöltek ez ösztöndíjat hazai egyetemi tanulmányaik bevégezése után egy évig külföldi egyetemen is élvezhetik. A kerület kikötötte, hogy ez ösztöndíjasok legalább 10 évig hazai ref. gym.-ban szolgáljanak.

Tiszt. Molnár Lőrincz aának, ki mindig buzgó és mindig derék munkásságát a szerkesztő távolléte alatt lapunk szerkesztésében is érvényesítette, szives köszönetet mondunk

Lapunk mult számának különféle rovatában »Egyházi értekezlet Debreczenben« cím alatt megjelent főlhívas vissza vonatott s így tárgytalanná vált.

A püspöki körútra vonatkozó tudósítás folytatását csak jövő számunk hozhatja.

Püspökünk körúttja alkalmából a gyulafehérvári Közmivelődés valamelyik levelezője nem kis derűtséget keltőleg mérgelődik. Ezt a mérgelődést most csak konstatáljuk; de nem lövünk mindjárt ágyuval verébre.

Hivatalos rész.

3061—1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium mtt. Előljáróságának.

Az országos magyar képzőművészeti társulat elhatározta, hogy minden, a társulatba belépő önképzőkörnek évente 50 darab egyszeri belépésre jogosító belépti jegyet fog adni, melyek az illető önképzőkör tagjai között szétoszthatók.

Ezen szabadjegyek az önképzőkör bélyegzőjével lebélyegzendők és csakis a kör tagjaiszáma érvényesek.

Midőn erről, a nagyméltóságú vallás-és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak a folyó évi 58100. sz leirata alapján, értesítjük a m t Előljáróságot, egyuttal fölkérjük, hogy ez ügyben jó belátása szerint intézkedjék. Kolozsvárt, 1899 szeptember 4-én.

Dr. Török István
h. tanügyi előadó.

Dr. Vályi Gábor
elnökhelyettes.

3232 1899. KÖRLEVÉL.

Valamennyi Nagytiszteletű Esperes aához.

Tekintettel arra, hogy folyó év őszére kitűzött egyházkerületi rendkívüli közgyűlés valószínűleg már november hó elején megtartatik, s tekintve, hogy az országos ev. ref. közalapból való segélyezés iránti kéréseket is e közgyűlésnek kell tárgyalnia, tisztelettel fölkérjük összes esperes aait, hogy az egyszersmindenkori közalapi segélyre igényt tartó egyházakat és kivételesen lelkészeket, pontosan kiállított kéréseiknek mielőbbi beadására fölhívni sziveskedjenek, hogy azután e kérések, egyházmegyei közgyűlésből ellátva, a rendes határidőre, vagyis *november hó elsejére* multhatlanul beérkezzenek ig. tanácsunkhoz.

Nem mulaszthatjuk el figyelmeztetni ez alkalommal is az érdekelteket arra, hogy az egyetemes konvent most nagyon korlátolt mértékben folyósít egyszersmindenkori segélyeket, minélfogva csakis a halaszthatatlan szükségben levők folyamodjanak, hogy aztán ezek részére oly nagyobb összegű segély legyen nyújtható, melylyel szükségletük egészben fedeztetik.

Kolozsvárt, 1899. szeptember hó 5-én.

Kádár János
titkár

Dr. Vályi Gábor
elnökhelyettes.

890—1899. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *bőősházai lelkészi* állomásra, melylyel egybe van kötve a benedekfalvi leányegyházba való beszolgalás is, pályázat hirdettetik.

Javadalom: 11 hold 437 □ öl szántó és 2 hold 621 □ öl kaszáló kataszt. tiszta jövedelme 37 frt 53 kr. Kepezetés a hivektől 2 véka buza, illetve tengeri és 1 véka zab, értéke 123 frt. Mustpénz összege 18 frt, fapénz 20 frt. Közmunkaváltság 10 frt. Kaizler Antalné urnódtól 25 frt. A földek adóját az egyház fizeti. A benedekfalvi leányegyház ad 17 hold 920 □ öl szántót, 7 hold 1181 □ öl legelőt és erdőt, ezek kat. tiszta jövedelme 47 frt 79 kr. Kepe értéke a hivektől 12 frt 80 kr. Stóla keresztelésért 20 kr, temetésért 1 frt. Van tisztességes lakás, melléképületekkel és kerttel. Az összes javadalom 293 frt 82 kr, lakáson kívül, a melyhez a papi javadalomnak 1600 koronaig államilagleendő kiegészítésével adatni fog 1124 korona és 30 fillér.

Pályázati határidő október hó 10. Pályázati kérények nt Viski Pál esperes urhoz küldendők Zoványra. Kolozsvárt, 1899. szeptember hó 10-én.

Bartók György dr.
püspök.

931—1899. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *szolokmai* egyházközség *énekvezér-tanítói* állomására pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül 200 frt értékű kepe és kanonika porció hasznélvezete és 200 frt államségély.

Pályázati határidő 1899. október 7-e. Folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aához Kecsetbe (u. p Székely-Udvarhely) küldendők.

Kolozsvárt, 1899. szeptember 13-án

Bartók György dr.
püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Egyházi élet.

A széki egyházmegye rendkívüli közgyűlése.

(Egyházmegyei vélemény az egyházkerületi gyámintézet és Szeretetház ügyében.)

Annak a két nagyon fontos és nevezetes kérdésnek, mi az őszi egyházkerületi közgyűlésnek is bizonyára nagyon fontos és nevezetes tárgya fog lenni: az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet és a Szeretetház ügyének a megvitalására szeptember 14-ikére hívta össze Somkerei Miklós esperes a széki egyházmegye rendkívüli közgyűlését.

Az idő, mely már azelőtt napokkal előssé kezdett válni, nem igen kedvezett a közgyűlés tagjainak, kik közül sokan a Mezőség távoli községeiből valódi önfeláldozással törték be magukat az egyházmegyei központba az elhíresedett rossz úton keresztül. Valószínű, hogy ebből is magyarázható ki azon körülmény, hogy míg máskor 40—50-en hoztuk a közgyűlési határozatokat, most össze-vissza 15-ön voltunk jelen.

A kinek a megjelenésére azonban mindnyájan kíváncsi érdeklődéssel váraoztunk, újonnan választott főgondnokunk, Gál Gyula szintén nem jött el közénk, talán azért, mert nem rendkívüli, hanem rendes közgyűlésen akar új minőségében megjelenni közöttünk.

Hozza Isten, kedves főgondnok úr, mert mi mindig mindig szívesen látjuk!

Egyházmegyénk két ismert és általánosan szeretett vezéralakja világi részről Schilling Ottó kir. közjegyző és Nagy Lajos főszolgabíró közgyűlésünkön most is jelen volt s mindkettő elejétől végig velünk kitartott. Az a magasfoku érdeklődés, az az ügy iránti szeretet, az az odaadó lelkesedés, a mi e két férfiunál tapasztalható, példaképpen kellene, hogy álljon minden olyan kálvinista ember előtt, a kit az anyaszentegyház bízalma vezéri szerepre hí el közigazgatásunk tágas mezején, de a ki gyakran elfeledi, hogy a vezérkedéssel nagy kötelességek is járnak.

Közgyűlésünket rövid, magas és hatásos imád-

sággal nyitotta meg Somkerei Miklós esperes, kire büszkén tekint mindig a mi egyházmegyénk.

A tárgysorozat megállapítása, illetőleg elfogadása után Sótály Károly főjegyző előterjesztette az egyházmegyei tanácsnak az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet kérdésére vonatkozó véleményét, a mely oda megy ki, hogy az egyházkerületi özvegy-árva gyámintézetnek zárt intézetté való nyilvánítását elfogadja egyházmegyénk, sőt osztja az igazgató-tanácsi javaslat minden pontját, hangsúlyozásával azonban annak, hogy e harározattal a szóbanforgó gyámintézet tőkájének jövődöbeli rendeltetése nincsen eldöntve.

E határozati javaslat tartalmával közgyűlésünk minden tagja egyetértett, de most Gyártás Albert, bethleni lelkész egy olyan kérdést vetett fel a szóbanforgó ügy köréből, melyről az igazgató-tanácsi javaslat is, de meg a széki egyházmegyei tanács javaslata is merőben hallgat.

Pedig a kérdés nagyon lényeges.

— Ha az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet 1896. jan. 1-től zárt intézetnek nyilvánítatik: mi lesz azokkal az 1 forintokkal, a miket azóta minden lelkész és egyházközség, mint évenkénti járulékot minden évben, tehát 3 éven át befizetett? Szóló javasolja, hogy azok az 1 forintok adassanak vissza az illető lelkészeknek és egyházközségeknek, illetőleg tudassanak be azoknak ama járulékaik törlesztésébe, a miket — nem kétkli — hogy éppen ez a közgyűlés fog megszavazni a Szeretetház részére. Határozati javaslatot nyújt be, melynek elfogadását kéri.

Ehhez a lényeges kérdéshez szól hozzá Csűrös Ferencz, ördögösfüzesi lelkész is, kinek indítványa oda megy ki, hogy azok az 1 frtok minden fentartás nélkül csatoltassanak a Szeretetház alapjához.

Az utolsó határozati javaslat ez ügyben a Z. Kiss Sándor rettegi lelkészé, mely az egész kérdést felöleli s mely aztán nagy lelkesedéssel el is fogadtatott. Tartalma a következő:

Az egyházkerületi özvegy-árvai gyámintézet 1896. jan. 1-jével zárt intézetnek nyilvánítatik. A lelkészek és az egyházközségek által azóta évről-évre befizetett 1 frtok adományképpen a

Szeretetház alapjának növelésére fordítottak. A fennmaradott összeg kamatai pedig az 1896-ik év előtt özvegyekké vált papnék között elosztatnak mindaddig, a míg egy lelkész-özvegy annyit kap, a mennyit kapnak az országos gyámintézettől az 1896-ik év után özvegyekké lett papnék, tehát 250 frtot. Ha aztán eljön az az idő, hogy még így is maradni fog fenn a kamatokból valami akkor azoknak hová fordítása iránt újabb határozathozatal válik szükségessé.

Ezt a határozati javaslatot azért emeljük ki különösen, mert nagyon szeretnők, ha a többi egyházmegye is azt fogadná el, miután abban a *segítés elve*, mely az igazgató tanácsi javaslatnak is kiindulási pontját képezi, teljesen diadalra jut. Nem 50 frtról, hanem ha tán 1—2 évtized múlva is, egy olyan tisztességes kegyjavadalomról van abban szó, mely az akkor már bizonyára elaggott lelkész-özvegyeket legalább a mindennapi élet gondjaitól megszabadítja. Ahhoz az erdélyi ref. papsághoz, mely nagy jogokról mond le, semmi sem illik jobban, minthogy ugyanakkor nagy jótéteményt gyakoroljon azokkal, a kik elég szerencsétlenek voltak még 1896 előtt lelkész-özvegyekké lenni s megadja nekik legalább a reménységet arra, hogy valamikor talán ők is részesülhetnek a segítség ama mértékében, melyben az országos gyámintézet részesíti az 1896 óta özvegyekké vált papnékat. Ugy is, azt hiszem, alig lesz néhány lelkész-özvegy, a ki ezen jótéteménynek hasznát fogja látni, miután az idő kérlelhetetlenül rohan fejünk felett s ha jön az ősz, letépi a fákról a száraz leveleket.

Nem kevésbé fontos e határozati javaslatban, hogy a Szeretetház alapja már *most* néhány ezer forinttal növekedik s természetesen jövedelme is annak arányában emelkedik. A körülbelől 520 lelkész s mintegy 650—700 anya- és leányegyházközség évi 1 frt járuléka 3 évről megközelíti a 4000 forintot, vagyis évenként 180—190 frttal emeli a Szeretetház jövedelmeit, míg ha addig várunk a gyámintézet jövedelmeiből a Szeretetház jövedelmeihez való csatolásra, a míg minden lelkész-özvegy megkapja az ig. tanácsi javaslatban tervezett 50 frtot s még ezen az összegen felül is marad valami: akkor világos, hogy a Szeretetház csak 10—15 év múlva jut valami segélyhez e címen, miután — a mint tudvalevő — az utóbbi évben egy-egy lelkész-özvegy csak 20 frt osztalékot kapott. Nagy tehát a különbség abban, hogy most adunk-e a Szeretetháznak 130—190 frt évi segélyt az özv.-árvai gyámintézettől, vagy pedig évek múlva, a mikor még nem is egészen bizonyos, hogy vajjon a papság hajlandó lesz-e az özvegy-árvai gyámintézet felesleg-jövedelmét erre a szent és nemes célra adományozni, miután — a mint a széki egyházmegye papságának egyhangu határozatából látszik — jelen határozatával a gyámintézet jövedelmének a sorsát nem akarja eldöntöttnek tekinteni.

Közgyűlésünk napirendjének 2-ik tárgya a *Szeretetház fenntartásához való hozzájárulásunknak kérdése* volt.

Az igazgató-tanácsi javaslat tudvalevőleg az, hogy 2, 3, 4, 5 frtot fizessen minden lelkész a szerint, a mint 1-ső, 2-ik, 3-ik, vagy 4-ik osztályu egyházközségben

szolgál, s főiskoláink tanárai fizessenek egyenként 5 frtot, mint a mennyit fizet egy 1-ső osztályu egyházközségben szolgáló lelkész is.

Ezt a skálát közgyűlésünk — az egyházmegyei tanács javaslatára — nem fogadta el, mert az állami kiegészítés megtörténte után a papi fizetésekben nem lesz olyan nagy különbség, hogy ez az évi befizetések közötti nagy különbséget eléggé indokolni tudja, de azért is, mert ez nagyon megnehezíti az adminisztrációt.

Kimondotta, — és ez nagyon lényeges, — hogy *a Szeretetház jövedelmének a gyarapításához a lelkészeket fenntartó testületek, tehát az egyházközségek is kötelesek hozzájárulni*, mert ha az állam az iskolafenntartó testületektől a tanítói nyugdíjalap javára évenként 12—12 frtot követel, sőt e címen minden tanulótl és minden évben még 15 kroat is szed: mi is, illetőleg árvagyermekünk is megérdemelnek egyházközségeinktől annyit, hogy legalább abban a mértékben hozzájáruljanak ők is a Szeretetház jövedelmeinek gyarapításához, a mely mértékben hozzájárulnak a lelkészek annál is inkább, mert abban a Szeretetházban egyházas érzületű, buzgó, vallásos egyéneket fognak nevelni, a kik részint közvetve, részint közvetlenül nagy szolgálatára lesznek anyaszentegyházunk felséges céljainak.

Ebből kifolyólag a nozzjárulási arányt akként állapította meg, hogy *minden lelkész az 1900-ik éven kezdve fizetni fog évenként 2 frtot s minden egyházközség annyi 2 frtot, a hány lelkészi állást tart tenn.* Ezzel, ha nem is adta meg éppen azt a nagy összeget e célra, a mit az igazgató-tanácsi javaslat kíván, — s megjegyzendő, hogy az amugy is sok oldalról igénybe vett lelképászorok terhére, — de azt nagy mértékben megközelítette.

A tanárok hozzájárulására vonatkozó tételt változtatlanul hagyta, meg lévén nekik arra adva a mód és az alkalom, hogy azt elfogadják e, vagy pedig módosítsák, — kimutatván természetesen ez által, hogy ők is és iskoláik is, mennyire tartoznak egyházunk testéhez s mennyire éreznek együtt velünk?

Nem térhettünk ki az *orbai egyházmegye* egy igen nevezetes s nekünk hozzászólásra megküldött *javaslata* elől, mely azt a benyomást teszi ránk, mintha az új idők szelleme kezdene körülünk lengedezni s a mely végeredményében oda megy ki, hogy *kerületi közgyűlésünknek ezentúl csak 2 tanár legyen a tagja minden kollégium részéről.*

Ez a javaslat volt közgyűlésünk 3-ik tárgya, a melyet indokaival együtt elfogadott és elfogadásra ajánlott egyházmegyei közgyűlésünk is.

Valóban csodálatos dolog, hogy ez a javaslat mind mostanáig késett s csak most kísértjük meg ezen a ponton egyházalkotmányunk reformálását. Addig, a míg főgimnáziumaink tanári katedráin mind theológiát végzett, papi készülségű egyének ültek s egy-egy iskolánknál alig volt 5—6 a rendes tanárok száma: addig nemcsak méltányossági, hanem egyházkormányzati szempontok is megkívánták, hogy rendes tanárainknak helyet adjunk kerületi közgyűléseinken. De most, mikor iskoláinknál az állam által kinevezett ta-

nárok is vannak, sőt az általunk választott tanárok is csak tanári pályát végeztek, tehát papi képzettséggel nem bírnak s a mi a fő, számban szerfölött nagyon megszapordtak: most már semmiféle körülmény nem indokolja, hogy a ker. közgyűlési tagság kiváltságát tanárainkra nézve továbbra is lentartsuk. Sőt az a körülmény, hogy most a legtöbb tanárnak a papi képzettséggel egyenlő értékű képzettsége van; hogy összetartás esetén döntő befolyással lehetnek némely fontos egyházi kérdések tárgyalásánál: azt a *veszélyt* rejti magában, hogy a ker. közgyűlésen akként odatnak meg az egyes kérdések, a mint az a tanároknak tetszik, és utoljára minden pap követelni fogja, hogy ő is az egyházkerületi közgyűlésnek tagja legyen, miután egy gimnáziumi tanárnál, ha képzettség dolgában nem is, de az egyházi ügyekben való jártasságánál és az egyházi törvények ismereténél fogva, tehát mint egyházi ember mindig sokkalta több. Már pedig kerületi közgyűléseink *egyházi* gyűlések, a hol ugyan tanügyi kérdések is tárgyalatnak, de mégis a legtöbb kérdés az egyházházkerület egyetemét érdekli.

Nem dicsérhetjük hát eléggé az orbai egyházmegyét, mely egyházalkotmányunk reformálását egy olyan ponton sürgeti, mely veszélyeket is rejt magában a békés és az üdvös fejlődésre nézve.

Közgyűlésünkön emelkedtek fel oly hangok is, — és pedig világi részről, — hogy a *papi elemnek a kerületen való képviseltetését szélesebb alapokra kellene fektetni*, de most egyelőre elég ennyi is, mert még ránk fogják, hogy saját érdekünkben beszélünk.

Mintegy befejezésül említtem fel egyházmegyénk a *Szeretetház egyetemes jellegének megszüntetése iránti véleményét*, mely azon esetre lenne kimondandó, ha a Királyhágóntúli lelkész-társak megtalálnák tagadni a fentartáshoz való hozzájárulást. De várjuk meg előbb a Királyhágóntúliak véleményét.

Azonban bármilyen is legyen az a vélemény, a mit majd a Királyhágóntúliak adnak, annyit mégis szabadjon kijelentenünk, hogyha már az a Szeretetház megvan: az fenn is fog állani, mert minden erdélyi református ember *becsületbeli dolognak* tartja, hogy az a szép intézet, a mit az egyház iránti véghetetlen szeretet hozott létre: a szeretet és a könyörület filléreiből épüljön, fejlődjék és virágozzék.

Dicséret és dicsőség legyen új püspökünknek és a theol. fakultás fáradhatatlan, buzgó tanári karának, hogy ez intézet már ez évben is érezteti áldásait tíz lelkész-árvával.

— s —

Dr. Bartók György püspöki körútja

(Vége.)

Aug. 30-án d. u. 1/26 órakor érkezünk Kovásznára.

A kovásznai határszélen Deák Domokos, a díszkapunál Ignác László első lelkész üdvözölte a püspököt, a ki minden üdvözlő beszédre lelkes szavakkal válaszolt s megköszönte azt a nagyszerű és megható fogadtatást, melyben Kovászna nagy községe felekezeti különbség nélkül részesítette.

Este 1/28 órakor a tüzoltó zenekar fáklyászenével tisztelte meg szeretett főpásztorunkat és kíséretét,

ezuttal megjelenésükért való hála és szeretetük nyilvánítását *Szakács* Ferencz kovásznai s. lelkész fejezte ki. Fáklyászene után Csia György egyhm. főgondnok a Pásztor-féle vendéglőben 40 személy részére vacsorát adott, melynek folyama alatt számos pohárköszöntő hangzott fel. Vacsora végeztével a püspök ur és kísérete a kijelölt helyekre elszállásoltatván, pihenőre tért.

Aug. 31-én reggel 8—10 óráig a papi irodában egyházvizsgálat tartatott, mely alkalommal meggyőződött a püspök arról, hogy Kovászna egyházközsége igen virágzó s örül annak, hogy az egyház ügyeinek kezelői oly pontosság és lelkiismeretességgel teljesítetik kötelességüket.

D. e. 10 órakor a harangok zugása elmúltával kezdetét vette az Isten tisztelet, mely csakugyan megható volt.

A gyülekezet és az egyh. dalegylet éneke elhangzásával nt. Kenessey Béla, theol. igazgató lépett a szószékre, s könyvekre fakasztó határu imát mondott.

Majd egy rövid egyházi ének elhangzásával nt. *Sylvester Domokos* Pál Ephesusbeliekhez írott levele IV rész 1—6 verse alapján tartott igazán gyönyörű és megható egyházi beszédet, melyben találó vonásokkal festette, hogyha a politikai életben nem is lehet teljes békesség, de igen az egyházi életben.

Utána ft. Püspök a gyülekezetre, egyházra, e községre és a hazára minden rendű és felekezeti lakójára Isten áldását kérte.

Istentisztelet végeztével a különböző egyházi és világi testületek küldöttségét fogadta, többek közt a járásbíró és adóhivatal-ét. Majd pedig a püspök kíséretével együtt a ref. egyház által a Deák Imre vendéglőjében rendezett közebédre ment, melynek folyama alatt szebbnél szebb pohárköszöntőben részesítették a püspököt és vele együtt a vendégeket az egyházmegye és egyházközség képviselői.

D. u. 4 órakor az egyházkerület vezérférfiai nagy közönség kíséretében kivonultak a néh. Vajna Károly sirjához, ki 30,000 frt értékű vagyonát ezen egyházközségre hagyta. Az erd. egyh. kerület nevében a püspök, az orbai egyh.-megye nevében Péter Károly esperes és a kovásznai egyházközség képviselőjében Ignác Károly tett koszorút a sirra. Nagy Károly theol. tanár szép beszédben emlékezett meg a nagy alapítóról s a szent eszmék szolgálatára buzdította a sir körül összesereglett közönséget.

A nap hátralevő óráit Kovászna fürdő megeköszöntésére fordították, este pedig *Deák Domokos* föld-birtokos házában vacsora volt. Jó hangulatban oszlott szét a társaság 11 óra körül, midőn kiki saját szállítására távozott.

Fényes bandérium, hosszú kocsisor élén érkezett a főpásztor *Páva* községe határához, hol Bartha Károly tanító, a díszkapunál Szász Mihály ref. lelkész üdvözölte. A püspök úr válaszában különösen hangsúlyozta, hogy ő békesség fenntartására s esetleg a hitlenség elterjedésének megállítására jött mi köze. Ezután megható istentisztelet volt, hol az egyházi beszédet Kenessey Béla egyhker. főjegyző tartotta, a püspök úr áldást adott a gyülekezetre, a község lakóira és a hazára. Délben püspök úr és kísérete tiszteletére Miskolczi Vilmos vendégszerető házában volt ebéd.

A Zaboláról d. u. 4 órakor jött hosszú kocsisor élén (megelőzve a díszbandérium által) érkezett a menet Zabolá községe határához, hol Both György közjegyző üdvözölte; a püspök úr erre adott válaszában hangsúlyozta, hogy utoljára hagyta ezen egyházközség meglátogatását, mivel végvára a protestantizmusnak, s itt e helyen megerősítse a hitet s a békességet fenntartsa a felekezetek közt. A templomnál felállított díszkapunál Földes György helybeli ref. pap üdvözölte, majd az egyház ügyeinek megvizsgálása után *Grof*

Mikes Ármin nagybirtokos úr vendégszerető házához szállt a főtiszt. püspök úr kíséretével együtt. Itt lepte meg a község lakossága fáklászenével, melynek élén a zenekar vezetője *Balog Albert* szívélyes szavakban üdvözölte. Másnap d. e. 10 órakor Istentisztelet tartott. Nt. Sylvester Domokos szászvárosi első lelkész gyönyörű imát mondott; nt. Kenessey Béla egyhker. főjegyző pedig 4. Zsolt 2 vers. alapige alapján méltán megható beszédet tartott. Végül a püspök úr áldást mondott a gyülekezetre. Istenisztelet után a püspök úr és kísérete *Demény J.* sirjához vonult, leróni a hála és kegyelet adóját annak, ki tudvalevőleg minden vagyonát egyházi és iskolai jótékony célokra hagyta. A sírnál a püspök úr és Nagy Károly theol. tanár mondott rövid emlékbeszédet s a sirra koszorút helyeztek el. D u 1 órakor népes bankett volt. Ezután körülbelül 3 órakor a püspök úr *Kölonte Mózes*, a kézdívásárhelyi püspöki vizsg. alatt levő egyházközség főgondnoka négyes fogatán Kézdi-Vásárhely felé vette útját. A menet élén díszes bandérium haladt s a püspök úr kocsiját mintegy 150 fogat kísérte. Nagyszerű látvány volt nézni ez impozáns menetet. Utközben eső *Ibecsfalván* a püspök úr és kísérete rövid látogatást tett mélt. özv. Cserey Jánosné agg matronánál. *Szentkatolnán* pedig fogadta a püspök úr a reá várakozó kézdi egyházmegye papságát, küldöttségét, élükön *Bodor Géza* esperessel. Innen a menet K.-Vásárhely város felé indult, a város határán Kovács István második lelkész s a város végén felállított díszkapunál *Bartók Károly* polgármester üdvözölte nagylelkűségével és éljenzés közt. Díszesen fellobogózt a város utcáin zeneszó és élénk éljenzés közt áthaladva a menet a papi lakba érkezett. Rövid pihenés után *Csiszér József* vendégszerető házában vacsorázt a püspök úr és kísérete. Itt fogadta főtiszt. püspök úr a fáklászenét s *Czirmay Zoltán* theologus lelkes hangú üdvözlő beszédét, melyből közöljük a következőt:

„Mi a Méltóságod megjelenésében jóságos Istenünknek gondviselő kezét látjuk felettünk őrködni, a ki elküldötte és elküldi mindig szent Fia által az ő szolgálait, hogy tanítsanak meg minden népeket, elküldi, hogy erősítsék hitét az ingadozóknak és ha kell szeretetet oltsanak az e nélkül szükölködő keblekbe.

Vannak közöttünk is talán hitükben ingadozók, a kik Méltóságod erős hitéből nyernek majd megingathatatlan új erőt, vannak talán szívek, melyeket nem hozott még erősebb dobogásba a szeretetnek szent tüze, s Méltóságod számára kigyúl bennük a láng; bizony boldogok vagyunk, hogy Méltóságod közöttünk van és ajkáról halljuk a szent ígét, mely életet és megelevenít!

A püspök úr válaszában kiemelte a Kálvin tanát és az egyházi békét.

Szept. 3-án. reggel d. e. 8 órakor a püspök úr kíséretével a közelfekvő *Oroszfaluban* újonnan épült kis templom ünnepélyes felszentelésére indult. Megérkezve az őt kísérő menettel együtt, az Isteni tisztelet azonnal kerdetét vette. Nt. *Bodor Géza* esperes megható imát, ft. Püspök úr felszentelő beszédet mondott. Keresztelést végzett Zajzon torjai lelkész. Az uri szentvacsorát nt. Kenessey Béla szolgáltatta ki s mondott bezáró imát. Isteni tisztelet alatt K. V. ev. ref. dalosköre és a műkedvelők vegyes kara énekelt egyházi énekeket. D. e. 1/2 11 órakor már ismét K.-Vásárhelyen látjuk a főpásztort és kíséretét visszaérkezve. Nyomban Istentisztelet vette kezdetét, mi alatt nt. *Kenessey Béla* imát és ft. püspök úr egyházi beszédét (Ján. ev. 5. r. 9. vers.) mondott.

Isten tisztelet alatt a helybeli ev. ref. dalárda és műkedvelők egyesülete énekelt. Emelte még az ünnepély fényét *Makkay* szászvárosi és Zsigmond s-szt-györgyi ref. énekvezér közreműködése.

Templomozás után következtek a különböző egyházi és világi testületek küldöttségének a tisztelgése. Sorrendben: Rom. kath. gymnasium 8 tagú küldöttsége. nevében az igazgató a következő szavakkal üdvözölte: A helybeli 5 osztályu róm. kath. gymn. nevében üdvözöljük Méltóságodat, kívánva, hogy a gondozására bízott nyáját hosszasan részesithesse gondviselésében és a vezetésére bízott hajót bölcsességgel kormányozhassa.

Püspök úr felelete:

„Igen örvendek, hogy a helybeli róm. kath. gymn. tanárkarát itt üdvözölhetem. Köszönöm, hogy alkalmat adtak nekem megjelenésükkel, *hogy kijelenthessem, itt is kifejezhessem, hogy saját anyaszentegyházam érdekei szolgálata mellett Krisztus anyaszentegyházának minden telekezetével, a haza minden nemzetiségével békés egyetértést akarok és akar egyházom tartani, s ennek biztosítására fogadják el a barátságos békejobbát.*“

Róm. kath. egyházmegye, élükön a pappal, ki a következő szavakban üdvözölte: A kézdi vásárhelyi róm. kath. egyházközség szerencsés üdvözölni Méltóságodat s mi a kik a két testvér egyház kölcsönös rokonszeretetéért imádkozunk, kérjük az egek urat, hogy kedvelt egyháza, nemzetünk, társadalmunk közös javára Méltóságodat az Isten sokáig éltesse!

Ft. Püspök úr válasza:

„Nagyon le vagyok kötelezve a kath. egyházközségnek megjelenése által, mert ebben biztosítékát látom annak, hogy megvan a teljes béke a vallásfelekezetek közt, biztosítékát látom, hogy e békét mind, — *nem mindenáron a saját érdekünk teláldozásával* — ápoljuk, óvjuk.“ Püspökünk folytatólagos szavai a szeretet kötelességének ékes szülő hirdetése volt.

Törvényeszek, élén elnökével: Solyom Miklóssal, a városi tanács a polgármesterrel.

Katonaság.

Nőegylet özv. Csereyné őméltóságával.

Tanítói kar *Nagy Károly* árvaházi igazgató vezetése alatt.

M. kir. adóhivatal és pénzügyigazgatóság.

A kézdi ev. ref papság és világi tagjai, élükön Nt. *Bodor Géza* esperessel, ki tartalmaz és lelkes szavakat intézett, a főpásztorhoz. (Sajnáljuk, hogy e beszéd nincs teljes tartalmában kezeink között. Szerk.)

A Püspök úr pedig meghatóttan eme, itt csak kivonatatosan közölt szavakat intézte lelkész társaihoz:

Nt. Esperes úr és szeretett lelkész társaim! Nagyon örvendek, hogy a kézdi egyházmegye papságát itt látom a mai nap, hisz azért jöttünk ide mindjában, hogy *lelkünkben a régi tüzet lángra gyújtjuk!* Rövid ideje, hogy a főpásztori tisztet az egyház kerület reám ruházta. Azt hiszem, hogy e rövid idő is elégséges arra, hogy következtetést vonhassanak életem céljaira. Életem feladatának tekintem pedig azt, hogy Krisztus országát munkáljuk, nem a mindennapi beszéd módjában, hanem a szó szoros értelmében. E célból épen az esperesi és papi karra van szükségem, kik elhivattak, hogy egyházközségük gondját felvegyék. S kérem oda hatni szeretett kartársaim! hogy ne csak a szószéken, hanem az életben is valódi protestans papoknak tartassanak sigy a hol áldozatról van szó, önnöknek kell előljárni, mert hogyha a pap, az úr oltárán nem áldoz, mit csinálnak a hívek. Reményilem, hogy a kézdi egyházmegye papsága eme célok megvalósításában segíteni fog, mert egyedül az én erőm gyenge, de hogyha a társak segítenek, akkor a mi munkánk nem lesz sikertelen!

A kereskedők társulata, élükön Török Bálint.

Ipartestület Nagy Béla vezetése alatt. Az önképző és műkedvelők egyesülete.

Rákosi József tanító, ki miután üdvözölte szívélyes szavakban, azon óhajának adott kifejezést, hogy

hasson oda a püspök mindenütt, hol lehetséges, egyházi dalegyletek állittassanak fel. Püspök válaszában ennek lehetőségét fejezte ki.

A helybeli ref. presbiterium *Székely Iván* vezetése alatt.

D. u. 2 órakor a városháza nagytermében, mintegy 250 terítékű bankett volt. Élénk és vidám hangulat közt az első pohárköszöntőt Bartók Károly polgármester tartotta, ki poharát öfelsége egészségére üritette. Aztán következtek a többiek, a következő sorrendben: Székely Iván Dr Bartókra. *Révész Cyrill* róm. kath. kantai iskolafőnök, ki a püspököt szintén felköszöntötte, s többek közt e szavakat mondá: *„Én a mélt. püspök úrban a szabadság apostolát imádom! s a két testvér egyház békéjéért imádkozom!”* stb Följegyezzük, hogy Rákosi József, midőn a püspököt még egyszer felköszöntötte, azon ohájának adott kifejezést, hogy itten való járásának emlékére a kolozsvári szeretetház javára Dr Bartók néven alapítvány tétessék s a szükséges pénz gyűjtésére az egyháztanács kéri fel Helyesléssel fogadták s azonnal meg is kezdték a gyűjtést.

Dr. Bartók György püspököt háromszéki útjában nagy fényel és lelkesedéssel fogadták. Az egyes községek felekezeti különbség nélkül siettek az új püspök iránt érzett tiszteletüket és ragaszkodásukat kifejezni s a lefolyt szép ünnepek tanúságot tettek arról, hogy az erdélyi reform. egyház nagytehetségű új püspöke, az egyházi méltóságának meghozott fényes tisztességet egyéni kiváló tulajdonaival is a legnagyobb mértékben megérdemli. Dr. Bartók szept 5-én déli vonattal érkezett meg S.-Szentgyörgyre. Ide már nem hivatalosan jött s kifejezett óhajására mellőzni kellett minden hivatalos tisztelgést és fogadást.

Az érkező püspököt vármegyénk főispánja nevében, kinél Bartók György látogatást tett, veje dr. Székely György orsz. gy. képviselő fogadta. Ott voltak a püspök érkezésénél a ref. egyház képviselőiben Málik József főgondnok és Révay Pál lelkész, a vidéki papságból is többen jelen voltak.

Szép kocsisor kíséretében vonult be a püspök S.-Szt.-Györgyre, hol Sándor József egyh. megyei főgondnokkal, Kenessey Béla és Nagy Károly theol. tanárokkal vármegyénk főispánjának volt vendége, hol — épen a közigazgatási bizottság ülése végződésénél — díszes asztaltársaság körében szellemes felköszöntők közt ebédelt meg.

Ebéd után vendégszerető főispánunk kíséretében meglátogatta az árva-fiu szeretetházat, hol *Sípos Samu* igazgató fogadta. A püspökre igen kellemes benyomást tett az intézet berendezése s az árvák életerős, vidám megjelenése s meglegedésének, örömeinek többször kifejezést is adott. Megnézte a ref. Székely Mikó-kollegiumot is, melynek előljárósága és tanári kara nevében *Bodor Tivadar* főgondnok üdvözölte a kollegium püspök főgondnokát, ki megígérte, hogy rövid időn ismét vissza fog jönni ezen intézet meglátogatására. Látogatást tett Dr. Székely György ref. egyhker. és orsz. gyűlési képviselőnél, hová a főispán és a közg. bizottság több tagja kísérte el, a hol a házi gazda és neje, *Potsa Erzsébet* vendégszeretettel fogadták a püspököt és kíséretét, kik d. u. 1/2 órakor induló vonattal haza utaztak Kolozsvárra, magukkal vite és maguk után hagyva sok lélekemelő és megható jelenet emlékeit.*

Isten hozza körünkbe minél többször!!

Tudósító.

* Az egyház ügyei vizsgálása alkalmával majdnem minden kis községben egyházi vezérférfiaink 5—10 frtot adományoztak *népkönyvtárak* alapítására, másrészt pedig az ének fejlesztésének előmozdítása céljából *énekes* könyvek beszerzésére.

A körlelkészi szervezet revisioja.

(Folytatás.)

A körlelkészek általános útásítása elrendeli, hogy utazásaikról, működésükről pontos naplót vezessenek, melynek másolatát, kimerítő jelentés kíséretében minden negyedév végével, s minden év végén úgy szellemi mint anyagi tekintetben az év folyamán felmerült minden lényeges mozzanatot feltüntető évi jelentést kötelesek beterjeszteni (Prot. Közl. 1887. évf. 45 sz., 1903—887 sz. ig. tan. rend. 6. 7. pont.)

A körlelkészek gondjaira bizott faji és felekezeti érdekek, s az exponált helyek szükségessé és indokoltá teszik a legszigorubb ellenőrzést. Ennek biztosítását czélozta és czélozza ezen rendelkezés, mely lehető helyes a missiói egyházak szervezése idejében, midőn a szervezkedés minden aprólékos részleréről felsőbb hatóságainknak is szükséges volt minél gyakrabban tájékozódniok, de most, midőn a körlelkészségek is túl vannak az alakulással járó forrongás korán, — midőn életműködésük felvette immár a rendes folyamatot: az ellenőrzésnek eddigi sok idő vesztegetéssel és ok nélküli munkával járó módja mindinkább feleslegessé válik. — 36 körlelkész bead 144 jelentést évenként; ugyanennyi darabbal szaporodik az esperesi, majd az ig. tanácsi ügyforgalom = 432 drb., holott az ellenőrzés épen úgy biztosítva volna, ha ez a sok munka 1/3 részére csökkentetnék. — Miután a különleges intézkedést involváló ügyek esetről esetre úgyis külön előterjesztés tárgyát képezik, s miután a főtiszt. mélt. egyet konventhez is évenként csak egy jelentést kell felterjeszteni: teljesen kielégítő volna, ha ezen rendelkezés oda módosítattnék, hogy a körlelkészek kötelesek pontos működési naplót vezetni, mely az esperesi vizsgálat alkalmával mindig előmutatandó és az esperes által láttamozandó; továbbá kötelesek a megelőző évről vezetett működési napló másolatát, kimerítő jelentés kíséretében, évenként február hó végéig további intézkedés végett az esperesi hivatalhoz beterjeszteni. Sőt miután az ellenőrző hatóságok közül egyedül az esperes szerezhethet meggyőződés a napló adatainak helyességéről, ki azt a helyszínén megvizsgálva, esetleges észrevételeinek feljegyzésével aláírná, és miután úgy a lelki, mint az adminisztratívonalis szolgálat mikéntje a vizsgálati feleletekben úgy is részletezve van: a naplómásolat beterjesztése minden aggály nélkül el is maradhatna, s teljesen kielégítő volna a kimerítő jelentés, mely a konventhez volna r. úton felterjesztendő. A határidőnek febr. végére való kitűzése azért indokolt, mert különösen az anyagi eredményekről pontosan beszámolni addig nem lehet, míg a számadások I. fokon felül nem vizsgálatnak, minek határidejét a törvény febr. 15-ére tűzi ki, addig pedig kivált a körlelkészek különben is bőven el vannak foglalva 2—3 egyházközség számadásainak összeállításával. Egyidejűleg hatályon kívül helyezendőnek tartjuk azon intézkedést, mely szerint affliákban és diasporákban egyik-másik egyháztagnál ellenőrzési naplók helyezendők el, mivel ez semmi más célra nem szolgál, mint a papi tekintély megcsorbítására, s csak a pappal szemben való bizalmatlanság documentuma.

A körlelkészségek és a körlelkészek anyagi hely-

zetének rendezésére és biztosítására is nagyon elérkezettnek látjuk az időt!

A körlelkésziségek nagy része, mint az összegyűjtött adatokból kitűnik, súlyos anyagi válsággal küzd, sok helyen az elkerülhetetlen szükséglet jóval nagyobb, mint az előállítható fedezet, a költségvetés évről-évre hiányt mutat, a számadás teljesen fedezhetetlen tartozásokkal zárul, s évről-évre szaporodik az amugy is tetemes adósságok összege; néhány helyen nagy erőfeszítések mellett a háztartás egyensúlya ugyan fenntartható ez idő szerint, de a jövő biztosítására szükséges erőgyűjtés teljes lehetetlenség; kevés azon körlelkésziségek száma, melyeknek anyagi helyzete annyira a mennyire consolidálnak mondható. Alig van olyan még a rendezettebb viszonyok közt élő körlelkésziségek közt is, mely több-kevesebb, s a nagyobb rész épen tetemes adósságnak súlyos terhét ne hordozná. Némelyek a tőkekamat segélyezés mellett sem képesek adósságaik törlesztését és kamatját fedezni, s az ilyen helyen befektetett kölcsön-tőkék nagy részben az egyházkerületi építkezési alap veszteség számlájára irandók, mivel a %-ok befizetésének erőszakolása egyértelmű volna az illető körlelkésziségek tönkre jutásával, — megsemmisítésével. — Sok helyen építkezések volnának szükségesek, de még az elkerülhetetlen épületjavításokra szükséges fedezetet sem lehet előállítani. — Több és igen jelentékeny missiói központ (Segesvár, Medgyes, Erzsébetváros, M.-Ludas stb.) úgy a templomi, mint az azon kívül végzett istentisztelet félszeg, hiányos, disztelen, mivel kántori állás szervezve nincs, s az egyházi éneklés bírálaton alól áll, néhol épen botrányos, sőt néhol a temetés is énekszó nélkül történik. Kántor nem létében néhol az egyházi énektanítás az iskolákban sincs gyakorlatban. Különösen az emporiális városi székhelyekben, hol a missiói egyház rendezett viszonyok közt élő, erőteljes, más hitfelekezetű egyházakkal áll szemben, mulhatatlanul szervezendők a kántori állomások, részint az egyházi éneklés érdekében, részint azért, mert általában a belmissió, de különösen a vallás és egyházi énektanítás sokkal eredményesebb volna, ha ennek terhei két egyházi alkalmazott között oszolnának meg, miután az éneklés és énektanításra való képesség nem feltétele a papi qualificációnak, s ezzel nem is minden pap van megáldva, sőt predicálni is, énekelni is annyira kimerítő, hogy ennek súlyos voltát csak azok ismerik, kik gyakorlására vannak kényszerítve. Azonban eme kántor nélkül kínlódó igen jelentékeny missiói központok önerejükön, a szó szoros értelmében, képtelenek a kántori állások szervezésére.

E nyomasztó, s a legjobb törekvést is megbénító anyagi helyzet többszörös okokból származik. A szervezés idején mindenütt jelenkény, több helyen tetemes összegű amortisationalis kölcsönök folyósítottak s használtattak fel a nélkül, hogy ezen tőkék kamatja és törlesztése kellően biztosítva lett volna, vagy gondoskodás történt volna olyan anyagi források megnyitására, melyek ezen terhek fedezését bár a legközelebbi jövőre lehetővé tették volna. E bajon a tőke-kamat-segélyezés is csak részletesen segített. Az alkotások hevében megnyilatkozott buzgóság megcsappant, kihűlt; az áldozatkétség szintűg kimerült, ma már erre

támaszkodni nem lehet. Több helyen már-már elviselhetetlenül magas egyházi rovatat terheli a hiveket, melynek fokozására gondolni is képtelenség. Igen sok missiói egyház lakosságának túlnyomó része, folytonosan változik, s mint ilyen, képtelenül nehezzé és megbizhatatlanná teszi az adózást. Mindenütt megtörik a rovatat előírás, de magas %-a nem realizálható. Mindezekből nyilvánvaló, hogy a missiói egyházak jelentékeny része önerején legimminensebb szükségleteit sem képes fedezni, annyival kevésbbé lehet képes a jövőt biztosító anyagi erő gyűjtésére.

Az anyagi helyzetnek ily szomorú és aggályos volta miatt, a sokféle szükségletek mellett arra gondolni sem lehet, hogy a missiói egyházak külső támogatás nélkül, a körlelkészék anyagi helyzetének méltányos javításáról gondoskodhassanak, pedig gondoskodásának erre is mulhatatlanul ki kell terjednie. Jól tudjuk, hogy ez felette nehéz kérdés, de épen a mily nehéz, épen olyan jogos az igény, mely a méltányos megoldást sürgeti. A legújabb névkönyv adatai szerint, melyek alig mutatnak némi eltérést a mélt. Ig.-tanács 1894. évi jelentésének adataitól, van 5—II. oszt. (melyek közül csak 3 haladja meg csekély összeggel az 1000, 1 a 900, 1 a 800 frtot), 8—II. (6—300 frt), 8—III. (5—600 frt) és 15 IV. osztályu (378—500 frt:) körlelkésziség. — Tudjuk azt is, hogy az állami kiegészítés rendén mindnyájunk fizetése, a fuvardijon kívül, 800 frtra fog kiegészítettetni, ámde addig még 9 sanyarú esztendőnek kell elteltetnie, s elvitathatatlan tény, hogy lelketestet kimerítő fáradtságos, felelősségterhes, költséges szolgálatunk akkor sem lesz még megközelíthetőleg sem olyan arányban javadalmazva, mint többi pap-társainké, kik önálló egyházközségben végeznek (igen sok esetben 30—100, egy helyen lakó lélekre kiterjedő,) felette kényelmes szolgálatot. — Közülünk mindenik legalább 2, némelyikünk 3—4 helyen köteles rendszeres papi szolgálatot teljesíteni; külön vagyon kezelésről gondoskodni; nem ritkán kezelni; — megannyi számadást vezetni; diasporákat látogatni; mindenütt vallást tanítani, stólaris funkciókat végezni; jelentéseket tenni; több egyház elkülönített administrációját rendben tartani.

(Vége következik.)

Különfélék rovata.

Dr Bartók György püspökünk a prot. irodalmi társaság közgyűlésére Debreczenbe utazott. Kisérétében vannak *Nagy Károly* theol. tanár és *Bodor János* zágoni lelkész.

Csató János, alsófehérvármegyei alispán sept. hó 12-én nagy és fényes ünnepségben részesült abból az alkalomból, hogy alispánságának 25. évfordulóját töltötte be. Az ünnepelt férfit Ő felsége a vaskorona-renddel tüntette ki, a vármegye rendkívüli közgyűlésben méltatta érdemeit, számos egyesület, intézmény, szóval az egész társadalom lelkesen kelt föl, hogy tisztelettel hajoljon meg az érdem előtt. Mi az ünnepelt férfinak a kitűnő adminisztrator, a jeles természetudós mellett ott látjuk anyaszentegyházunk egyik oszlopemberét is s a tisztelők sorában ott óhajt lenni az »Erdélyi Protestáns Lap« is.

A protestáns irodalmi társaság gyűlése Debreczenben valóban impozáns volt. A vendégek kedden érkeztek s fényes fogadtatás várt rájuk. Nagy figyelem

környezte a mi erdélyi püspökünket, ki a város híres ötös fogatán vonult Debreczenbe. Kedden estve érkezett *Hegedüs Sándor* kereskedelemügyi miniszter a Királyhágón túli püspökökkel. Az ismerkedési estélyen három százan vettek részt. Szerdán templomozás után tartatott meg a közgyűlés. Az elnöki asztalnál ültek Hegedüs Sándor, az öt református püspök, két lutheranus püspök Gyurátz és Zelenka, gróf Degenfeld. Gyurátz püspök tartalmas megnyitóban, szól a prot. irodalmi társaság feladatáról, mely a hazának, egyháznak szolgálata világosság, igazság, szabadság, szeretet által az egyetlen alapon, Istennek a Krisztusban adott kijelentése alapján. Hangsúlyozza a két protestáns egyház testvériségét. Kiss Áron püspök üdvözlő a közgyűlést a kerület nevében. Hegedüs Sándor felel egy az agyakat és szíveket egyaránt betöltő és magával ragadó beszéddel. A prot. irodalmi társaság, mondta többek között, egy mécs, melyet városról városra hordozunk. Ez a mécs tisztább levegőben fényesebben lobog; azért hoztuk éppen most Debreczenbe. Beszél a társaság feladatáról, a mely hármas: tudomány, vallás, erkölcs. A mit e három szó jelent, azt be kell vinni a népbe. Mert a népért és a néppel kell dolgoznunk. Gyönyörűen szól a vallás és tudomány összefüggéséről. Szól az egyházpolitikáról, mely kikerülhetlen korszerűség volt. Ez egyházpolitika nyomán bizonyonyal küzdelem kél, de ez a harc már nem földalatti. Az élet küzdelmet kíván. Föladatunk védekezni, nem csak, de hódítani világossággal, igazsággal, szeretettel. Mi fölvevesszük a harcot, mondta végül, hét püspök van itt mellettem és lelkes papi, világi tábor, az eredmény nem kétséges egyházunk és hazánk javára. Hegedüs Sándor beszéde a szó teljes értelmében hatalmas és szent lelkesedést keltett. Minthogy a prot. irod. társaság ülése most, lapunk zártakor, mikor e sorokat nyomdába adjuk, még folyamatban van, a részletesebb tudósítást jövő számunk fogja hozni.

Emelkedet hangulatban folyt le szept. 14. napján a csurgói ref. főgymn. százados jubileumi ünnepe. Ez intézetet egy örökre nagy érdemű főúr Tolnai gróf Festetich György alapította 1792-ben. A nemes grófnak derék munkatársai voltak: *Nagyváthi János* és *Sárközi István*. Ez intézetben volt félévig tanár Csokonai. Az intézet fejlesztésében dicsőséges rész illeti a b.-somogyi egyházmegyét, melynek népe mindig kész volt áldozatokat hozni. Dicsőséges rész illeti a ref. papságot is. Az új építkezést s a minden igénynek megfelelő berendezkedést az államsegély tette lehetővé.

Igen érdekes könyv fog megjelenni a napokban. Írója *Götz*, passauai ókatholikus pap, ki az ókatholicismus egyik igen derék s nagytudományu képviselője s kire a német protestantismus is nagy reménységgel tekint. Götz irata: *»XIII. Leó világnézlete«* címet fog viselni. A író természetesen nem osztja a pápa világnézetét, de komoly objektivitással fogja tárgyalni. Így csak annál hatásosabb lesz fölűntetése annak a mélységnek, mely ott tátong betölthetetlenül a pápa s a mai kor világnézlete között. Leó pápa azonban a gyakorlatban nem éppen mindig követi elveit. Mert, például, folyton inti hiveit, hogy a szabad kőművesekkel minden összeköttetést megszakítsanak, mindazonáltal utóbbi betegsége alkalmával maga is oly orvoshoz (Lapponi) folyamodott, ki ez »átkozott szektával« összeköttetésben van.

A kecskeméti ref. jogakadémián a folyó semes-terre szóló tanrendről láthatólag az igazgatón kívül hat ny. r. tanár, egy ny. rendkívüli tanár és nyolcz nyolcz magántanár működik.

A kecskeméti ev. ref. jogakadémia Évkönyve 1898-99 ről (21. évfolyam) megjelent *dr. Kovács Pál* jogakadémiai igazgató szerkesztésében. Tartalmas és tanulságos füzet.

Sz.-udvarhelyi gymnasiumunkban szept. 4-ikén, a tanév ünnepélyes megnyitása alkalmával, két jeles tanár igtattatott be ünnepélyesen. *Szabó Árpád* történelem-latin tanszékre megválasztott r. tanár a *»Székelyekről s azok eredetéről«* című értekezéssel foglalta el székét. *Ravasz Árpád* magyar-latin tanszékre megválasztott r. tanár *»A humor Arany Jánosnál«* cz. értekezést olvasta föl székfoglalóul. Szép számu közönség jelenlétében, az igazgató gyengélkedése okán Bod, Károly tanár igtatta be és üdvözölte az új tanerőket.

A katolikus egyház lélekalászatának valóban fölháborító példája történt csak a minapában is és pedig ez az eset, melyről most akarunk megemlékezni, az »erős protestáns« Németországban történt. Újabb bizonyosága ez annak a régi s mindig új ténynek, hogy a klérus a saját érdekében a halálos ágy békéjét is megzavarni kész. Az eset a következő: a családátya katolikus volt, a nő s a gyermekek evangélikusok. A családátya beteggé lett és saját egyházának sacramentumában, az utolsó kenetben óhajtott részesülni. Majd megjelenik két pap a beteg ágya mellett. Első dolguk azonban nem a sacramentum kiszolgáltatása volt. Tolla, papirt kértek s követelték a beteg családátya végakarátának azt az írásbeli kinyilatkoztatását, hogy gyermekei a katolikus egyházba térjenek át. A beteg családátya azonban ilyen végrendekezést nem akart tenni s ennél fogva a papok megtagadták tőle a sacramentumot. Ime, egy újabb bizonyosság arra, a mit különben mindnyájan tudunk, hogy a római egyház a halálos ágy mellett hivatalosan űzi a lélekalászatot.

A katolikusok miveltségi deficitjére mutatnak rá azok a szavak, melyeket egyes kiválóbb katolikusok nem egyszer hangoztatnak. Így nyilatkozik, például, a katolikus szépirodalomra vonatkozólag a rottenburgi püspök: »azt a szemrehányást, hogy a mi katolikus szépirodalmunk sokkal alantabb áll, mint a hogy a katolikus szellem kívánja, sőt elnézheti, hogy a katolikus szépirodalom és modern irodalom és modern kultúra között a kívánatos érintkezési pontok is hiányoznak, igazoltnak kell elismernünk s ez a körülmény kétszeresen is sajnálatos, mert a mai kor irodalmi s kulturális áramlataiban és fejlődéseiben mégsem minden beteg és rothadt, sőt igen sok éppen jó, életképes s aztán minden modernnek ez az ignorálása csak a katolikus szépirodalom olvasóköreit és befolyását szorítja mind szűkebbre.« Így szól egy a többiek közül kiváló katolikus püspök. Hanem azért mégis a Goethe ünnepély alkalmából, mikor Frankfurtban a többi templomok zászlót tűztek ki, a katolikus domlobogó nélkül szűkölködött.

A klerikalismus nagy gonddal látszik fölkarolni a munkások ügyét. Helyesen jegyzi meg a berlini »Protestant«, hogy a klerikalismus egész socialpolitikai tevékenysége csak arra való, hogy a socialis mozgalmak vize a klerikalis malmokra hajtassék s e malmok aztán csak annál erősebben zakatoljanak. — A klerikalismus demokratismusát kicsiben ugyan, de jellemzőleg illustralja egy rajnamelléki tudósítás. A dolog nem nagy horderejű ugyan, de mégis egy kis lámpafény, mely elég arra, hogy mellette a klerikus népszerűsége meglepjük. Ugyanis a püspökök némely vasúti igazgatóság intézkedésénél fogva az indóházban levő fejedelmi szobákat használják váróteremül. Ebben azonban a közönségre nézve semmi hátrányos sincs. Sokkal boszantóbb az, a mit a rajnamelléki utazó panaszol föl, hogy azon a vidéken szokás a katolikus papok számára külön kocsiszakaszt tartani fönn, a melyben közönséges laikus ember nem foglalhat helyet.

A kultuszminiszternek szeptember 8-án kelt rendelete az állami elemi iskolák beléletének emelését célozza s szigorúan meghagyja többek közt, hogy: 1. Városokban okvetlenül szeptember első felében, egybeült legkésőbb október 1-ig megkezdődjék a rendes

iskolázás; 2. nemcsak az elemi mindennapi, hanem az általános ismétlő és gazdasági ismétlő iskolában is szigorúan ellenőriztessék az iskolázás; 3. kiváló suly helyezendő arra, hogy az állami elemi iskolák működése úgy a hazafias, valamint a valláserkölcsei irányu oktatás és nevelés terén minél jobban megközelíttessenek; a miniszternek ez iránt kifejtett célzatai s hogy „az állam által fentartott népiskolák minden más népiskolának minden tekintetben követendő mintául szolgáljanak”; 4. a miniszternek folyó évi 32.543. számú rendeletet, mely szerint a *növendékek istenitiszteletre vezetendők*, a tanfelügyelők szigorúan hajtsák végre; 5. az iskolai hazafias ünnepélyek úgy rendeztesenek, hogy azok a növendékekben a hazafias érzést fölkeltsék, öregbítsék és fejlesszék; 6. gazdasági ismétlőiskola mindenütt sürgősen szervezendő, ahol legalább is 20 ismétlő tanköteles kora gyermek van.

1899. augusztus 14. Nem jelent a fenti idő világrendítő eseményt, hazánk, nemzetünk a nagy reformált anyaszentegyházunk életében még csak valamelyes forduló pontot sem képez, s hogy mégis rövid tudósításunk homlokára irtuk, oka az, hogy széki egyházmegyénk Felőri községének érdemes lelkésze. tisz. Veress Márton aa. e napon töltötte be, s ünnepelte meg életének 80-ik születés napját.

80 év az örökkévalóság életében semmi, egy nemzetéletében is alig valami; de az ember földi életének csaknem szélső határa.

80 év hosszú idő, az emberiség túlnyomó része előtt elérhetetlen magasságban lebeg, s az azt elérők nagyobb része is Jób-bal eképpen kiált fel: Elég immár az én életem, most, oh Úram, vedd el az én lelkemet, mert jobb nekem meghalnom, mintsem élnem.

80 év csaknem egy század, ha egy nemzet sorsát intező, avagy a tudományok téerein kimagasló egyén birtokába van, a világ hirt veszen róla, gyengélkedését elfojtott lélegzettel lesi, s jobban létét örömkialtásokkal üdvözlí

De mindenki nem lehet status férfi, a tudományban sem alkothat korszakot mindenikünk; de az érdem ép akkora, ha hiven befutjuk azon kört, melyet az isteni gondviselés számunkra kimért.

Az emberiség nagyobb részének élete hasonló a kis folyóhoz, mely csendesen, de termékenyítő hatással futja meg útjait

Ilyen volt, ilyen az Úrnak amaz öreg szolgálé is, ki életében Pál apostollal mindég arra törekedett: hogy botránkozás nélkül való lelkiismerete legyen mind az Isten, mind az emberek előtt mindenkor.

Elvégezte a reá bizottakat, mint családapa, mint honpolgár — annak idején fegyverrel kezében is — és mint Krisztus anyaszentegyházának őrállója, építgetve, javítgatva a vezetése alatti egyházakat, gyomlálgatva, írtva a bűnt, az igének alkalmas és alkalmatlan időben való predikálása által.

Ez előtt 3 évvel néhai püspökünk jelenlétében, Ő Felsége által arany érdem-keresztel kitüntetett 50 éves papi szolgálatát ültük meg, most öreg társa életének hű kísérlője névnapjával kapcsolatban 80 éves születése napját.

Akkor számosabban valánk, az egyházmegyei papság esperessével, a világi elem fő- és alispánjával élén, most kevesebben, szűk baráti körben, de talán bensőbben, s annál kedélyesebb együttlétben.

Előttünk állott az úrnak öreg szolgálja szellemi s korát tekintve testi erejének frissességében.

Azt irám, kevesen valánk, holott a minden tekintetben kellemes ebéd ideje alatt két szobában is alig félénk.

A felköszöntők sorát Somkereki Miklós esperes aa. nyitotta meg, őszinte szívvel üdvözlölve ünnepeltünket életének 80-ik születése napján, s méltatva egyházi és társadalmi téren szerzett érdemeit, életéhez még éveket s azokra Isten áldását kérte.

Azután jött a második, harmadik s Isten tudja hányadik, s bizony, kellemes együttlétünk és ünnepelésünknek a szürkület vetett véget, a midőn nejeink ősztokélése következtében — mert hogy ki ne felejtsem, szintén jelen voltak — ki-ki az ő földi életének lakhelyére tért vissza, azon ohajtással, hogy vajha a három év múltán történő 50 éves egybekelési ünnepélyökre is szerencsésen megjelenhetnének. Adja Isten.

Alsó-Ilosva, 1899. szept. 1. *Nemes Ferencz*, ev. ref. lelkész.

Folyó év augusztus 27-én, midőn szeretett püspökünk, Dr. Bartók György, templomot szentelt az Úrnak, Papolczon, ugyan azon órában, a marosi egyházmegye közszeretben levő, nagyérdemű esperese, Ravasz János, buzgó, áhitatos bibliai erővel telített, szívet lelket Istenhez emelő, gyönyörű imával szentelte fel a nyomáti csinos templomot s benne egy, Bécsből hozatott, amerikai rendszerű, öt változatu szép kivitelű háromiumot. Mely alkalommal szépen átgondolt, kidolgozott, tartalmas, építő beszédet mondott Tóth László nyárad-karácsonyfalvi pap. Végül a szeretet asztalánál úrvacsorát adott: Nagy Albert baczka-madarasi pap, e sorok közlője, ki a nyomáti leány egyháznak is papja. Isten áldása legyen a jól végzett munkán! Baczka-Madaras, 1899. szept. 4. *Nagy Albert* ev. ref. lelkész.

Hivatalos rész.

763—899.

MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyének 1899. év október hó 1-én *B.-Hunyadon* reggeli 9 órakor tartandó közgyűlésére ennek illetékes tagjait tisztelettel meghívom.

A közgyűlés tárgyai: 1. Esperesi jelentés az egyházmegye 1898 évi állapotáról. 2. Felsőbb hatósági leiratok és javaslat tárgyalása, nevezetesen a »Szeretetház« ügyében kiadott bizottsági javaslat és az igazgatótanács idei 2929 sz. a. leirata az egyházkerületi özv. árvai gyámintézetre vonatkozólag. 3. Jelentés az egyházmegyei tanács évi működéséről. 4. Jelentés az egyházmegyei közgyám- és temetkezési intézeti pénztár állásáról. 5. Tanügyi előadói jelentés a mult iskolai évről. 6. Kérelmek esetleges indítványok tárgyalása.

A közgyűlés napján délelőtt 10 órakor boldgult néhai püspökünk Szász Domokos emlékére ünnepélyes isteni tisztelet tartatik.

Gyalu, 1899. szept. 15-én.

Deésy Gyula,
ev. ref. esperes.

MEGHIVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegye papi értekezletének őszi rendes közgyűlési idejét — Sepsi-Szent-Györgyön, a Székely-Mikó kollegium szokott helyiségében az aradi vértanuk halálának 50 dik évforduló napja: 1899 október 6-án d. e. 9 órára tűzöm ki; melyre tiszteletes pap-társaimat és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívom.

Tárgysorozat: 1. elnöki megnyitó; 2. a nap jelentőségét, történelmi szempontból méltatja: Domján István tanár és egyházm. képviselő; 3. testületileg fölvo-nulás a templomba, hol: gyászimát mond tisz. Tárkányi György vallástanár; gyászbeszédet tart: tisz. Szabó Jenő illyefalvi ref. lelkész. Az isteni tiszteleten közre működik — Zsigmond Ferencz karnagy vezetése alatt — az ev. ref. egyházi énekkör.

Közébed a Tankofele helyiségben; egy teríték ára 1 f. 30 kr; résztvenni akarók, levelezési lapon értesítsék alulírottat oktob. 3-ig.

Révay Pál,
elnök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Hegedüs Sándor beszéde.

Elmondott a M. P. I. T. 1899. szept. 20-án, Debrecenben tartott közgyűlésén.

Legelső sorban kifejezve köszönetét azért a szives fogadtatásért, a melylyel az Irod. Társaság Debrecen városa és a debreceni ref. egyház részéről találkozott, s megköszönve Kis Áron püspöknek a tiszántúli ref. egyházkerület és a debreceni ref. egyház nevében elmondott üdvözlő szavait, a jelen helyzetéről s az Irod. Társaságnak abban folytatandó munkájáról Hegedüs Sándor világi elnök a következő beszédet mondotta:

Társulatunkat azon nagy célokkal szemben, melyeket maga elé tűzött és a melyekért küzd, nem hasonlíthatjuk egyébhez, mint egy kis mécseshez, melyet, hogy észrevegyenek, hogy világítson, hogy melegből minél többen részesüljenek, kénytelenek vagyunk helyről-helyre, városról-városra hordozni és így sem vagyunk képesek csak megközelíteni is azon nagy célokat, a melyeket elérni kívánunk. A tudománynak, a vallásnak és az erkölcsnek harmonikus magyar prot. alapon való fejlesztése ez irodalmi társulatnak feladata. Be kell vinni ezt nemcsak a felsőbb körökbe, nemcsak a papnak kathedrájába, nemcsak a tanár tantervébe, de a nép közé is. Minél szélesebb körben, minél határozottabban s minél melegebben kifejűjük törekvéseinket ezekben a körökben, annál közelebb jutunk célunkhoz; mert a mai korban már csak a népért a néppel lehet dolgozni. A tudomány világát, a vallásnak melegét, az erkölcsnek balzsamát és veszélyektől, megkísértésektől megóvó olaját akarjuk széthordani csekély kis mécsünkkel a protestáns világba Magyarországon helyről-helyre, és reméljük, erős hitünk van, hogy minél tisztább levegőbe visszük, annál jobban fog táplálódni annak lángja, fénye. Ezért jötünk Debrecenbe most. A tudományt, a vallást, az erkölcsöt harmóniában és minden felfogásnak, minden ízlésnek, minden érdeknek megfelelő alakban, de hamisítatlan valóságában széthordani a nép között és a nemzet minden rétegében, óriási nagy feladat. Nagy feladat, nagy nehézség akkor is, — a mi, fájdalom, gyakran korszakonként elő szokott fordulni, — a midőn

azok, kik hivatva lennének a tudományt, vallást és erkölcsöt ápolni, fejleszteni, ezek között ellentétek kifejtésére fordítják erejüket és figyelmüket és ez ellentétek kifejlesztésében látják önállóságukat, tudományukat, felvilágosodottságukat. Azok a túlhajtások, a melyekben a vallási fanatizmus meg akarta akadályozni a tudomány fejlődését, ellenkező túlhajtásokkal találkoztak. Találkoztak a tudomány és a szocialisztikus mozgalmak atheisztikus törekvéseiben, a melyek meg szokták semmisíteni a vallásokat és erkölcsöket abban az öntelt hitben, hogy mind ezt pótolni tudják eszközök okoskodása által; pedig jól tudjuk, hogy ennek következménye az volt, hogy a mint egyfelől a vallási fanatizmus a legvégzetesebb eredményeket idézte elő, úgy a tudomány elbizakodottsága felkeltette azt a hitet, hogy a tudomány csődöt mondott.

A világi tudomány csődöt fog mondani ott, hol nincsen talaj a világi tudomány számára. Nem fog csődöt mondani, hanem termékenyítőleg hat ott, hol biztos talajon fejleszti hivatását és nem akarja ostromolni a hit oszlopait. Mihelyt a tudomány arra vete medik, hogy az égnek kapuit döngeti, vagy a hit oszlopait ostromolja, csődöt fog mondani. És igen örvedetes jelensége korunknak az, hogy már kezd a határ világosodni, körvonalozódni, mindaddig, míg a tudomány le nem mond azokról az aspirációkról, melyek körébe nem tartoznak és kezd visszatérni, — hogy sok fejtegetésbe ne bocsátkozzam — a mint a tudomány egyik legnagyobb bajnoka, Linné természettudós gyakorolt. Mikor ő, a botanika atyja, a mikor kiment a nyílt mezőre, első dolga mindíg az volt, hogy letérdelt, és hálát adott az Istennek és azután vizsgálta a növényeket, gyökerektől szirmaikig s minél többet vizsgálódott, annál többet térdelt le. Szükségünk van, hogy a tudomány, vallás és erkölcs, főleg a mai korban, kezét fogjanak és erejüknek nem ellentétes, hanem harmóniában való működésére a tereket megtalálják, s feladataiknak világos elkülönítése mellett a párhuzamos haladásra képesek legyenek; mert a nép közé a legfőbb tudományt és a legtisztább erkölcsöket nem vagyunk képesek a mai világban sem másképp bevinni, mint a vallás segítségével. A vallás a jelenlegi és a jövő élet szankciójával ellátott szent ital; ha abba cse-

pegtetjük az erkölcs keserű cseppjeit. akkor édes méz-
nek itálává válnak. Magunkba szállva, a mikor nem
őríz sem az államhatalom, sem a rendőrség, megfelelni
képesek csak úgy vagyunk — főleg a népnél, de azt
hiszem mindenkinél, — ha hiszünk a vallásban, hi-
szünk a jövő életben. Megpróbálták mindezt helyette-
síteni a tudósok. Búvárkodtak, irodalom fejlődött ki,
és ennek a küzdelemnek némely részben a tudomány
és felvilágosodottságra nézve jó hatása volt, de mihelyt
bizonyos határokon túlment, okvetlenül csődöt mon-
dott minden kísérlet. A népoktatást, felső nevelést ha-
talmasabb, szélesebb rétegekben elterjeszteni, minél
mélyebbre hatni azzal a népben, korunk kiváló fel-
adata. És érdemül kell elismernünk, hogy e tekintet-
ben bámulatos eredményeket ért el. De kérдем, minél
jobban felnyitjuk a nép szemét és engedjük, hogy a
tudomány útján felvilágosodjék lelke, vajjon, akár az
elemi, akár a magasabb tudományokban vannak-e biz-
tosítékaink, hogy a mint felvilágosítottuk és megismer-
tettük e világ jó és rossz oldalaiával, — mert a felvi-
lágosultság ezt is feltárja, ismeretlen csábításokat és
ismeretlen vágyakat és aspirációkat kelt a betű, —
van-e biztosítékunk arra, hogy az a felvilágosítás egy-
üttal nem csak arra képesíti őt, hogy észre vegye a
jót, hanem arra is, hogy észre vegye a rosszat? Van-e
biztosítékunk arra, hogy a kettő közül a jót válaszssa
és ne a rosszat? A tudománynak mely szankciója, mely
forrása van ezekre nézve? És ezekre nézve, — csekély
tudományom van ugyan, de másoktól sem hallottam,
hogy a tudomány szankciót nyújtana. A vallásnak meg-
van a szankciója. A vallás Isten égisze alatt, a jövő élet
boldogságának szankciójával viszi be az evangélium ta-
nait a népbe. És ezekben megvan a szankció mind az
önállóságra, mind a tiszta erkölcs megértésére. A k
ezektől el akar térni, az lehet tudós, de a népeket
vezetni nem képes, vágy ha a népeket, vagy ezeknek
némely rétegeit talán képes is vezetni, az romlásra fog
vezetni. Hiszen látjuk — és ezt nem megvetésképen
mondom, — hogy az újabb tudomány a szocialisztikus
törekvésekben maga elárulja azt, hogy szüksége van
az erkölcstanra és az erkölcstannak szankciójára. Azok
a törekvések, melyek régebben csak a tudományos iro-
dalomban fejlesztettek, s a melyek újabban a szocia-
lizmusban, sőt tisztán a társadalmi tudományok egy
részében fejtegettetnek, új erkölcsi formákat keresnek
és azon törik a fejöket, hogy azon törekvéseket, a me-
lyekben a társadalmi viszonyok javításával a szocia-
liztikus viszonyok egészségesebbé, könnyebbé tételével
akarnak célt érni, milyen erkölcsi tényezők segítségé-
vel biztosítsák? Minek tulajdoníthatjuk az altruizmus-
nak kitűzését? Nem azon törekvés-e az, a melyet az
evangélium ezelőtt 2000 évvel sokkal sikeresebben
megoldott. Általában mondhatjuk, ha jól értem az al-
truizmust, hogy az azt kívánja, hogy magáról megfe-
ledkezve, embertársa érdekét vegye az ember kiindulási
pontjául. Van-e szankciója vagy csak eszköze is eme
tudománynak? Nincs sehol a tudósok könyveiben, fej-
tegetéseiben; ennek segélyével népeket vezetni nem
lehet. Az altruizmus szép, de vakmerő dolog. Csődöt
fog mondani, mert nincs szankciója, s nincs eszköze
a tudománynak annak keresztülvitelére. Az altruizmus
azt kívánja, hogy feledkezzünk meg magunkról és em-

bertársaink érdekeit vegyük kiindulási pontul. Az evan-
gélium sokkal természetesebb, sokkal nemesebb; azt
mondja: szeresd felebarátodat, mint te magadat. Nem
mondja, hogy megöljem magam, csak azt kívánja, hogy
úgy cselekedjem és úgy gondolkozzam embertársaimról,
a mint én kívánom, hogy velem cselekedjenek. És ezt
a sokkal kisebb mértékű követelményt is ellátta a jövő
élet és az evangélium minden biztosítékaival és minden
erkölcsi következményeivel. És mit tapasztalunk? Két-
ezer éves küzdelem után nem mondhatjuk, hogy ez a
tan teljes mértékben uralkodik az emberek szívében,
lelkében, s hogy kizárólagos úttörője, indoka lenne
cselekedeteiknek. Mit kíván és remél tehát a tudomány,
hogy sokkal többet, az emberi természettel nem any-
nyira megegyezőt szankció nélkül valósítson meg?
Ez csak vergődés, és minél jobban erőlködik, annál
nagyobb lesz a csőd. Mi ide nem megyünk, mi meg-
maradunk az evangélium alapján, ennek erkölcsi tanait
akarjuk bevinni a népbe; ezzel beérjük teljesen, és
annál nagyobb lesz győzelmünk, minél nagyobb ered-
ményeket érünk el. Mi protestánsok a népet az isteni
tisztelet minden mozzanatában segítségül hívjuk. A
cura pasztoralisnak feladata, hogy a nép minden réte-
gében és felfogásában összehozzuk, kibékítsük, elfogad-
tassuk az evangélium tanait. Meg vagyok győződve,
hogy irodalmi társulatunk erre működése, a mikor egy-
felől a tudományt ismerteti külföldi mozgalmában úgy,
mint belföldi kutatásaiban, másfelől népies kiadvá-
nyaival visszatér, hol a történelem, hol az erkölcsi
példákban azokhoz a felfogásokhoz, a melyekkel a nép
rokonszenvez s a melyek a nép képzeletét, szívet meg-
ragadják. Azt hiszem, nem túlzok, ha azt állítom, hogy
ezen a téren működhetünk legsikeresebben. És ha a
tudomány legújabb vívmányait és a szocialisztikus moz-
galmaknak minden — kétségtelenül humánus — szem-
pontjait is érvényesíteni akarjuk, akkor is oda jutunk,
hogy vissza kell térnünk az evangéliumhoz.

Nem tagadom, én, ki annyi anyagi kérdéssel fog-
lalkoztam az életben, a kinek hivatásomnál fogva a
materialis dolgokkal kell foglalkoznom, érzem azt és
az a rengeteg sok közügy, a melynek előhaladása ez
idő szerint gyöngye kezeimre van bízva, annak minden
nyomora, minden küzdelme, minden baja még inkább
meggyőz a felől, hogy anyagi gondok között az élet
nemesebb feladatainak megfelelni igen nehéz, és ezért
én egyházunkban is mindig arra törekedtem, hogy a
kikre a mi tudományunk és annak terjesztése első
sorban bízva van: papjainknak, tanárainknak anyagi
ellátásáról minél jobban gondoskodjunk; mert, igen
tisztelt nagygyűlés, azt a tépelődést, melyet az élet
gondjai előidéznek, azt a kísértést, a melyet az élet
a szívébe becsepegtet, főleg a vezetők szívében állan-
dóvá tenni rendkívül veszélyes, s katóli jellem és krisz-
tusi lemondás kell ahhoz, hogy bajokkal küzdve, egész
odaadással, teljes ruganyossággal, egész lelki frisseség-
gel és lelkesedéssel dolgozzék valaki. Pedig csak ekkor
lehet a népbe átönteni valamit, ha a pap és tanító
teljesen oda adja magát szent hivatalának. Prédikálták,
ma is hallottam azt a gyönyörű hasonlatot, a hol az
evangéliumok beszélnek a liliumok ruházkodásáról és
a madarak táplálkozásáról. A mindenható Istennek
nagy hatalmát akarja kifejezni ez a kép, de nekünk

ennek elismerése mellett is, és a megnyugvásnak azon nagy mértéke mellett, melyet ebből meritünk, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy e hasonlatot gyakran tévesen magyarázzák. Mind ez nem zárja ki, hogy a lilium kedvező talaj nélkül el ne száradjon és a madár enyhébb égalj alá ne költözzék, a hol élelmet talál. Ne feledkezzünk meg tehát papjainkról és tanárainkról; mert Isten hivatása van ugyan náluk és ők azon megnyugvást, a melyet e hasonlat kifejez, teljes mértékben osztják, — de ne menjünk túl a hasonlat követelményein. A talajt kell alkalmassá tenni és az éghajlatot, hogy a működés egészen lelkes, sikeres és odaadó legyen. Ép így kell törekednünk vezetőink szellemi színvonalának emelésén is. Ezért volt törekvésünk, az irodalmi társulat csekély forrásai mellett is, nemcsak monografiát, folyóiratot, de magyar bibliai lexikont is kiadni. En ezt rendkívül fontosnak tartom; mert a biblia, midőn újabb tudományos kutatásait a pap és tanár rendelkezésére bocsátja, oly lelki erőt, felvilágosodottságot ad annak, melylyel nem vetelkeddik semmiféle tudomány e földön. De annak a magyarázatnak sem a történetébe, sem a geológiába, sem az archeológiába, sem a többi tudományos kutatásokba, sem a fejlődés történetébe ütközni nem szabad. Ha az ember elmegy a templomba és felvilágosodott, s hall olyan történelmi, geográfiai, archeologiai botlásokat, a melyek a tudomány mai állása szerint meg nem állanak, akkor elvész a hatása a szent beszédnek és a pap is sablonszerűleg morzsolja le beszédét. De ha ott van a bibliai lexikon alapos, feldolgozott, magyarázó felvilágosításával, és abban a helyzetben van, hogy a tudomány színvonalán hirdetheti a vallást, ez nagy dolog; mert ott jó első sorban összetűzésbe a vallás a tudománnyal, a hol nem akar, vagy fél tudomást venni a tudományos kutatások eredményeiről. Nem kell féltetni az evangéliumot a tudományos kutatásoktól! Kiállta az már 2000 esztendő kutatását, s minél többet kutatjuk eredetét, keletkezését, annál felvilágosodottabb, annál becsesebb, annál üdvösebb. Nem tagadom, nem zárkozhatom el azon aggodalmak, kételyek elől, a melyek főleg az utóbbi időben a protestantizmus terén nálunk felmerültek. Törvényeinkben lényeges változások történtek és ezek, — nem tagadom — a helyzetben lényeges változásokat idéztek elő. Ezt tudatosan és büszkén mondom, mert ezektől én nem félek, hiszen régebben a protestantizmus küzdött azért, hogy a compelle intrare a törvényekből törültesse. Ma minden talpalatnyi földet meg kell védelmezni, — minden lelket veszélyeztetve láthatunk és ennek következtében éjet és napot egybe kell tenni azok megvédésére. Ez óriási nehéz feladat. De akárhogy erőltettük volna a törvényhozási intézkedéseket, ez elől ki nem térhettünk volna; és én jobb szeretem, ha föld felett folyik a harc, mint ha eláaknáztatik. Azt mondják, csekély eszközeink vannak s az ellenség erős. Tagadhatatlanul igaz. De kérdem: csak a lelkiekben, csak a protestantizmus terén vagyunk-e így? Hiszen kérem, földmivelésünk minden nap, minden órában küzd; védelmeznünk kell szőlőinket, burgonyánkat, erdeinket, gabonánkat, s ezek miatt a legerősebb küzdelemben vagyunk. Nem tudjuk, hogy holnap reggel nem új fegyver-, ágyú-találmányra ébredünk-e, a mely semmivé

teszi mindazt, a mit eddig alkottunk. A társadalomban új rétegek emelkednek fel, a melyekről eddig azt gondoltuk, hogy mozdulatlanok. Új vágyak, új szenvedélyek keletkeznek. — Ott van az ipar és kereskedelem nagy tere; — egy újabb találmány felforgatja mindazt, a mi eddig fennállott, s holnap újlag kell kezdeni a küzdelmet. Anyagi dolgokban azért feladjuk-e a küzdelmet? Nem! Ha tehát anyagiakban a küzdelmet fenntartjuk, akkor az evangélium melletti küzdelmet is folytassuk. Ha van kitartásunk, ha van lelkesedésünk és bátorságunk anyagi érdekeink védelmére — és hogy van, e nemzet jelenlegi helyzete is bizonyítja, — akkor kell lenni kitartásunknak, erőnknek és lemondásunknak arra, hogy a lelki küzdelmet felvegyük reggeltől estéig, estétől reggelig. És ott, hol nem erőszak, nem persvázio, hanem a teljes felvilágosultság, példa, ész és szív útján hódíthatunk: — hódítunk is! En, mélyen t. nagygyűlés, olyan helyen állok, a mely nékem ezt az önértetést hízósítja. Önértettel, büszkén mondom el, hiszen hét püspök vesz körül; Debrecen levegőjét szívom, s a magyar protestantizmus fókuszában vagyok. En a békés küzdelmet felveszem, bátran, határozottan és biztos reménnyel a győzelemben — üdvözlöm a nagygyűlést!

(A »Prot. E. és Isk. Lap« után.)

»A népért a néppel.«

A cikkünk fölébe írt mély jelentőségű és nagy horderejű szavakat *Hegedűs Sándor* miniszter, a protestáns irodalmi társaság egyik elnöke, s nemzetünk politikai életének is egyik vezéregyénisége mondotta irodalmi társaságunk debreczeni közgyűlésében. Dolgoznunk kell a népért a néppel. E kijelentést még fontosabbá teszi az aktualitás. Valóban, éppen szükség volt kimondani ez elvet. Kimondani magas helyről messzi hallhatólag s kimondania oly férfiúnak, ki mindenképpen odahallgatást igényelhet.

A népért a néppel! E szavak így együtt, teljes csonkítatlanságukban fejezik ki az igazságot. A klerikalizmus ez igazságnak átvette — felét. Mert a klerikalizmus megfeszített erővel dolgozik a néppel. Nem a *népért*, de a *néppel*. A klerikalizmusnak nincs más célja, csak saját maga. Minthogy azonban a néppel dolgozik, föltudja kelteni azt a hamis látszatot, mintha a népért dolgoznék. Csak imént folyt le a németországi Neisseben a katolikus gyűlés. Mily fényes sikere e gyűlésnek! És pedig oly országban, mely protestáns ország s oly nép között, melyről az mondatik, hogy a protestantizmus az ő geniusa. A neissei katolikus gyűlés egészen tipikus s világot vet a klerikalizmus lázas működésére, rengeteg aspiratióra. A neissei katolikus gyűlés 37 határozati javaslata kiterjed politikai, gazdasági, szocialis, egyházi és humanitarius kérdésekre. Az emberiség életében nincs oly tér, hová be ne tette volna lábát a klerikalizmus. Mindent a néppel, de mindent egyházi egoismusból. A klerikalizmus az öncél. Hangoztatja a tanszabadságot s itt az iskolának jézuita kezére bízását forgatja eszében. Kérkedik az egységes nemzeti államhoz ragaszkodásával, német érzületével, de a vallástanítás nyelvét illetőleg

concessiokat tesz a nemzetiségeknek. A trón támaszául ajánlkozik, de észre vévén, hogy a császár mellszobra áll az első helyen, nem nyítja meg addig a gyűlést, míg az első helyre a pápa mellszobrát oda nem helyezi. És ez a néppel ugyan, de önmagáért dolgozó klerikalizmus félelmesen munkakörébe vonja a csekélységnek látszó és világra szóló dolgokat egyaránt. Elhatározza befolyást gyakorolni a színházak műsorára s visszaállítani törekszik az 1870 óta szünetelő egyházi államot. Kopp érsek fennen hirdeti: a pápa a világ legnagyobb erkölcsi hatalma. A földön a pápaságnak van legnagyobb erkölcsi befolyása s a pápa számára vindikálja a világbirói széket. A katolikus munkásokhoz pedig így szól egy szónok: »Most már haza térhetek azzal a boldog tudattal, hogy a ti ügyetek a legjobb kezekben van. Fölöttetek éber szerető szemekkel örködik a püspök « E kenetes bombastokat áhitatosan szívja be a nép s e kenetesbombastok mellett csodálattal gondol a klerikalizmus nagy hatalmára a gazdagabb nemesség, sőt a *protestáns* felső osztály is. És mi se mosolyogjunk igen. Mert azok a szavak nem csakis bombast, de lázas törekvést, szakadatlan működést is jelentenek. Németországban megtörtént már közelebbről az az eset, hogy a klerikalizmus által vezetett munkások egy építkezésnél, hol a szocialdemokrata munkások strikeolni kezdtek, azonnal vállalkoztak a munkát félbehagyó szocialdemokraták helyébe lépni s az építkezés szünetelését megakadályozni. Csoda-e, ha a klerikalizmus előre hirdeti: én vagyok a társadalom megmentője! Valóban csaknem félelmes ez a klerikalizmus munkásság a *néppel*. Munkásokat népszónokokká képez s ifjú papoknak stipendiumot ad szocialis tanulmányok végett. A magyarországi klerikalizmus is dolgozik. Van országgyűlési pártja, mindenféle sajtója. Rátette kezét a gyermekekre, a nőkérdésre, a betegeknek, a szövetkezeti ügyre is, az iparos, a gazda érdekköreire is. A magyarországi klerikalizmus is utáncsinálja azt, a mit a németországi klerikalizmus tesz, egész odáig, hol a „katolikus munkásnők Otthona“ éppen most bocsátja ki fölhívását az ország plébanusaihoz, hogy a fővárosba menő cselédekhez hozzá irányítsák, kiket aztán ez egylet már az indóházban vár és gondjaiba vesz, vagy egész addig, hol például a »nyitrai katolikus kőművesek önművelődési és önszegélyi egylete« kimondja, hogy elnöke mindig csak katolikus pap lehet. És a klerikalizmus ráteszi kezét a hadseregére is. Egy a francia kamarához benyújtott petitio mondja, hogy a hadseregben a jezsuita növendékek titkos szövetséget alkotnak s e szövetség a maga tagjait támogatja, a függetlenebb részt pedig üldözi. Jezsuita növendékek foglalják el a magasabb posztókat s ők a vezénylet urai. Tábornokok, magasabb rangú tisztek jezsuitákra bizzák fiaik nevelését. Igen, a klerikalizmus azon az úton van, hogy kezébe vegye az emberiség lelkiismeretét és anyagi existenciáját is, lelkét, testét egyaránt. Mindent át fog a római hinár. Valljuk csak meg, hogy a klerikalizmus tud dolgozni — a néppel. És mily szervezett, mily virtuoz gyűléseinek tartásában. Egyik-másik gyűlését más gyűlésekkel combinalva tartja. Ime a neissei katolikus gyűlés alkalmával gyűlést tartott a rengeteg Volksverein is. Munkás-egyletek hosszú sorai vonultak föl zászlók alatt és sokszor mez-

telen lábas, hajadon fejű kapucinusok vezérlete mellett. A föllépés nagyszabású, széles hullámú s megmozdítja a tömegeket. A klerikalizmus ért a görögtűzhöz és nagymestere a szemkápráztatásnak. És? És a hamelni patkányok, a monda szerint, követték a patkányfogó varázsfuvoláját.

A klerikalizmus dolgozik a néppel, de *nem a népért*. Mi pedig a *népért* dolgozunk; de a *néppel* dolgozunk-e? A debreczeni gyűlésen nem volt ott a nép. Az ünnepélyes istentiszteleten sem volt ott. Ott volt egy illusztris testület, de maga a nép nem reagált. Tudjuk jól, hogy a debreczeni gyűlés egy *irodalmi társaság* közgyűlése volt. Mindegy. Legyen az az irodalmi társaság gyűlése is összekötve egy valóban nagyszabású protestáns gyűléssel. *A népért a néppel!* mondta a protestáns irodalmi társaság nagy elnöke

Azonban e kijelentés: „*a népért a néppel*“ a protestantizmus *egész* munkásságára vonatkozik. E kijelentés: egy tiszta protestáns elv. Ne tagadjuk, hogy a protestáns praxis nem tud mindig lépést tartani a protestáns elvekkel. A protestáns egyház nem dolgozik eléggé a néppel és így sokan azt képeznek binni, hogy nem is a népért dolgozik. Mi egyházunkat fölöttébb az intelligencia egyházává tettük. Bizonyynyal dicsőségünk, hogy a valódi intelligenciának mi vagyunk méltó egyháza, de szükség, hogy a népnek is egyháza legyünk. E szavainkat értse meg a predikátor is, a lelkipásztor is. Nem szabad történelmi egyházunkat bizonyos értelemben *magas egyházzá* formálnunk át, s a *nép-egyházat* a szektáknak engedni s a népet a socializmusnak és klerikalizmusnak dobni oda. Egyházunk elveszti így minden osztályt egyesítő, egyetemes irányát. Valljuk csak meg, hogy mi igen a világ fölébe, talán az elméletek regioiba emelkedtünk, pedig mi és a mi egyházunk a *világba* vagyunk küldve s nekünk e világban és e világ által kell megvalósítanunk a jót, igazat, a legmagasb eszményt is. Valljuk csak meg, hogy mi imádkozunk ugyan a néppel, bár azt mondják, hogy diplomaink mind üresebbé lesznek; de nem dolgozunk eléggé a néppel. Nem mondom, hogy nincs hitünk; de hitünknel is kevesebb cselekedeteink vannak. Annyira elfoglalt Istenhez való viszonyunk rendezése, és pedig elméleti rendezése, a mi különben igen fontos és igen szükséges, hogy a világhoz való viszonyunk rendezése és pedig praktikus rendezése háttérbe szorult. Ennélfogva vannak protestáns eszméink, de nincs protestáns erkölcsünk. Van elméletünk, de hol van munkánk, életünk? Ohajtjuk, hogy a protestantizmusnak a világhoz való viszonya evidensebben és több energiával fejeztessék ki tényleg és a néppel való munkálkodásban. A keresztyénség maga egy nagy sociális esemény is. Egyházunknak s ennek organumainak, sőt minden egyes protestánsnak a sociális téren is érvényesülnie kell. Az nem lehetséges, nem szabad, hogy a korszakok problémáinak megoldásában a protestáns egyház és a protestáns papság részt ne vegyen. Nem akarjuk itt konkrét részletezni, azokat a munkákat, melyek mindnyájunkra várnak. Fölösleges is. Hiszen fönebb szoltunk a klerikalizmus munkájáról és pedig *nem* a klerikalizmus kedvéért szoltunk. A klerikalizmus tevékenységének mezőire rámutattunk. Nős? Azok a mezők: *a mi mezőink!* Mert mi a *népért*

dolgozunk *Csak annak van joga a néppel dolgozni, ki a népért dolgozik.* Köszönet Hegedüs Sándornak, e vezérembernek, hogy kiadta a jelszót: *a népért a néppel!* Köszönet, hogy a protestantismusban, sőt protestáns egyházainkban, papjainkban lappangó nagy erőt helyes útra indítja. A népért a néppel! Mintha egyházi életünkben s így társadalmi életünkben is új, áldásos fordulat előtt állnánk. Mintha új szellő érintené homlokunkat!

Molnár Albert.
szerkesztő.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság közgyűlése Debreczenben.

Tizenötödik évi közgyűlését tartotta e hó 20 án a M. P. I. T. s ezuttal harmadik vándorgyűlését Pápa és Kolozsvár után Debreczenben, a magyar protestantizmus egyik legelőkelőbb és metropolisában, mindenkori védbástyájában. A helyi rendező-bizottság buzgólkodása folytán a vendéglátó város főbb utvonalai lobogódiszben pompáztak, külsőleg is kifejezve ez által azt a szíves vendéglátást, melyben a vendégek állandóan részesültek a lakosság részéről is.

A vendégek közül elsőként a legtávolabbi erdélyiek érkeztek *dr. Bartók György* püspökkel élükön a messzi Háromszékről *Vén Mihály* és *Bodor Géza* esperesek, *Bodor János* zágoni, *Zayzon János* erzsébetvárosi lelkészek, *Benke István* gimn. és *Nagy Károly* theol. tanár. A Budapest-felől jövő vendégek legnagyobb részét az estveli vonat hozta s már az ismerkedési estély elárulta a maga látogatottságával, hogy a másnapi közgyűlés egyike lesz a Társaság legnépesebb dísz-közgyűléseinek. És úgy lett. Számban és jelentős személyiségek részvételében impozánsabb közgyűlése, az alakulást kivéve, aligha volt a Társaságnak. *Hét püspök*, mind az öt kálvinista, Gyurátz és Zelenka luth püspökök, *Hegedüs Sándor* miniszter társulati alelnök, most már társelnök, *grf. Dégentfeld* főgondnok, *Simonffy* polgármester, *Ujlaki, Rázsó, Dókus, Juhász, Bernáth Elemér*, stb. tekintélyes világiak, 16 theol. tanár vagy 300 lelkész s tanár az ország minden vidékéről a Dunántul és Erdély legtávolabbi vidékeiről is.

A nagy gyűlés programjában szerint istentisztelettel kezdődött a nagytemplomban. A gyönyörű, hatalmas boltívek alatt oly felségesen zengett a »Jövel Szentlélek« melódiája, úgy szárnyalt a lélek a *Gyurácz* püspök imája szárnyain! Milyen kár, hogy mindebből a debreczeni kálvinista nép nem vette ki a maga részét. Mert a »népet« csakugyan nem láttuk sehol. Ima után *Petri Elek* budapesti ref. theol. tanár tartotta az ünnepi egyházi beszédet Lukács ev. 12. 32. alapján: »Ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy adjon nektek országot!« — Azzal kezdte, hogy napjainkban mintegy megsibbasztja a lelkeket a *reménytelenség* és *bátortalanság* a *hitetlenség* és *vallási türelmetlenség* terjedése elleni harcban. Pedig nekünk nem szabad megengednünk, hogy a keresztyénség lényege, az Isten-országa kérdésessé tétessék. Erre nézve van biztatás és bátorítás

az alapigében számunkra. Fejtegeti aztán, hogy az Isten-országa *új vallásos*, és *új erkölcsi életben áll*: az Istennel kibékült és a Szent Lélek közösségébe lépett ember istenfiuságában, a hol az ember egyesül a Krisztus által Istennel hitben és szeretetben. Isten-országa ezek szerint nem *külső hatalom*, hanem *belső lelki erő*, mely az igazság, önzetlenség, szeretet, hűség, szóval *az emberi élet ideáljainak szolgálata*. Így az Isten országa nincs az egyház külső hatalmi állásához kötve, sem annak szervezetéhez. Téved, a ki ebben keresi Isten-országa uralmát. Az a lelkek megszentelődésében áll csupán. A váltság szükségérzete ismételten ajkunkra adja a fontos kérdést: »mit cselekedjem, hogy az örökéletet elvegyem!« A kik e kérdést komolyan felteszik, azok az Isten-országa útjára léptek. Felkelteni az emberekben e kérdés iránti érdeklődést és egyesíteni az ilyen tagokat közös munkára: ez a »királyi papság« protestáns elvéből folyó kötelesség *minden egyes tagra nézve*. Ezen munkál a M. P. I. T. is. Neki, a most még kicsiny seregnek is szól az alapige biztatása. De e biztatást minden egyes tagnak hallania kell, mert a ki Istennek munkára hívó, küldő szózatát soha sem hallotta, az tévelyeg, annak nincs mire hivatkoznia, nincs mit követnie. Csak, ki e biztatást saját szívében érzi, saját fülével hallja, csak a ki hisz az Isten-országában, az igaznak, jónak erejében és diadalában: csak az küzdhet a siker bizonyos reménységével. A mi diadalmunk pedig a mi hitünk, mely meggyőzte a világot!«

A sallang nélküli egyszerű, de mély meggyőződéssel fakadt beszéd a szónok keresetlen, de szívekhez ható közvetlenségével előadva, mély hatást gyakorolt a hallgatóságra. Sokan mondtuk: ez a protestáns, ez az igazi evangéliumi igehirdetés, nem a kulináris, hanem a nemes népiesség!

A szorosabb értelemben vett közgyűlés a kollegium egyik nagy termében folyt le zsfolt teremben. Az elnöki megnyitót *Gyurácz Ferencz* evang. püspök mondta, hévvel, nemes lelkesedéssel. Tragikus véget ért királyné asszonyunk emlékének voltak szentelve az első szavak. Aztán a vendéglátó Debreczennek mondott köszönetet, »mely velünk lelkesül azért, a mi protestáns és magyar«, s a mely nemcsak a multban volt a protestantizmus erős vára, de a jobb jövő reményének is záloga, hithűségével, intézményeivel és munkájával. Áttér később a Társaság feladatainak, törekvéseinek ismertetésére. »Népünk vallás-erkölcsi élete építésének első helye ugyan a templom, de a gondoskodásnak nem szabad visszamaradnia a templom küszöbén, hanem fel kell keresni a családot otthonában is oly olvasmányokkal látni el őket, a melyek élesztik és építik a törvénytiszteletet, a kötelesség iránti hűséget, az egyházas és hazafias érzületet.« Erre szolgál multunk ismertetése, a vallás-erkölcsi élet ápolása, hitünk fundamentumának a szentírásnak minél alaposabb tanulmányozása. Az I. T. e feladatok megoldásán munkál történelmi és vallás tudományi értekezései és monográfiái által, népies kiadványai, iratai által s végre a tervbe vett »Bibliai Lekszikon« közrebocsátása által. A maga részéről tehát e tekintetben is igyekszik megtenni kötelességét. E munkája által is méltó a tiszteletre. De támogatásra méltó különösen

azért is „mert a két protest. egyháznak közönsége előtt egy *közös munkatért* jelöl ki. A két testvér-egyháznak ugyanazon alapja van: a szentírás; ugyanaz a célja: a világosság és igazság uralmának terjesztése. Jó és rossz napokban ismerjük, becsüljük hát egymásban a testvért. Ne keressük az elválasztó pontokat, hanem a testvéri egyesülést a gyakorlati élet munkájában a közös ellenségek ellen. Krisztusnak egyesítő lelke legyen és maradjon velünk, az ő áldott Szent Lelke adja áldását munkánkra

A hosszantartó lelkes éljenzéssel és tapssal fogadott megnyitó után *Kiss Áron* a tiszántúli egyh. kerület agg püspöke üdvözölte a Társaságot »magyaros őszinteséggel« a kerület, város és egyházköztség nevében, mire *Hegedüs Sándor* miniszter, társulati alelnök felelt e lapok homlokzatán szószerint közölt hatalmas, igazi vallásos és egyházas lelkesedés szülte és lelkesedést keltő beszéddel.

Hegedüs Sándor a mi kálvinista egyházunk méltó büszkesége, a kálvinista jellemnek napjainkban egyik legkimagaslóbb mintaképe, a ki büszke rá, hogy kálvinista s a ki — mint maga többször kifejezte — sikereit első sorban vallásos hitének köszöni, de e hit folytán sikereiben csak újabb munkatért, feladatokat lát mindenütt. Valóban, ő egyházunknak egyik legrokonszenvesebb, legeredményesebb »világi papja.« Mekkora hittel, mekkora lelkesedéssel szól, ragad magával, buzdít, bátorít! A magyar protestántizmust, már csak az I. T. körül kifejtett munkálkodásával is örök hálára kötelezte. Ujra és újra elolvassuk a Debreczenben mondott beszédét. Mily felséges, mily nemes a gondolkozása mint államférfinak és egyháztagnak egyaránt! A tudomány »esetleges« csődjéről akkora körültekintéssel, oly helyes fenntartással s a határvonalak oly precíz meghuzásával szól, hogy e tekintetben sok theologus szakférfiu tanulhatna tőle! Az evangéliumhoz való visszatérés neki nem az evangéliumok korszakához, hanem az evangélium szelleméhez való visszatérés. Mekkora hit, mekkora idealizmus és mennyi gyakorlatiasság e felfogásában!

Hegedüs miniszter leirhatatlan hatású beszéde után a Társaság fáradhatatlan, buzgó titkára *Szóts Farkas* theol. tanár olvasta fel titkári jelentését, melyért neki s általán a nemes buzgó munkálkodásért az elnökségnek köszönet szavaztatott. — *Balogh Ferencz* theol. tanár »A reformáció és a magyar nemzeti szellem egymásra való hatása« címmel tartott az egész hallgatóságot elbűvölt beszédet. Rá pedig a mi kedves költő papunk *Szabolcska Mihály* szívéhez szóló, bájos költeményeket.

A dísz-közgyűlés tárgysorozata Hegedüs Sándor zárszavaival végződött, a melyben derűs lelkének annyi kedvességével »árulta el a nagy titkot, mely a közgyűlés Debreczenben való tartásával van kapcsolatban: t. i. tagokat is akarunk verbuválni!« — Nem hiszem, hogy meg ne értettük és értették volna mindnyájan, hogy mi itt a cél s hogy az egyének is fel ne buzdultak volna a saját körükben való verbuválásra. A díszgyűlés az elnökség éltetésével ért véget. y.

Egyházi élet.

A marosi egyházmegyéből.

A marosi ev. ref. egyh. megye f. év. jul. 3-án és 4-én közgyűlést tartott, melyet fontos tárgyai mellett már az is örök emlékezetűvé tett, hogy az néhai *Szász Domokos* püspök aa. emlékére szentelt gyászünnepély volt kapcsolatban. A m.-vásárhelyi ref. egyház várbeli templomában szépszámmal összegyűlt közgyűlési tagok és érdeklődő gyülekezet előtt a XC. zsoltár 2. versének eléneklése és a ny. szeredai székely dalkör szabatos gyászéneke után *Ravasz János* esperes aa. valódi prófétai ihletségű, megható buzgó imát mondott s a jelzett dalkör köréneke után b. e. nagy püspökünk elévülhetten érdemeit híven feltüntető, emlékét megörökítő gyönyörűen kidolgozott és elragadóan előadott emlékbeszédet tartott *Viski Gyula*, somosi lelkész aa. Ezsaiás LVII rész 10. verse alapján.

Ezután a közgyűlési tagok a vármegye tanács-termében összegyűlvén esperes, aa. isten segedelmét kérő rövid ima után a közgyűlést megnyitja s tárgysorozat előtt elfogadtatott *Horváth József* képviselő aa. amaz indítványa, hogy a gyászemlékűnnepélyen mondott ima és beszéd kinyomassék és minden egyh. községnek s egyh. m. képviselőnek megküldessék s a közreműködőknek jkvi kivonatban köszönet nyilvánítsassék.

A közgyűlési tagok névsorának felolvasása után esperes aa. a gyűlést megalakultnak jelentette ki s felolvasta, teljtartalmulag jkvbé vétetni határozott évi *jelentését*, melyben mindenek előtt gyászeseményekről emlékezik meg; mély fájdalom hangján szól ama megrendítő gyászról, mely Felséges királynénk, hazánk, nemzetünk örangyala *Erzsébet királyné* szomorú kimultával a hazát, sőt az egész művelt világot érte Mélyen lesújtó gyász hír rázta meg ez év elején is egész erd. anyaszentegyházunkat, egyet. magy. ref. egyházunkat *Szász Domokos* püspökünknek, az egyházát, nemzetét forron szerető, annak magasrendű érdekeit buzgón munkáló, nagytevékenységű s ez által elismert érdemeket szerzett férfiúnak halálával. Egyh. megyénkben is 7 lelkész és 1 tanító tért örök nyugalomra, kiknek számára az isteni gondviselés kisebb munkálkodási kört jelölt ki életükben, de a kik a kevesen is híveknek találtattak s ez által elismerésünkre s emléküik tiszteletben tartására méltókká tették magukat. Ennek kapcsán elfogadtatott esperes aa. amaz indítványa, hogy az idők rendjén elhaló lelkészeink, tanítóink s érdemes világi férfaink rövid életrajza a közgy. jkvbé felvétessék, ezek életében úgy is elég tér nyílik arra, hogy munkálkodásukkal egy-egy becses adatot szolgáltatassanak egyházaink történetéhez, mely adatok a jkvbén megörökítetténeek, sőt az utódoknak buzdításul és tanúságuul szolgálának.

Sok munkát adott az 1898. XIV. t. cz. az ugynevezett *kongrua törvény* alapján készített lelkészi fizetési kimutatások összeállítása, rendezése, felterjesztése, melyből kitűnik, hogy az egyh. megye 63 lelkészi állomása közül 7 egyház kivételével mindenik rászorul az állami kiegészítésre. De a mig itt egy szebb jövő reménye táplál, addig aggodalommal tölt el a *lelkészi nyugdíjintézet* hiánya, mely égető szükségét pótolna, úgy a munkaképtelenné vált lelkészekre, mint azok

egyházaira nézve is. Félfizetésre, orsz. gyámintézeti jogosultság nélkül nem lehet rendes lelkészt kapni s e miatt szenved a gyülekezet, valláserkölcsei élet, szóval szenved az egyház anyagi és szellemi tekintetben. A f. évi áprilisban tartott konvent tárgyalta az erd. egyh. ker. több egyh. megyéjének e tárgyú indítványát, de nem találta elfogadhatónak, mert *nagy anyagi áldozatokat igényel*. A tanítók fizetései sokkal rendezettebbek, nemcsak nyugdíjjogosultak ökmaguk, özvegyeik és árváik s nemcsak államsegéllyel vannak kiegészítve okl. tanítóink fizetései, hanem az arra jogosultak e megyénk területén a korpótléket is megkapták.

Ezek után a jelentés áttér az esperesi működés főbb vonalaiban ismertetésére. Örvedetes tudomásul szolgált, hogy fegyelmi ügy nem fordult elő, az esperesi látogatást mult közgyűlés óta minden egyh. községben elvégezte s általában a jó rend és fegyelem fenntartását, lelkészek, tanítók, presbitériumok kötelesegteljesítését, közbékességet látott és tapasztalt mindenütt. A mi a *stat. adatokat* illeti: 1898 végén lélekszám volt 45700, született 1702 meghalt 1341, szaporodás 361. Házasságra lépett 274 pár, kik közül az egyházi áldást igénybe vette 272. Elvált 10 pár. Hozzánk áttért 24, tőlünk kitért 16 lélek. Összes kiadás építkezésekben 14:21 frt 91 kr. kegyes adományok értéke 5356 frt 46 krt teszen. Szorgalmi jövedelem értéke 2419 frt 67 kr. Magtári állás 19846 frt 53 kr; kepeváltási tőkék összege 180990 frt. Tűzbiztosítás 147050 frt összeget teszen 588 frt évi díjfizetéssel. — Betöltött 4 lelkészi állomás, a ny.-szeredai: Ravasz János; a m.-bándi: Biró András; a koronkai: Kovács László; a felei: ifj. Rákosi Lajos aival.

Követésre méltó például említi fel a jelentés, hogy Selyében *közmivelődési, olvasó egyesület* alakult, hol különösen a téli estéken lelkész és tanító aa. által felolvasások tartatnak. Ily egyesület, melynek jótékony hatása elmaradhatatlan, alakult már régebben Ny.-Szere-dában, Makfalván, közelebbről Tompán, Ny.-Szent-Im-rén stb; követésre méltó példa gyanánt szolgál a somosdi lelkész aa. által felállított *lelkészi könyvtár* is, mely hivatva van — bár más úton — afennebbi nemes célt szolgálni. Ennyiben mutatja fel az igen tartalmas esperesi jelentés a mult közgyűlés óta előfordult anyagi és szellemi mozzanatok képét. Nagy elismerésre méltó már az is, hogy derék esperesünk kezei közt év folytán 1632 ügydarabb fordult meg s elintézte mind.

Az e. m. is fáradhatlan buzgósággal működött, midőn 17 ülésben 490 ügydarabot látott el, elintézetlen egy sem maradván; jegyzőkönyve a hűség és törvényes formák szentpontjából a legteljesebb elismerést érdemlő gondnal és pontossággal van szerkesztve és vezetve, miért a közgyűlés, úgy fő- mint aljegyző aainak jkvi elismerést szavazott.

Tárgysorozat rendén *Ilyés Károly* ehm. algondnok aa. lemondása folytán üresedésbe jött algondnoki állásra jelöltettek: *Ilyés Lajos, Péterfi Dénes és Bálint Dénes* aai; egy fegyelmi birói állás is betöltött *Márton János* képviselő aaval, kitől az eskü a gyűlés színeén bevétetett. Bekebleztettek: *Kobori János*, koll. felszentelt tanár; *Biró András* m.-bándi és *Kovács László* koronkai pap aai, valamint 8 új kántor-

tanító. *Adi László*, b.-madarasi kántortanító aanak 40-évi buzgó szolgálat után méltán kiérdemelt nyugdíjazása alkalmából elismerését és szerencsekívánátát fejezte ki közgyűlésünk.

Elismeréssel vétettek tudásul a tanügyi előadó, pénztáros és számvevő aai. jelentései is.

Indítványok során *Tóthfalusi József* aa. utalva a vallás és közokt.-ügyi Miniszter urnak ama rendeletére, mellyel az erd. rom kath. püspök címét *erdélyi püspök* címére változtatta, mely rendelet reánk nézve nemcsak sérelmes, de a vallásfelekezetek közötti jogegyenlőség megbontására is vezethet indítványozza, hogy részletesen indokolt felterjesztésben kéressék fel a Mélt. Ig. Tanács, hogy e kérdést terjeszse az egyh. ker. közgyűlés elé, hogy az ezen sérelem elleni tiltakozását a törvényes formák között, szilárd elhatározással kifejezhesse. Az indítvány elfogadott és határozattá emeltetett, hogy az összes erd. egyh. megyéket hasonló felterjesztés és kérés megtételére közgyűlésünk körlevélileg felhívja.

Elfogadott *Péterfi Dénes*, tanácsbiró aa. amaz indítványa, hogy tekintettel különösen a mi nagy kiterjedésű e.-megyénkben felszaporodott esperesi teendőkre, esperes aa. mellé *segédlelkészi állás* szerveztessék, lehetőleg államsegéllyel.

A küllömenti papi értekezlet beterjesztett indítványa értelmében a *kedvezményes vasuti jegy* megnyerésére nézve felterjesztés létezik a Mélt. Ig. Tanácshoz.

Elfogadott *Péter Károly*, makfalvi tanítónak amaz indítványa, hogy a kántortanítói egész fizetésnek a nyugdíjnak való beszámítása, vagy a tanítói fizetésül megállapított félfizetésnek államsegéllyel 400 frtra kiegészítése s *így* beszámítása tárgyában intéztessék felterjesztés a nmlgu vallás- és közokt. ügyi Miniszter Urhoz.

Ezek után esperes aa. hálás köszönetet nyilvánított közgyűlésünk azon tisztelt tagjainak, kik egyházi közgyűléseink érdekében szives szolgálatokat tettek s főképen nagy elismeréssel szólt nagyérdemű főgondnokunk Mélt. *Nagy Sámuel* urról, ki öreg kora dacára fáradhatlan buzgósággal, meleg érdeklődéssel vett részt minden tanácsülésünkön s megajándékozott jóakaratu támogatásával és bizalmával

Ily szép kijelentések mellett zárult az emlékezetes közgyűlés, melyről e szerény tudósítás egy kissé megkésve számol be. — O.

* * *

A marosi egyházmegye f. hó 14-én közgyűlést tartott. Az egyházmegye az egyházkerületi közgyűlés idejét okt. hó elejére óhajtja áttenni. Az egyházkerületi gyámintézetre vonatkozólag, az igazgató-tanácsi javaslat elfogadatik. A főlzabaduló gyámintézeti tőkének lelkészi nyugdíjintézetre fordítását óhajtja az egyházmegye. A szeretetházra vonatkozó bizottsági javaslat is elfogadott. Az algondnoki állásra jelöltek közül *Bálint Dénes* elhalálozott és helyébe most *Rosnyay István* jelöltetett. Az orbai egyháznak a kollegiumi tanárok közgyűlési jogosultságát megszorítani célzó indítványához az egyházmegye nem járul hozzá, azonban helyesli, hogy a tanári állásokra pályázók, ha qualificatiójuk rendben van, különbség nélkül mindnyájan választásra bocsáttassanak.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1899. szept. 18.

Elnökölt: főt Bartók György dr. püspök aa. Jelen voltak: Kenessey Béla, főjegyző, Vályi Gábor dr. elnökhelyettes, Herczeg Lajos, Becsek Lajos, Sárkány Lajos dr. ig.-tanácsosok, Török István dr. h. tanügyi előadó, Deák Albert dr. ügyvéd, Maksay János, számvevő, Deák József, pénztárnok és Kádár János dr. titkár

Elnök aa az ülést megnyitva, bejelenti, hogy Zeyk Dániel, főgondnok úr öméltósága és Sándor János ig.-tanácsos aa. indokolt elmaradásukat előre jelezték. Szolgált tudomásul.

A tárgysorozat rendjén első helyen a nagyenyedi Bethlen-kollégium ama fölterjesztése tárgyalatott, melynek rendjén a tanítóképző intézetbe magántanulóul fölvehető leánynövendékekre vonatkozó szabályzatot kérte megerősíteni. Minthogy azonban ig. tanácsunk a kérdést nem látta eléggé tisztázottnak, többirányú felvilágosítás nyújtás végett visszaküldte az ügyet az előjárósághoz.

Marosvásárhelyi kollégiumunk ismételt előterjesztésére jóváhagyta tanácsunk, ez évre ideiglenesen, a kebli özvegy-árvai gyámintézet céljaira szolgáló 60 kros díjnak a tanulóktól való szedhetését, de föl-hívta egyúttal az előjáróságot arra, hogy jövőre más forrásokról gondoskodják az e címen fennálló szükséglet fedezésére.

Marosvásárhelyi kollégiumunk ama határozata, melyben a néh. Moós István alapítványainak kamataiból a nyugalmazott tanárok részére szállásbért kívánt biztosítani. jóváhagyhatónak nem találtatott, miután nyug. tanárnak szállásbér élvezetére igénye egyáltalán nem lehet

Kackói egyházközségünk indokolt kérésére, kiadott ig. tanácsunk 100 frtot az egyház központi kezelés alatt álló tőkéből, házi kezelésre.

Főt. Püspök aa. párioló előterjesztése folytán megengedettet m.-vásárhelyi egyházközségünknek, hogy a n. Vass Tamás aa. elhalálozásával megüresedett első papi állomását egy évig betöltetlenül hagyja.

Gernyeszegi egyházközségünk készpénzzel megváltván a kántortanítói terménykepét: az erre vonatkozó szabályzata és újan kiállított díjlevelei, szokott fenntartással megerősítették.

A nyárad szentimrei egyházközség egyházmegyeileg pártolt kérésére megengedte ig. tanácsunk, hogy központi kezelés alatt álló 300 frtnyi regálé tőkét, 3 év alatt leendő visszahelyezés föltétele mellett, templomrenoválási célokra fölhasználhassa.

Ádám István, sz.-udvarhelyi lakos 21 frtos alapítványi tartozásának, ottani kollégiumunk számadásaiból leendő törlése, a fölhajthatatlanság kellő igazolása után, szokott fenntartással megengedettet.

A harói egyházközség és Gálfi Ferenc, ottani lakos közöt létrejött és az egyházközségre nézve előnyösnek talált telek-csere fölötti szerződés jóváhagyást nyert.

Az egyházkerületi közalap Jókai-utcai bórházánál, az utca leszállítása folytán, szükségessé vált át-

alakítási munkálatok, műszaki előadó aa. véleménye értelmében engedélyeztettek s azok végrehajtásával Deák József házgondnok aa. megbízatott.

A királyfalvi felekezeti iskola államosítása tárgyában kelt egyházmegyei tanácsi határozatot igazgató-tanácsunk, részint formai okokból, részint pedig az egyház nevében megajánlott hozzájárulás nagysága miatt feloldotta s így újból való tárgyalását rendelte el.

A brailai laikus missionárius ellen beadott panasz helyszini megvizsgálására kitűzött tárgyaláson panaszosok meg nem jelenvén, a panasz visszavontnak tekintetett s a további eljárás megszüntetett.

A gyulafehérvári anya- és szászsebesi leányegyházközség papi teendőinek ellátásában való segédkezésre szervezett segédlelkészi állás díjlevele, 544 frt. készpénz javadalommal, jóváhagyatott.

Az erdővidéki egyházmegye alapító levele, melyben az 1884-ben rendezett Zvingliünnepély alkalmából befolyt, a kamataival azóta 220 frtra szaporodott összegeket, theologusokat segélyező ösztöndíj alapként kezelendőleg, a theol. fakultásnak adományozta, hálás köszönettel elfogadtatott.

Deési egyházmegyénk tanácsának az iránti kérése, hogy a szükeréki desolált egyház központi kezelés alatt álló tőkájének kamata, az egyházmegye adminisztratív költségeire kiadassék, — kiegészítésre visszaadatott.

Erdővidéki egyházmegyénk kérte és az Utasítás 40 §-nak I. pontja értelmében megnyerte ama jogot, hogy eddigi két képviselője helyett hármat küldhessen az egyházkerületi közgyűlésre

A kebli pénztári hivatal indokolt előterjesztésére elhatározta ig. tanácsunk, hogy jövőre az államsegélyből folyó javadalmakat és segélyeket egyszerre, és egy összegben fogja kifizettetni, az évnegyedes és fél éves fizetésekkel gyakran fölmerült zavarok elkerülése céljából.

A nyárad-andrásfalvi egyházközség 200 frtos regálé-tőkéje iskolaépítésre és a mikesfalvi egyházközség 437 frtos regálé-tőkéje paplak építésre kiadatott.

Nagydobai egyházunk központi kezelés alatt álló terhére, az ottani lelkész részére, évi 20 frt., faváltsági járandóság rendszeresen folyósítottatott s a lelkésznek az egyházzal szemben e címen fennálló 250 frtnyi hátralék-követelése is ezen alap fölgyült kamataiból fizetett ki.

Megengedte továbbá ig. tanácsunk esperesi ajánlatra a sepsi-magyarosi egyháznak, hogy papi állomását a jövő 1900 év április haváig betöltetlenül hagyja; megengedte, hasonló nyomós indokok alapján, a deés-házai egyházközségnek, hogy 1432 frtnyi magtár-tőkét, 12 év alatt leendő visszahelyezés föltétele mellett, papiház építésre fölhasználhassa; de a balavásári iskola államosítására vonatkozó egyházközségi és megyei határozatokat nem találta jóváhagyhatóknak.

Végül még néhány személyi ügy nyert elintézést s azután az ülés, a tárgysorozat teljes kimerítésével, eloszlott.

A körlelkési szervezet revisioja.

(Vége.)

Ezen terhes szolgálat végzése közben, legtöbb helyen eddig minden fuvar-általány nélkül, gyakran veszedelmes, rossz utakon, rossz időben egészséget, ruhát emésztő utazásokat kell tennünk. Az évi út átlaga helyenként legalább 200 km. s fokozatosan emelkedőleg több helyen a 2000 kilométert is meghaladja. — Az utazással járó kész kiadások mindenünk jövedelmének több kevesebb, sok helyen igen jelentékeny részét megemésztik. Eme készkiadásoknak legalább részben való megtérítésére nyújt ugyan kilátást a kongrua törvény, de az előjelekből azt látjuk, hogy az állam a méltányosság mellőzésével arra törekszik, hogy a fuvardíjakat mindenütt a minimumra vagy még azon alól reducálja, — s aligha nem leszünk kénytelenek a 800 frtra kiegészítendő fizetésből a folyósítandó fuvardíjra ráfizetni. —

Ezekután a majdnem 800 frtra kiegészített fizetést viszonyba állítva a végzett szolgálatokkal, vajjon nem szembevethető-e az aránytalanság? s azon hátrányos helyzet, melyben állunk, s az állami kiegészítés után is állani fogunk többi paptársainkkal szemben? Figyelmünk kívül nem hagyható azon exponált helyzet sem, melyet a körlelkészek elfoglalnak, kiktől nemcsak a templomban, hanem azon kívül is, a társadalomban és a közélet minden mozzanatában, nemcsak hivatásuk, hanem a közvélemény is szintúgy megköveteli a representatiót. Képviselniük kell mindenütt nemcsak a felekezeti, hanem a culturalis, jótékonyági s különösen a nemzeti érdekeket is, mivel talán kivétel nélkül mindnyájan nemcsak felekezeti, hanem faji szempontból is veszélyeztetett helyeken szolgálunk. Ennek költségei annál terhesebbek, mivel legtöbbször más nemzetiség és felekezet dúsan javadalmazott papjaival vagyunk kénytelen felvenni a versenyt. Minden visszavonulás az általunk képviselt magasrendű érdekek rovására történik, pedig a versenyt sem most, sem 800 frt. fizetés mellett majd, nem lehetünk képesek kitartani. Azonkívül az emporiális és városi központokon általában az életmód, s különösen a ruházat sokkal költségesebb, mint falu helyen. Éhes és rongyos hadsereg pedig győzelmet nem nyerhet. — A gyermek neveltetésről tán jobb is hallgatni. Teljesen kiérdemelt és méltányos dolog volna, hogy a körlelkési fizetések rendezésénél mindezen körülmények kellő figyelemben részesüljenek, s ezen kiadások ellenértéke gyanánt a körlelkészek részére, akár az állam, akár az egyetemes anyaszentegyház támogatásának kieszközlése mellett, megfelelő »missioi pótlék« folyósítassék még az állami kiegészítés megtörténte után is. Ezen jogos igény kielégítése annál könnyebben megvalósítható, mivel az állami kiegészítés befejeztével úgy az egyetemes egyház, valamint az egyházkerület segély-alapjai a lekötöttségből felszabadulnak, s eme kétségtelenül indokolt szükségletre is legalább részben fedezetül szolgálhatnak.

Egyfelől a körlelkési állomások keresettebbé tétele, másfelől a körlelk. szolgálatban állandó vagy huzamosabb ideig való megmaradás érdekében, már a szervezet idején contemplanálva volt a körlelk. nyugdíj-

intézet létesítése. (Rkiv. egyh. ker. közgy. kj. 1887 évf. 81. sz.). Hét év telt el, míg a kezdeményezéstől eltérő alapon, — de nobis sine nobis — ugyan »a központi tisztviselők, theol. tanárok és körlelkészek nyugdíj-intézete« 1894-ben létesült. (E ker. ky. jk. 40. sz.). De a körlelkészekre nézve ez a szabályzat is lényegesen módosult az orsz. özv-árvai gyámintézet létesítése alkalmával. (E. ker. közgy. jk. 1896. évf. 61. sz.). Azonban e módosítás rendén, a körlelkészek elhalálása esetén »temetési költség« czimén, a fizetés 15 százalékában megállapított jogigény kérdése nem tisztázott, (Alapszab. 21 §. utolsó bekezd.) valamint a körlelk. özvegyeit megillető kegyév kérdése sem. — Pedig e kérdések tisztázásra szorulnak, mivel a körlelkési nyugdíj-szabályzat 31 §-a, s az »Utastítás« 203. §-a az özvegyi kegyévhez való jogosultságot beszünteti, de a módosítás, mely az özvegyek és árvák ellátását az orsz. gyámintézetre átutalja, sem egyik, sem másik kérdés tisztázásáról nem gondoskodik. — Azonban, habár ezen kérdések tisztázatlanok is, reális számítások azt bizonyítják, hogy az egész nyugdíj-szervezet mai alakjában merő illusio! s még inkább azzá lesz a theol. tanárok küszöbön álló kilépése után, mit elvileg a főtiszt. egyh. ker. közgyűlés már helyben is hagyott (1898. évi ky. jk. 56. sz.). A nyugdíj-alapnak f. é. január 1-én 27413 f. 51 krt tevő tőkéje ezáltal több mint 4000 frttal csökken, — s körülbelül 600 frt évjáradékot veszít. De ettől eltekintve, az alap jelenlegi 5 % kamatja: 1275 frt, s az évi 780 frt. tagdíj, együtt = 2055 frt az idő szerint 5600 frt alap fizetéssel, illetőleg a fizetés 46%-ával nyugdíjra jogosult négy tag 2700 frtnyi nyugdíj-igényét sem fedezi. Sőt a 780 frt évjáradék a f. évben csak részben vehető számításba, miután az orsz. gyámintézet létesítése következtében eszközölt módosítás alapján történt elszámolás szerint, a körlelkészek túlnyomó része f. évi járulékát még 1896-ban befizette, s ez már akkor a tőkéhez csatoltatott. — Tehát a hiány még nagyobb mint fennebb látszik. — Ha most már számításba vesszük, hogy 1905 jan. 1-én majdnem minden tag nyugdíj-jogosult lesz mintegy 17600 frt nyugdíj-igénnyel, s ezzel szemben hozzávetőleges számítás szerint az alap évi jövedelme csak 3300 frtot teend: látható, hogy a nyugdíj-igénynek alig egy ötöde nyer fedezetet. — Igaz, hogy az igény nem nyílik meg mindenkire, de többekre nézve megnyílhatik, s így látható az alap jövedelme és a szükséglet közötti viszony Ránk nézve ennél mindenesetre előnyösebb — sőt ahoz való jogunk elvitathatatlan — a félfizetéssel való nyugalomba vonulhatóság jogának épségben tartása, s méltánytalanság volna a terhesebb szolgálatot végző körlelkészekről megvonni egy illusio kedvéért azon jogelőnyt, melyet többi paptársaink élveznek, de a melyre több jogosultsággal ők sem bírnak, min a körlelkészek. Előre látta ez a mélt. Ig. Tanács már 1894-ben az alapszabály-tervezet kísérő előterjesztésében (Ky. jk. 40. sz.); — a nyugdíj szabályzatnak »méltányosabb elvek szerinti átdolgozását, s a theol. tanári nyugdíjalappal egyenlő mértékben leendő kerületi segélyezését« pedig a főtiszt. egyh. ker. közgyűlés is szükségesnek ismerte el (1898. évi Ky. jk. 56. sz.), s ennek foganatosítására a mélt. Ig. Tanácsot utasi-

totta is. Nem tudjuk, hogy munkába vétetett-e az átdolgozás? de a hetes bizottság munkálatából az tűnik ki, hogy az alapszabályzat 32. §-ának e) és g) pontjaiban, az alap gyarapítására megjelölt kerületi segélyezésre sincs kilátás, annál kevésbé remélhetjük az ott megjelölt segélyezésnek fokozását. — Szűkös javadalmazásunknál fogva pedig előre kizártnak kell tekintenünk minden olyan kombinációt, mely a tagok által fizetendő évi járulékok emelését célozná, mivel ez elviselhetetlen teherrel sújtaná a körlelkészeket, mint-hogy ezen teher az állam terhére már át sem háritható. — Mindezeket komolyan mérlegelve, úgy találjuk, hogy bármily szükséges volna is, a nyugdíj kérdésnek az igényeket kielégítő módon való rendezése, arra sem ez idő szerint, sem a közel jövőben kilátásunk nem lehet, minélfogva teljesen indokoltnak tartjuk a már különben is elvileg megbontott nyugdíj-alapnak feloszlását. A theol. tanárok külön nyugdíj-intézete már létesülében van. Létesíttessék szintén külön a központi tisztviselők nyugdíjalapja is; — s a körlelkészek bocsáttassanak ki a nyugdíjalap kötelekéből, teljesített befizetéseik pedig legalább kamatmentesen adassanak vissza, ha a nyugdíj-alapnak az alapszabályszerű igények kielégítését biztosító megerősítésére, újabb megterheletés nélkül, mód nem található. A befizetéseink után jogosan felszámítható időközi kamatokat szívesen felajánljuk a szeretetház javára — Úgy sem biztosított nyugdíj kilátásainknak elvesztésével szemben, megnyugvást kelt bennünk az a tudat, hogy már a legközelebbi zsinatnak munkába kell vennie az egyetemes papi nyugdíjalap létesítését, s akkor a körlelkészek nyugdíj ügye is megoldást fog nyerni többi paptársainkkal egyenlő mérték szerint.

Meg vagyok győződve, hogy illetékes felsőbb hatóságainkhoz ilyen értelemben benyújtott kezdeményezésünk meg fogja nyerni a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés minden tagjának érdeklődését és támogatását.

Ujváry István,
körlelkész.

Különfélék rovata.

Az újtestamentom revíziója ügyében megtartott Debrecenben, f. hó 21-én a lapunk által már jelzett előkészítő bizottsági ülés. Jelen vannak: Szász Károly, dunamelléki ref. püspök elnöklete alatt Fejes István, Petri Elek, Meyer Endre, Masznyik Endre, Radácsy György, Erdős József és mint érdeklődők Balogh Ferenc, Szóts Farkas és Hamar István. A bizottság megállapította a revízió alapelveit, felosztotta az egyes könyveket a revizorok és a kontra-revizorok között s felkérte a megbizottakat, hogy az első revízióval 1900. január végére legyenek készen. A bizottsági ülés jegyzőkönyve rövid idő alatt közzé fog tétetni egyházi lapjainkban is.

Hegedüs Sándor kereskedelemügyi miniszter valóságos belső titkos tanácsosnak neveztetett ki. Csakis örvendenünk lehet, ha királyunk olyan férfiának adja bizalmát, kiket a nemzet is bizalmával ajándékozott meg.

A sepsi-szetgyörgyi kollegiumból. Köztudomásu dolog, hogy egyházkerületünk kollegiumai között a sepsi-szentgyörgyi a legfiatalabb, de internatu-

sát, felszerelését és tanárai létszámát tekintve bizvást az első helyre tehetjük. A rendes tanárok száma, az idén megválasztott vallás-tanár és class. phil. tanárral és a miniszter által kinevezett torna tanárral együtt 13. A tanulók létszáma ez évben 295; valamivel kevesebb, mint a múlt évben, a minnek oka az, hogy a városról bejáró tanulók száma csökkent, az internatusba pedig hely szüke miatt többet felvenni nem lehetett. Ez idő szerint 12 tanuló teljesen díjtalan ellátásban részesül s az iskola két ezer forintnál többet ad évenként segélyképen. Az alapítványok évről-évre gyarapodnak az intézetnél. Ujabbban a kollegium főgondnoka, *Ujvárosi József* kétezer korona alapítvány-nyal járult a tápintézeti segélyalaphoz és újabb bizonyosságát adta ezzel nemes lelkének s annak a mély igazságnak, hogy a mi anyagunkban szegény egyházunknak legbiztosabb tőkéje a hivek áldozatkészsége.

Tanári jubileumok. A sárospataki ref. főiskola f. hó 9-én tartott igazgató-tanácsi ülésében jubilálta két érdemes és tisztelt tanárát, *Maklár Pap Miklóst* és *Soltész Ferencet*. A méltán nagytekintélyű főiskolai tanári karnak a két jeles tagját ez alkalomból lapunk is üdvözl.

Zsilinszky Mihály államtitkár beszédeit megszoktuk már élénk érdeklődéssel kíséreni, mert e beszédekben mindig nagy jelentőségű kijelentések vannak. A budapesti egyetemen szervezendő protestáns theol. fakultás tervét nagy reménységgel nézzük az ő kezei között, mert oly férfinak tartjuk őt, ki eszmények reálisálására van hivatva. Az ev. bányakerület felügyelői székének elfoglalása alkalmából múlt évi okt. hó 18-án tartott beszédét egész terjedelmében közöltük volt. Most előttünk áll az a beszéd, melyet a valódi protestáns buzgóságú felügyelő az ev. bányakerület f. évi közgyűlésén mondott. E beszéd, a mai társadalmi élet képét festi meg sötét, de találó ecsettel. »A régi hitbuzgóság apad, az egyházi kötelek lazulnak, a népek közerkölese, minden ország talpköve romlásnak indult.

A vallásérkölcsi érzelmek gyengülnek, a keresztyén civilisatió alapját képező ideális elvek halványulóban vannak. Aggasztó jelenségek, mert az emberiség ügye a vallásérkölcsi mozzanatok emelkedésével és hanyatlásával van mindig szoros összefüggésben. Csak egy mentő eszközünk van: *a komoly, céltudatos és tervszerű evangéliumi munka*. A belső egyházi élet erőforrását önmagunkban kell keresnünk, meg kell barátkoznunk azon kegyetlen alternatívával, hogy vagy dolgozunk mindnyájan komolyan és kitartóan, vagy elveszünk. Személyes érintkezés útján gondoznunk kell a rossz benyomásoknak kitett és elhagyatott népet. Olvasóink ennyiből is észrevehetik a beszéd gondolatmenetét s hisszük, hogy ily szavak nem csak a lutheránus testvérek között, de a reformátusok között, köztünk sem tévesztik el a hatást.

A brassói ev. ref. egyházközség nagynevű főgondnokának, néhai gróf Bethlen Andrásnak emlékére, halála első évfordulója alkalmából kegyeletes emlékünnepet tartott f. évi szeptember hó 17-én, melyen a család részéről megjelentek nővérei: gróf Nemes Jánosné és gr. Bethlen Kata és fivére gr. Bethlen László m. kir. testőrkapitány.

Az a mély tisztelet pedig, melylyel Brassó város lakossága minden időben viseltetett gr. Bethlen András

íránt, e város lakóiban felekezeti különbség nélkül nyilatkozott meg egyházközségünk ünnepén. A gyászünnepek megfelelő módon díszített tágas szép templom zsufolásig megtelt a különböző hatóságoknak, vármegyének, Maurer Mihály főispánnal, városunk, m. kir. honvédségnek, kir. törvényszéknek, pénzügyigazgatóságnak stb. számos képviselőivel, egyházunk s más hitfelekezetteliek tagjaival.

Az emlékünnepegy sorrendje ez volt:

Az emlékünnepegy sorrendje: 1. Invokáció, a XC. Zsoltár 1 v. énekli a gyülekezet. 2. Karének, előadja: a ref. egyházi vegyeskar. 3. Ima. 4. Duett, orgonakisérettel előadják: Bagothai Vilma és Zsigmond Anna k. a.-ok. 5. Alkalmi beszéd, tartja: Péchy Árpád brassói ev. ref. lelkész. 6. Karének, előadja: a ref. egyházi férfikar. 7. Berekesztő ima. 8. Kijöveteli ének, a XC. Zsoltár 2. v. énekli a gyülekezet.

Péchy Árpád lelkész eszmékben gazdag, formában remek s előadásában lendületes beszédében meghatóan méltatta a boldogult életének főbb mozanatait s erős vonásokban tüntette fel egyéniségét karakterizáló kiválóbb tulajdonságait: rendületlen hazafiasságát, ebből folyó s a közjóért áldozó munkaszeretét, hitbuzgalmát s tökéletes emberiségét.

Az emlékbeszéd mély hatást gyakorolt a hallgatóságra, s míg a szónoki beszéd egyfelől magával ragadta azt s lelkét a néhai lelkéhez emelte — fokozta egyszersmind a boldogult emléke iránti kegyetes tiszteletet. *Egy presbyter.*

A dunántúli ev. egyházkerület leánynevelő intézetet avatott föl szept. 7-én.

A dunántúli ref. egyházkerület közgyűlése.

A dunántúli ref. egyházkerület, a gimnázium 100 éves ünnepéjével és az új gimnáziumi épület felavatásával kapcsolatban f. hó 14-én Csurgón tartotta meg, Antal Gábor püspök és Tisza Kálmán főgondnok elnökle alatt, közgyűlését. A közgyűlés egyebek közt elhatározta, hogy Kiss J. pápai theol. tanárnak, a ki negyvenhárom évi hűséges szolgálat után nyugalomba vonult, jegyzőkönyvi köszönetet szavaz. Ugyanezze, kapcsolatban megtörtént a Kiss János üresen maradt tanszéki betöltése is, a melyre a főiskolai igazgató-tanács által kandidált dr. Antal Géza, lic. Rác Kálmán és Vásárhelyi Zsigmond közül dr. Antal Géza pápai főgimnáziumi tanárt választotta meg a közgyűlés. Örömdetes tudomásul vette továbbá a közgyűlés, hogy a csurgói főgimnázium részére, annak jubileuma alkalmából Gelléri Szabó János 1000 frtos alapítványt tett.

Teutsch, erdélyi luth. püspök emlékszobra mult hó 20-án lepleztetett le. Emelkedett hangulatú ünnep volt. Mi is följegyezzük Albrich direktor üdvözlő beszédének következő szavait, melyeket az ünnepély előtti estvén a vendégek üdvözlése alkalmával mondott: ez ünnepnek bizonyosságot kell tennie arról, hogy a szász nép, bár kicsiny eszközökkel mindazonáltal komoly, öntudatos törekvéssel igyekszik a miveltésben emelkedni, hogy így e szeretett hazának mind értékesebb disze lehessen. Teutsch 1867 óta volt a szászok püspöke. Nagyrődemű egyházjogász és történet-tudós vala. Született 1817-ben s 1893-ban halt meg.

A vatikának azt a készséges ajánkozását, hogy Szudában katolikus missiót állíthasson, Anglia visszaútásította. Helyes. Bár minden kormány belátna a klerikális üzelmekbe s ne volna sem nyilvános, sem pedig titkos bálványozója a jézsuíta hatalomnak.

Los von Rom! A bécsi evangélikus főegyház-tanács a kath. egyházból történt áttérések hivatalos

statisztikáját adta ki közelebről. E statistikából láthatólag e folyó év első felében lutheranussá lett 3185 személy, kik közül 1456 férfi, 927 nő és 7 éven alóli gyermek: 502. Reformátussá 264 osztrák lett, kik közül férfi: 120, nő: 107, gyermek 37. Egész gyülekezetek nem léptek ki a kath. egyházból, csak egyesek, családok és kisebb körök. Ha az osztrák lutheranus és reformatus egyházak nem volnának államegyházi intézmények, úgy hisszük, az áttérések száma még kedvezőbb volna.

Az utadóról érdekes elvi határozatot hozott a minap a közigazgatási bíróság. Kimondta tudniillik, hogy törvényeinkben a tanítók kifejezésen valahányszor kifejezetten ellenkező intézkedés nem fog föl, a tanítónők, nevelőnők és óvónők is értendők Erre a törvényt magyarázatra egy tanítónőnek az ellen való panasza szolgáltatott alkalmat, hogy rá utadót vetettek ki. A közigazgatási bíróság fölmentette őt az utadó alól azzal a megokolással:

„Az 1890 ik évi utadó-törvény mentesíti az utadó alól a háromszáz forintot meg nem haladó fizetésű tanítókat. A tanítók kifejezés pedig gyűjtő fogalomnak felel meg s mindazokra kiterjed, a kik hivatásszerűen tanítással, oktatással foglalkoznak, tehát úgy a tanítónőkre és nevelőnőkre, mint az óvónőkre is. Többrendbeli törvényünk rendelkezéseinek egybevetése kétségtelenné teszi, hogy mindazokban az esetekben, melyekben különleges intézkedések a nőket nem zárják ki, a tanítók kifejezésének szoros értelmezése mellett is e fogalom alatt a tanítónőket, illetőleg nevelő és óvónőket is kell érteni. Minthogy pedig a panaszos évi fizetése 300 frt, az ítélet rendelkező részében ki kellett mondani, hogy az utadó törvényben engedett mentesség őt is megilleti. (Tan. Lapja Debr.)

A tanítók háza. Az ország néptanítóinak évek óta táplált leghőbb óhaja, hogy létesüljön az ország fővárosában egy olyan internátus, a melyben a tanítóknak a főiskolákban tanuló gyermekei ingyen, vagy mérsékelt díjért ellátást, gondozást nyerhessenek. A tanítók ezen vágyát az Eötvös-alap intézői nagy szeretettel és kitartással gondozták s ez évben már a megvalósulás felé hozták, amennyiben az Eötvös-alap a Tanítók Háza céljaira a város alkalmasság részében egy teljesen megfelelő házat vásárolt, amelyben az internátus még ez év november havában megnyitják. — Wlassics miniszter ma Molnár Viktor miniszter tanácsos, és Halász Ferenc osztálytanácsos kíséretében megtekintette a Tanítók Házát, teljes megelégedését fejezvé ki az Eötvös-alap szerzeménye felett, amennyiben az épületnek megfelelő udvara van. A miniszter nagy érdeklődéssel viseltetik a Tanítók Háza iránt s miután az az intenciója, hogy Kolozsvárt is létesüljön ilyen internátus, s hogy azokban a tanítók és tanárok tehetséges gyermekeiből a közélet számára hasznos elemet nevelhessen, s miután a miniszter elhatározott szándéka, hogy a Tanítók budapesti házával kapcsolatosan az orsz. Tanszermuzeumot és Pedagógiai könyvtárt is megfelelően elhelyezze s ily módon ezen most paragon heverő két intézményt nagyfontosságú rendeltetésének átadhassa, mely esetben a miniszter a Tanítók Háza létesítéséhez nagy anyagi segítséggel fog hozzájárulhatni s így remélhető, hogy a magyar tanítótság Wlassics miniszter érdeklődése és az Eötvös-alap intézőinek kitartó támogatása folytán rövid idő alatt két hasznos intézmény birtokába jut. A tanítók Háza királyunk nevét fogja viselni.

A somkerek ev. ref. papi ház építés befejezésében szegény sorsú egyházunk igen szorult helyzetben jutván: költségei fedezhetőségére gróf Bethlen Bálint úr száz forinttal kegyeskedett segíteni. E nagylelkű adományozását nyugtázva, mind magam, mind egyházunk részéről a legforróbb köszönetünket nyilvánítom. Somkerekén, 1899. Szeptember 19-én. *Csejdi István* ev. ref. lelkész.

Reformatus Kis Káté cím alatt az »*okor-szigetvidéki ev. ref. egyh. értekezet*« nyilvános pályázat útján oly *vallástani kézikönyvet* készítette, melyből *szórványokban* idegen hitfelekezetek közé ékelt *hitrokonaink* gyermekei *tanító nélkül. önszorgalmuk útján* sajátíthassák el sz. vallásunk legfőbb igazságait, a legszükségesebb *imákat*, sőt aból a *konfirmációra is kellően előkészülhessenek*. A jutalmazott művet a bíráló bizottságon kívül főt *Szász Károly püspök* és *Filó Lajos* urak is a kitűzött célnak megfelelőnek találván, az kiadatott s több 100 példányba ment forgalomba.

A gömöri lelk. értekezet (Sárospataki L. 310. 1.) tagjainak: „*a szórványok használatára melegen ajánlja.*“ Az egyházi *sajtó* is kedvezően fogadván, minél szélesebb körű elterjedése kívánatos.

A 75 lapra (6 évfolyam) terjedő mű ára *kötve csak 14 kr.*, s kapható *Farkas Emil* ref. lelkész-nél *Nagy-Peterd* (Baranya m. ph.) ki egyes példányokat 17 kr. beküldése ellen, valamint 50 példánynál többet *bérmentve* küld, kevesebb példányért a megfelelő *portó* az árral együtt beküldendő Megrendelhető könyvtárusi uton is *Kókainál* Budapesten.

Szerkesztői üzenetek.

A *Deák Gerő* által szerkesztett »*Emke Daloskönyvet*« és a »*Magyar Harmonia*« igenis ajánljuk; kezességet vállal érte magának *Deák Gerőnek* neve.

Kérnök a Corvina illető számát, mielőtt a cikket kiadnók.

Hivatalos rész.

973.—1899.

PÁLYAZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a görgeányi egyházmegyébe kebelezett *pókai* egyházközség *kántor-tanító levitái* államására pályázat nyitattik.

Javadalma: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson és 751 négyszög öl terjedelmű kerten kívül 113 frt. értékű kepe és kanonika porció jövedelem; 122 frt. zabkepe-váltáspénz és 165 frt. államsegély, összesen 400 frt.

Pályázati határidő 1899 Október hó 20. Folyamodványok nt. Tavaszy József esperes aához. Magyar-Péterlakára (u p Szász-Régen) küldendők.

Kolozsvártt, 1899. Szeptember hó 26-án

Bartók György dr.
ev. ref. püspök.

976—1899.

PÁLYAZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett *magyar-gerő-monostori* kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: Jó lakás 2 hold kerttel, 233 frt. 6 kr. értékű camonika portió és kepe és 167 frt. államsegély.

Pályázati határidő október 20-ika. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1899. Szeptember hó 26-án.

Bartók György dr.
ev. ref. püspök.

744—1899.

MEGHIVÓ.

Van szerencsém a sepsi ev. ref. egyházmegyeyi közgyűlés Mélt., Tek. és Tiszt. tagjait a f. év október hava 17-én, d. e. 9 órakor, Sepsi-Szentgyörgyön, a

Székely-Mikó-kollegiumban tartandó rendkívüli egyházmegyei közgyűlésre és kapcsolatosan a sepsi-szentgyörgyi püspöki egyházközséggel együtt rendezendő Szász Domokos-émlékünnepélyre tisztelettel meghívni.

Tárgyai a közgyűlésnek, b. e. Szász Domokos püspök emlékének megörökítése; véleményadás az egyházkerületi közgyűlés idejének megállapítása, a Szeretetház, a központi özvegy-árva gyámintézet ügyében kiadott igazgató-tanácsi rendeletekre, az orbai egyházmegye két indítványára, melyek a tanárok egyházkerületi képviselőiségére és a tanár kandidálás eltörlésére vonatkoznak; segélykérvények tárgyalása; az őszi rendes tisztújító közgyűlés helyének és idejének megállapítása.

Az emlékülennepélyen, mely a ref. templomban tartatik, imát mond Révay Pál s.-szentgyörgyi lelkész, emlékbeszédet tart Vén Mihály esperes.

Felhivom lelkész aait, hogy a közgyűlés és emlékülennepély idejéről a tagokat jókor értesítsék és alapszabályunk rendelkezésére figyelmeztessék. Ugyanekkor felhívni, hogy a segélykérvényeket a közgyűlés előtt hozzám adják be, mert a később beadottak nem fognak tekintetbe vétetni.

Bikfalván, 1899 szeptember 18-án.

Vén Mihály

sepsi ref. egyházm. esperes.

442—1899.

MEGHIVÓ.

Kézdí evang. reform. egyházmegyénk őszi rendes közgyűlését, van szerencsém: f. év október hó 10-én, d. e. 9 órakor, Alcsernátonba, a ref. papi irodába összehívni. Tiszteletes lelkipásztortársaimat, s általuk közgyűlésünk mlgs. és tkts. világi képviselőit fölkérem, hogy a közgyűlésen megjelenni, akadályoztatásuk esetén, elmaradásukat igazolni sziveskedjenek.

Tárgysorozat:

I. *Istentisztelet*, d. e. 9 órakor, az ev. ref. templomban, Imádkozik: Bodor Géza, esperes. Prédikál: Kelemen Győző, egyházmegyei direktor.

II. *Közgyűlés*, d. e. 10 órakor a ref. papi irodában.

1. Elnöki megnyitó.

2. Főjegyző jelentése, az egyházmegyei tanács időközi működéséről.

3. Számvevő jelentése, az eddig el nem látott pár egyházközségi számadás felülvizsgálásáról.

4. Pénztárnok jelentése, a kezelése alatt álló egyházmegyei alapok — és a pénztár jelen állásáról.

5. Esperes jelentése a f. évi esperesi vizsgálatról.

6. Az egyházmegyei tanács előterjesztéseinek alapján véleményadás:

a) a »Szeretetház« ügyében, a mlgs. állandó Igazgatótanács által 2920—1899 sz. a. elfogadott bizottsági javaslatra;

b) Főt. és mlgs. Dr. Bartók György püspök aának az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet kötelékén kívül álló özvegyek és árvák fokozottabb segélyezését célzó s a mlgs. állandó Igazgatótanács által 2929—1899 sz. a. elfogadott határozati javaslatára;

c) az orbai egyházmegyének, a ref. kollegiumi tanárok egyházkerületi közgyűlési tagsági jogának korlátozását — és

d) a kollegiumi tanárválasztásnál a jelölés eltörlését célzó indítványaira.

7. Az országos közalap rendszeresített és egyszersmindenkori segélykérvényeinek tárgyalása.

8. Leiratok, beadványok, indítványok tárgyalása.

9. A következő közgyűlés helyének meghatározása.

A kézdí evang. reform. egyházmegye esperesi hivatalától.

Alcsernátonban, 1899. szeptember hava 18-án.

Bodor Géza

kézdí evang. reform. esperes.